

• Revistă editată de Consiliul Județean Bacău • Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România •
• anul 62 (serie nouă) • septembrie 2025 • 5,00 lei •

Colocviile și Premiile Revistei ATENEU – 2025

pagina 13

Magdalena CHITIC

Poezie în vremuri de austeritate

pagina 11

Ștefan RADU

Într-o lume globală, (de)zbateri jurnalistice

pagina 12

Rodica BRETIN

Ultima noapte a democrației

pagina 15

Constantin GHERASIM

Septembrie – același mesaj milenar

pagina 20

• sumar • sumar • sumar • sumar • sumar • sumar • sumar • sumar • sumar • sumar • sumar • sumar • sumar •

• Ștefan NEGRU – „Cine are bani cântă, cine nu are nu cântă!” (p. 2) • Adrian JICU – În căutarea lui Blaga (p. 3) • Gabriela GÎRMACEA – Ipostaze ale iubirii (p. 3) • Dan SANDU – Cântec de prieten (p. 4) • Cai QING (China) – Claritate fără demonstrație (p. 4) • Ioan DĂNILĂ – Din nou despre planurile-cadru pentru învățământul liceal (p. 5) • Leo BUTNARU – Poezie și filosofie (p. 6) • Iulian BUCUR – Revederea lumii în detalii de sisal și mătase (p. 6) • Marius MANTA – Blues Dărmănești 2025 (p. 7) • Violeta SAVU – Spiridon Popescu – Doamne, dacă-mi ești prieten (p. 7) • Poezii de Ofelia PRODAN și George Nina ELIAN (pp. 8-9) • Ozana KALMUSKI-ZAREA – Muzica vindecă (p. 9) • Gheorghe IORGA – Însemnări despre istoria foiletonului (p. 10) • Cecilia MOLDOVAN – Puțini sunt cei care după ce pleacă... rămân (p. 11) • Alina PISTOL – Artă și poezie, născute din rugină (p. 12) • Cornel Simion GALBEN – Personalități băcăuane: Mihail SABIN (p. 14) • Liviu FRANGA – Fulgurații și irizări (p. 14) • Daniel MARIȘ – Sacrul, între simbol și perspectivă (p. 15) • Elena BULAI – O rază de speranță (p. 16) • Vasile SPORICI – Anii regăsirii de sine (p. 16) • Daniel-Ștefan POCOVNICU – Piatra de pe inimă (p. 17) • Marius MANTA – „Lecturi cu dichis” (p. 17) • Ion FERCU – Un consilier minunat (chiar și pentru Khayyam): Copilăria (p. 18) • Violeta SAVU – A fi toamnă. Sau nu... (p. 18) • Vasile SPIRIDON – Despre moarte – numai de bine (p. 19) • Ionel SAVITESCU – Adam și Eva (p. 21) • Ioan DĂNILĂ – Tradițional, dar și modern (p. 21) • Marius MANTA, în dialog cu Florin Șuțu: „Tescani este pentru mine o Duminică nesfârșită” (p. 22) • Magdalena CHITIC – Dosarul lui Adrian Păunescu: sub norii cenușii ai Securității (p. 23) • Leonard POPA, în dialog cu Luís Filipe SARMENTO (Portugalia): „Poezia nu va schimba lumea, dar...” (p. 24) •

Fragmentarium

ADEVĂRAT! „Cei mai mulți dintre scriitori au fost și jurnaliști culturali” (Cornel Cepariu, la Colocviile Revistei *Ateneu*).

UNA CALDĂ... „Avem viitor!” a exclamat Înaltpreasfințitul Ioachim, arhiepiscopul Romanului și Bacăului, imediat după ce Delia Bîrzu, elevă în clasa a II-a a Școlii „Mușatinii” din Roman (învățătoare, Dionisia Șchiopu), a rostit un amplu poem religios, la finalul slujbei de la Biserica *Precista* din Bacău, spre miez de august.

...UNA RECE. „Dacă școala continuă să nu-și facă datoria pentru a stopa analfabetismul funcțional în creștere, vom recunoaște falimentul ei și va trebui să cerem ajutor din afară, ceea ce ar fi catastrofal” (Ioan-Aurel Pop, președintele Academiei Române, invitat la *Matinal*-ul de joi, 11 sept. a.c., de la Radio-România Actualități).

O TRADUCERE. A apărut ediția în limba vietnameză a romanului „Între cer și pământ”, de Constantin Lupeanu.

APARIȚIE POSTUMĂ. Seria *Archivum* a Editurii Vasile Alecsandri a înscris recent antologia comentată „Ritualuri, datini, obiceiuri din străbuni – comuna Poduri”, de Cornelia Lupeș (1943-2023). Lucrarea este girată de Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Bacău (manager, Florin Zăncescu), cu consultanța de specialitate semnată de Marian Lungu, Ștefan Negru și Amedeo Spătaru și cu prefața lui Ion Mareș, director adjunct al Muzeului Național al Bucovinei Suceava.

RĂSPUNDEȚII! „Va exista cândva un computer care să plângă citind poeme de dragoste?” (Radu Vancu, dialogând cu Chat GPT, în *Scriptor*-ul ieșean).

DONAȚIE. De *Constelații băcăuane augustine*, ediția 2025, Andrei-Ionuț Dârlea a oferit Casei-Muzeu „Vasile Alecsandri” un volum de Al. Piru, cu dedicația acestuia.

BICENTENARUL LUNII. Alexandru Cihac, lingvist de origine cehă, fondatorul etimologiei românești, s-a născut la 8 septembrie 1825, în Iași. Tatăl său adoptiv, Iacob Cihac, deținea o moșie la Tețcani, în fostul județ Roman.

LA ZI, DE CENTENAR. La o sută de ani suntem datori să tresărim la data din calendar; nici mai devreme, nici mai târziu. De 17 august am mers la mormântul lui Ioan Slavici de la Panciu (bravo pâncenilor!), la 21 august, la Colegiul Național „Ferdinand I” (felicitări colegilor de azi ai lui Toma Caragiu!), iar la 26 august, la Teatrul Tineretului Piatra-Neamț (mulțumiri, Raluca Naclad, pentru redescoperirea urmelor directoratului Ion Coman!).

Al. IOANID

Plec de la această afirmație făcută de o cunoscută cântăreață de muzică populară într-un podcast de pe YouTube. Mi s-a părut relevantă și descriptivă în raport cu tema discuției. Totuși, situația deplorabilă în care a ajuns muzica folclorică nu știu dacă își găsește precedent în ultimele trei decenii. Libertatea înțeleasă greșit de cei mai mulți după momentul '89 a semănat confuzie, înțelegând că ești liber să faci absolut orice, dar sub nicio formă să gândești. Ori, când vine vorba de muzica populară (sau folclorică), cine mai are timp să gândească? Muzica în sine, în generozitatea ei, îți oferă această posibilitate: să gândești!

Muzica despre care vorbesc are înțelesuri mult mai profunde decât afișajul de paradă al unor cântece din care lipsește, culmea, chiar muzica! Să nu mai zic de folclor... Mă cutremur de fiecare dată când, răsfoind partituri ori culegeri vechi, aflu texte de o valoare incontestabilă, care nu fac altceva decât să confirme la nesfârșit genialitatea creatorului anonim. Când le găsesc, mă și întreb: cui mai folosesc oare? Societății în care trăim? În niciun caz; cultivă alte valori! Tinerilor? Nicidecum, pentru că lipsește strategia de a face accesibilă această muzică în rândul lor. Oare tinerilor preoțuți de promovarea folclorului? Poate, dacă fenomenul prăpăstios al folclorismului modernist nu și-ar face simțită prezența tot mai acut prin invenția de noi criterii după care se produce muzica.

În mod evident, educația nu-și mai urmează cursul firesc – de la artist, către public. De multă vreme s-a inversat jocul. Și-atunci ce așteaptă oamenii? S-au obișnuit cu evenimentele de tip „mamut”, la care iau parte și peste 30 de artiști. Împărtășind opinii cu oameni din sfera cercetării muzicologice sau antropologice, concluziile sunt că aceste tipuri de manifestări reflectă nevoia și, mai ales, gustul societății. Dacă este așa, atunci, din păcate, orizonturile... gustative devin din ce în ce mai amărui, lipsite de dulceață. Evenimentele de acest gen se prezintă adesea drept promoție ale culturii tradiționale românești, însă din ele lipsește chiar tradiționalul și, nu de puține ori, chiar românismul.

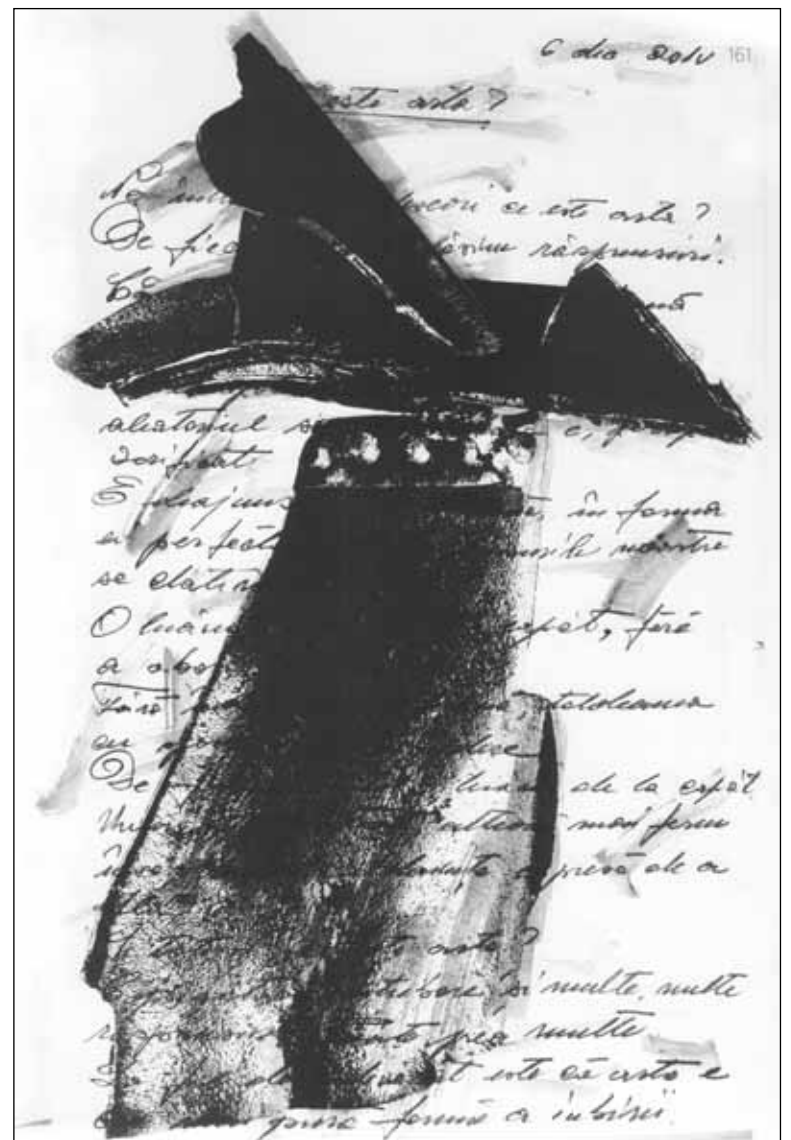
„Cine are bani cântă, cine nu are nu cântă!”

Astăzi, domeniul folclorului duce mare lipsă de specialiști. Cu câțiva ani în urmă, pe când pășeam cu multă sfială pe scenele festivalurilor, încercând să promovez zona și muzica de unde vin, priveam cu mult respect către una dintre cele mai căutate și râvnite orchestre de peste Prut. Astăzi, din rațiuni strict pecuniare, aceeași orchestră cântă cu absolut oricine sau cu oricine e dispus să plătească. Mulți ar putea spune că sunt asemenea proverbului cu vulpea și strugurii, dar departe de mine acest gând. Dacă nu ar fi vorba despre bani, nu înțeleg atunci de ce te-ai discreditat cu bună știință cântând cu oameni care nu prezintă un minim talent. Auzim că acestea se vor diamante rarissime, când, de fapt, nu sunt departe de a fi un bulgăre de humă. Să nu fiu

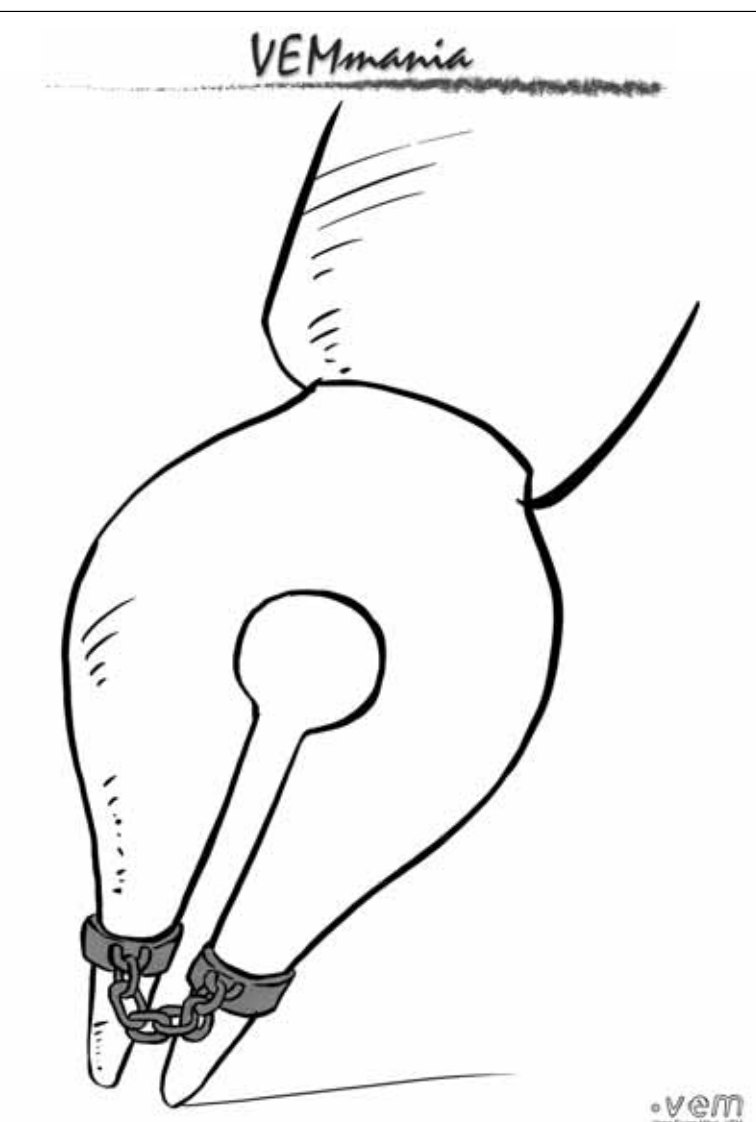
înțeles greșit: sunt și cazuri excepționale, dar cele mai multe sunt triste.

Mai cred că tradiția se poate naște odată cu individul și că timpul este cel care deosebește lucrurile. Sergiu Celibidache, într-un dialog liber și în prezența mai multor studenți, îl întreabă la un moment dat pe unul din ei: „Ce numești dumneata tradiție? Tot ceea ce-au făcut ceilalți?” Se înțelege că trebuie să avem respect pentru înaintași. *Ars longa, vita brevis est*, iar folclorul va muri când va muri poporul, spune părintele Casian, arhiepiscopul Dunării de Jos. O probabilitate este sigură: unele rămășițe de flori și arbori se încăpățânează să reziste și să dea mărturie în timp despre cine am fost și, desigur, despre ce am cântat...

Ștefan NEGRU

• Ion Văsâi – Ce este arta (grafopoem)

Revista de Cultură ATENEU

Inițiator al seriei noi (1964): Radu CÂRNECI

Director: Carmen MIHALACHE

Secretar general de redacție: Ștefan RADU

Redactori: Marius MANTA, Dan PERȘA, Violeta SAVU

Redactori asociați: Ioan DĂNILĂ, Adrian JICU

• Culegere texte și secretariat: Mădălina Olaru •

• Redacția: Bacău, Str. Caișilor, nr. 7 • Tel./Fax: 0234-512497 •

• e-mail: ateneubc@gmail.com • Materialele nepublicate nu se restituie. •

• Tipărită la Tipografia ELENA Bacău • www.tipografiaelena.ro • ISSN 1221-5813 •

• Cititorii se pot abona direct, la redacție, sau cu plata prin virament la Trezoreria Bacău, cont: RO42 TREZ 0612 1G33 5000 XXXX

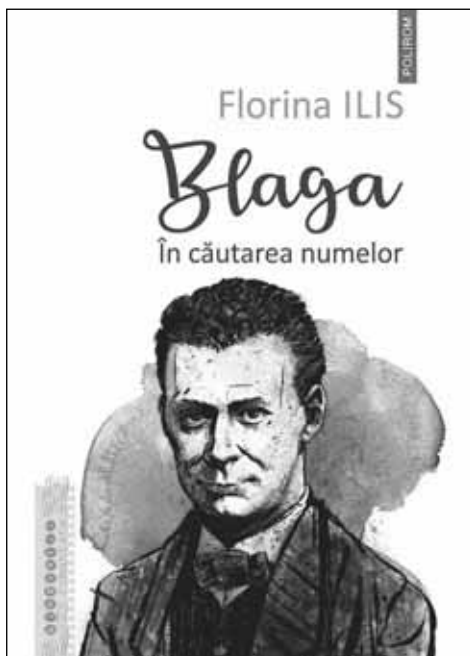

În căutarea lui Blaga

Nu știu dacă se putea găsi cineva mai potrivit pentru o biografie romanțată dedicată lui Blaga decât Florina Ilis. Nu pentru că e clujeancă și predă la Facultatea de Litere de acolo, ci pentru că are la activ câteva romane bine primite de cititori și de critică, bașca premiate și traduse în mai multe limbi europene. Erau întrunite, așadar, datele pentru un tandem Blaga-Ilis, chiar dacă nu mi-e foarte limpede dacă prozatoarea l-a ales pe Blaga sau poetul-filosof a ales-o pe biografa.

Indiferent cum stau lucrurile, trebuie spus că Blaga rămâne o nucă tare. Un autor (supra)canonic, despre care s-a scris mult (și bine), de la monografii docte la capitole consistente în istorii literare, la studii și eseuri sau articole academice. În acest context, nu-i chiar ușor să propui o alternativă la discursul critic și didactic, care a fixat, convingător, profilul unui intelectual polivalent, format la școala folclorului românesc și a expresionismului german, și care s-a manifestat creator în registre diferite, de la poezie, proză și dramaturgie, la eseistică și gazetărie, construind, pe deasupra, unul dintre puținele sisteme filosofice din cultura noastră. Un autor care a trăit, din plin, drama intelectualului inadapdat și nedispus la compromisuri, navigând, cu infinite precauții, între Scylla și Caribda, pentru a-și salva sufletul. Un drum presărat cu capcane și pericole. Fiindcă de la propuneri și promisiuni comuniști au trecut, așa cum remarcam într-o cronică mai veche, la șantaj și amenințări, mai mult sau mai puțin voalate: scoaterea de la catedră, interdicția de a publica, povestea cu Nobelul, custodia nepotului (divorțul intentat de Tudor Bugnariu) etc., etc. Iar Blaga a cedat, scriind articolul „Farsa originalității”, iar pentru „Scânteia”, „O lămurire”, unde lauda, cam cu jumătate de gură, realizările noului regim. N-a făcut-o însă din oportunism (ca Sadoveanu, Călinescu și alții), ci pentru cei dragi, așa cum reiese dintr-o scrisoare trimisă fiicei sale: „Să nu-ți faci griji, să te liniștești, eu pentru acest copil fac orice, chiar și scriu...” E o mărturie semnificativă pentru a înțelege, nuanțat, contextul în care a acceptat acest compromis.

Cartea Florinei Ilis se cheamă *Blaga. În căutarea numelor* (Iași, Ed. Polirom, 2025) și ne propune un personaj goethean, mănă de elanuri năvalnice, în căutarea adevărului și a sensului vieții, așa cum sugerează și subtitlul. Florina Ilis asimilează datele acestei receptări și construiește, pe baza unei bibliografii destul de restrânse, portretul unui intelectual sub vremi, prins în patul procustian al unei istorii nemiloase, care l-a silit să cunoască mărirea și căderea, elogiile și atacurile, recunoașterea publică și interdicția de a publica. Ferindu-se de pericolul unui ton moralizator și dovedind suficientă înțelegere pentru dedesubturile unei existențe complicate, autoarea ne oferă un Blaga plauzibil, victimă a unei epoci plină de contradicții, în care individul este redus la statutul de pion pe tabla de șah și silit la un mers pe sârmă periculos, pentru a supraviețui unor regimuri autarhice, care încearcă să-l anexeze spre a-și legitima în acest fel doctrina totalitară. Din acest motiv, ea își gândește personajul în jurul ideii de pact faustic, insistând pe încercările legionarilor și, ulterior, ale comuniștilor, de a-l convinge să adere la doctrina oficială a extremei dreapta, respectiv stânga, în schimbul unor felurite avantaje. O dublă presiune, căreia Blaga s-a străduit să-i facă față cu demnitate, apărându-se cu argumente care n-au prea contat pentru regimuri care se ghidau după lozinca, de tristă amintire, „Cine nu e cu noi, e împotriva noastră”. Din această dublă tensiune rezultă imaginea unui Blaga reumanizat, scos de sub efigia poetului-filosof și a clișeele aferente, înfățișat ca om. Om nevoit să se salveze fără a face

compromisuri și fără a se abate de la principiile și valorile care i-au adus notorietate și admirație. Dar care l-au făcut invidiat și urât, așa cum se întâmplă îndeobște cu oamenii verticali. Iar Florina Ilis insistă asupra acestui complicat păienjenis social și politic, propunându-ne imaginea unui Blaga aparent imperturbabil în ieșirile publice, dar și pe aceea a omului măcinat de frământări, într-o încercare disperată de a nu ceda atacurilor venite din toate părțile. Certat cu Nichifor Crainic și cei din cercul „Gândirii”, invidiat de Iorga (care nu îl suportă pentru că se bucură de simpatia regelui Carol al II-lea), curtat insistent de legionari (care deturneză semnificațiile piesei *Avram Iancu*), mormit cu tot felul de recompense de comuniști, antipatizat de clerici pentru agnosticismul său, Blaga se trezește în postura ingrată de dușman al tuturor regimurilor. Care, de fapt, vor să profite de prestigiul scriitorului și al filosofului, îngrădindu-i libertatea de gândire și exprimare, așa cum plastic arată Florina Ilis, spre finalul cărții, imaginându-l în cimitirul Pere Lachaise, fără

cheia cu care să poată descuia poarta pentru a ieși. Moment în care apar tovarășii Mititelului, oferindu-se, mefitofelic, să-l scoată pe o poartă secretă, cu prețul adeziunii la valorile noului regim, despre care Blaga afirmă că judecă brutal, cu secera și ciocanul, împărțind totul între materialism și idealism, fără posibilitatea unor atitudini nuanțate. E punctul în care romanul Florinei Ilis se întâlnește cu eseul Martei Petreu, *Filosofia lui Blaga*, și una, și cealaltă, subliniind, cu instrumente diferite (ficionale, respectiv critice), această poziționare dificilă a autorului *Trilogiei valorilor*.

Unde se desparte Florina Ilis de receptarea tradițională și unde se simte mâna prozatoarei sunt paginile ficționalizate care descriu poveștile de dragoste trăite de poet, relevanța acestor muze (mitologizate în mume) pentru procesul de creație, visele lui Blaga sau boala și delirul din final, cu toată tensiunea aferentă și cu dramatismul crescând, care ilustrează prăbușirea unei minți geniale, ca *memento* al condiției umane. Prăbușire care îl face un personaj autentic, așa cum trebuie să fie, de fapt, personajul unei biografii romanțate. Sunt multe asemenea scene care convertesc în ficțiune informații documentate, dând acestei cărți coloratura unui adevărat roman. Sugestiv în acest sens mi se pare balul organizat de Amfitrion, punere în abis a condiției intelectualului român în comunism, sub forma unui carnaval populat de figuri bizare, cum ar fi Berbecuț, Lupu, Tapu, Câine, simboluri ale noii puteri, dispusă să îi ofere lui Blaga recunoașterea oficială, dar și să pedepsească. E ceva grotesc și fantasmatic în acest decor menit a lumina situația imposibilă în care se găsește Blaga: „Ringul de dans se aglomerează rapid, amatorii de muzică modernă, drăcească, umplură spațiul. Se porni un soi de dezmăț ritualic cu *dezmembrări* neizbutite de mâini și de picioare. Chipurile dansatorilor își schimbaseră înfățișarea, pierzându-și aproape aspectul uman. O

femeie grasă, cu sâni imenși și brațe păroase, dansa cu un pitic pe al cărui creștet pleșuv își lipise buzele cămoase date cu ruj. Un bărbat a cărui burță considerabilă ieșise de sub cămașă se freca languros de o fetiță dolofană, mișcându-se cu ea în ritmul dansului. Nu mai era dans ceea ce executau perechile formate la întâmplare, ci un dans aproape macabru, nestăpânit, în care trupurile dansatorilor păreau să se descompună, ca în tablourile cubiste, în ochi ieșiți din orbite, mâini și degete înfometate, guri hulpave, posterioare încinse de plăceri, membre înlănțuite în îmbrățișări confuze. În orchestră, locul instrumentiștilor fusese luat de tovarășii Amfitrionului. Tapu cânta la contrabas, îmbrățișând instrumentul asupra căruia se aplecase foarte competent, rotindu-l din când în când ca să-și arate măiestria. Ba chiar, uneori, îl plimba de pe un umăr pe altul, ciupind când cu mâna stângă, când cu cea dreaptă corzile groase. La vioară, Berbecuț scotea sunete pure, al căror ecou îl desăvârșea ingenios din arcuș, făcând să vibreze cu finețe de artist corzile. Mișcându-se neîncetat, Lupu sufla avântat la trombon, mânduind cu dexteritate brațul telescopic al instrumentului. Pistică ținea în brațe un acordeon al cărui burduf îl trăgea și împingea, apăsând când butoanele, când clapele, scoțând sunete joase sau înalte, după cum cerea melodia. Câine, plescăind din limbă, era maestrul tobelor, punctând drăcesc, din bețe ritmul.”

Chiar dacă n-are suficientă carnație și tinde să rămână în sfera înaltă a ideaticului, fiind „ultimul mare bastion” în anii groaznici ai proletcultismului, personajul propus de Florina Ilis convinge. Atât în ipostaza de scriitor, cât și în cea de bărbat, mereu în căutarea iubirii. Nu una carnală, ci una intelectuală, cu valențe platonice și virtuți creatoare. Care dau sens existenței și plasează romanul sub semnul unui arhetip: cel al căutării.

• autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți •

Ipostaze ale iubirii

Cea mai răspândită reprezentare artistică a unui înger apare în chip de copil înaripat. Acesta întrușipează Frumosul și Bunătatea; devine un mesager al cuvântului divin. În volumul *Întoarcerea îngerilor*, Constantin Vaciu, pornind de la reprezentările din arta plastică, construiește un discurs în care femeia-înger este calea de a accede spre spiritual. Poetul caută sensul existenței sale care pendulează între înger și demoni, în *universuri ce vin și-n cele trecute*. Simțind că timpul înseamnă trăire și emoție, dar și sentimente profunde, poetul crede că *doar în puterea iubirii nisipul ne strigă / în fiecare clepsidră suntem cărți nevăzute...*

Constantin Vaciu își construiește discursul liric în jurul unui simbol central: lumina. Aceasta îl înalță spre cunoașterea profundă a destinului (*doar iubirea-n lumină ne este cărare*), îl însoțește pentru a descifra tainele (*el a trecut în lumină cu o picătură de vin / să apară zăbind peste spațiu și timp / clipele încă poartă dorul ce-n suflet sapă*), îl aduce aproape de sensul existențial (*suntem aripi de lumină pierdute-n lut / și mere dulci culese-n asfințit*), răspândește bucurie (*poetul când privește muza scrie / lumina când privește floarea o deschide*), conturează relația de iubire (*și toate se-adună în zori să ne spună / doar soarele strigă să fim împreună / în ochi ești regină în brațe lumină*) sau raportul dintre eu și univers (*dacă într-o zi / noaptea nu o să mai vină / voi fi lumină*).

Două teme centrale se evidențiază în volum: timpul și iubirea. Timpul apare văzut ca o succesiune de momente trăite alături de persoana iubită, pe care o portretizează ca *setea ce aduce în foc o nouă rugă* și pe care o venerază: *la tine-n rugăciune mă închin*. Îndrăgostirea înseamnă visare și venerație, toate redată în imagini vibrante care transcriu o introspecție a trăirilor. Iubirea este văzută ca o libertate de a da curs trăirilor, ca o împlinire spirituală și trupească.

Formal, multe texte lirice sunt construite pe baza paralelismului sintactic, evidențiindu-se astfel dorința de a prelungi clipa (în *Rămâi cerule*), de a fixa în memorie gesturile iubitei (în *Te mușcă mângâierea*), de a sublinia chinurile provocate de absența iubitei (în *Sfâșiat*), de a medita la sacrificiul divin făcut pentru a salva omenirea (în *Picătura de vin*), de a sublinia efermeritatea condiției umane (în *Doar trecător*), de a proiecta un vis de fericire (în *Pas în doi sau Paradigma*), dar și teama că *el o iubește dar ea nu știe*.

Chiar dacă poeziile conțin multe imagini senzuale ce transcriu gesturi prin care construiește un vis de iubire și prin care dorește să convingă publicul de autenticitatea trăirilor, Constantin Vaciu scrie despre experiențe ce sugerează că viața este iubire. Acestea sunt completate cu reproduceri ale tablourilor realizate de Nicoleta Botea, ce surprind alte ipostaze ale feminității angelice.

Gabriela GÎRMACEA

Dan SANDU

Cântec de prieten

Conurbanului Ion L. Catina

toate cruce". Debutul consistent se va produce la Galați, în 1895, când îi apare piesa în cinci acte „Amalafrida”, poem dramatic în versuri, din care donează un număr de 150 de exemplare Primăriei din Tg. Ocna, în scopul premierii elevilor merituosi de la școlile din oraș. Urmează „Gelimer”, poem dramatic, iar în 1908, la București, îi va apărea volumul de proză „Doamna Mărgărita”. Urmează, cronologic, „De pe alt tărâm”, „Printre harapi”, „La miezul pământului” (proză), „În țara soarelui” (proză), „Taina faraonilor” (proză), „Stăpânirea Silistrei” (document istoric), „Flori de ruje” (versuri lirice), „Catapulta” (versuri sociale), „Sori apuși. Regina Saba” (1929, ed. a III-a), „Poeme și legende”. (Ordinea este aleasă de autor.) În unele publicații semnează cu I.C. de Lusignan, J. de Lusignan, C. Lusignan sau, simplu, Lusignan.

Lasă în manuscris un dicționar cafro-român, cu aproximativ 1000 de cuvinte. Traduce din franceză: Lamothe, „Cosașii morței” și „Povestire. Despre ceea ce s-a petrecut în Transilvania, despre unirea Prinților Moldovei și Ducele României cu Voevodul pentru apărarea Creștinătății contra Turcului”, București, Editor Gh. B. Niculescu, 1913 (document autentic francez, din 1595). Suntem în anul Războiului balcanic, și asta spune multe cu privire la apariția acestui eveniment editorial. Autorul precizează răspicat, printre altele, în *Precuvântare*: „Socotind că aducem un serviciu țării noastre, am tradus și tipărit această Povestire, care... nu poate fi decât un raport al agentului

sau al vreunui căpitan francez de la Curtea Domnitorului Transilvaniei”. Acei care au trăit la 1595 arată că noi am mai luptat și am mai vărsat sânge pentru Silistra și Rusciuc, cucerindu-le... Suntem la început de secol 20, când maturul scriitor se hotărăște să plece în lume, mâhnit de tot și de toate: „Am părăsit țara prin Constanța, ducându-mă departe... Și m-am întors, după șase ani de exil voluntar, după ce am traversat Africa, în lungul ei, de la Capul Bunei Speranțe până la Alexandria, la venire, de la Port-Said spre Cap, la ducere”. Revenit în țară în 1906, publică peste 300 de foiletoane în ziarul *Țara*, sub titlul „Aventurile unui român în Africa. Șase ani pe continentul african”, scriituri ce se vor topi în proiecția unui memorial, publicat în 1908 la București, la Tipografia „Jubileu” a Lucrătorilor Asociați, sub titlul „De pe alt tărâm sau 36 de zile pe apă”, cu dedicația: „Copiilor mei, Lucia și Lilia”. Preambulul publicat ca un fel de pre-doslovie, la pag. 5, este edificator: „De la Constanța la

Mozambic: Stambulul – Anatolia – Siria – Canalul Suezului – Arabia – Marea Rosie – Poarta Lăcrărilor – Oceanul Indian – Abisinia – Guardafui – Somalia – Madagascarul – Neamul Negrilor”. Suntem puși, pe drept cuvânt, în fața unui „memorial de călătorie”, prin Africa australă, autorul fiind primul explorator român în această parte a lumii. Impresiile sunt notate la cald, dinamic și impetuos, pe toată dimensiunea periplului, derulat cu sânguința magnetoscopului bine strunit: Constanța – Istanbul – Port Said – Canalul de Suez – Djibouti – Madagascar. Pornește „către necunoscut” „cu inima mahnită” și se întoarce, după șase ani, „cu sufletul sfâșiat”. Periplul răului de mare și al „exilului voluntar”, pe cele meleaguri „unde strămoșii noștri așază infernul” și unde „nici dracii nu m-au reținut în iadul lor, nici zmeii de pe celălalt tărâm nu m-au duminat”: Stambul, San Stefano, Smirna, Mitelene, Caramania, Rodos, Larnaca, Mersina, Alexandreta, Latakia, Tripolis, Beirut, Caifa, Haifa, Port-Said, Oboc, Aden, Bab el Mandeb, Hodeida, Gibuti, Diego Suarez de Madagascar și Transvaal, cel intrat într-o istorie pocită de cicatricile hidoase ale Războiului Burilor.

De-ar fi trăit, ar fi fost de-o seamă cu veacul, când familia mea îi moșteneva casa, pământul și acareturile de pe Str. Salinei din Tg. Ocna, aflate, până mai hăt, în proprietatea fiicei sale, Lucia, care tocmai se mutase la Domnul. Lilia Müller, sora Luciei, o doamnă

distinsă și plină de farmecul Bucureștilor de altădată, trecut prin tumultul istoriilor de tot felul, îmi istorisea destinul neasemuit al familiei sale, însemnat cu parfumul timpurilor de-odinioară. Tânăr licean, secția „umană” (nici nu se putea altfel!), condeier în devenire, redactor de revistă școlară, trăiam un adevărat regal când eram invitat în „arhiva sentimentală” a familiei Catina, unde tronau amintiri fără leac: birou stil Baroc, cărți miraculoase (ziceam eu!), portrete, tablouri, statuete, ceasuri bătrâne care măsurau un timp de pe altă lume, aplice, sigilii personale, tocuri și călimări nemaivăzute, mobilă veche, obiecte de birou nevisate vreodată, manuscrise ce-și așteptau editorul și pe care eu mă uitam cu emoția și timiditatea vârstei, obiecte de tot felul respirând atmosfera de vrajă a unei lumi apuse, ascunsă nouă, muritorilor de rând... Atât mai rămăsese din tribulațiile unei personalități de excepție!... (Și când te gândești că la Biblioteca Orășenească din Tg. Ocna nu se găsește o pagină din creația ilustrului fiu al orașului! Peste ani, i-am găsit, în podul casei, stricată, mașina de scris *Continental* – mai bătrână decât Războiul de Independență. Am reparat-o și... am tăbărcit-o, periodic, mai apoi, ani buni, pe la secțiile de miliție din țară, pentru amprentare și „dezlegare” la cele de nevoie, c-așa spunea legea... Am umblat și eu prin lume, cu folos și cu zăbavă, mai apoi, fascinat, în secret, de personalitatea expatriatului temerar, pornit spre alte *curți ale dorului*, din motive numai de el știute: „Îmi aduceam numaidecât aminte (spunea *făptuitorul*) că în patria mea nu am avut decât decepțiuni, că niciodată zâmbetul n-a fluturat pe buzele mele, că neamul meu este îndărătnic,... și că lustrul nostru e poleiala din spatele unei oglinzi - sgârie cu unghia și va rămâne sticlă”... Nostalgia depărtărilor ascute cuțite de dor, de ingenuncheri sufletești insurmontabile pentru pribeagul posesor de consoartă „curajoasă, nobilă și mândră de voința sa”, de „revolver”... și de „chimir cu monede de aur”, indispensabil săriturii peste umbră: „Acasă! Iată marele cuvânt ce înseamnă: mijlocul oamenilor de unde ai plecat, care vorbeau aceeași limbă ca tine, care cugetau și simțeau, în general, la fel și parcă simți că la un moment dat de nevoie generală, în fiecare ins din țara ta afli un sprijin, ai un frate, după cum fiecare stradă, fiecare casă, fiecare copac, fiecare piatră pe care le-ai cunoscut ar fi un prieten. Omul are nevoie de oameni”. Subscriem!

Târgocnean prin naștere (28 ianuarie 1870), proprietar cu acte în regulă al unei chinovii situate pe Fetele Târgului, actualmente Str. Salinei, nr. 61, Ion L. Catina – poet, publicist, prozator, dramaturg, călător și explorator –, literatul cu pașaport pentru „peste mări și țări”, este un intelectual rasat, cunoscător de limbi străine și cu orientări politice de stânga, nemulțumit, mai mereu, că la finele veacului 19 „în patria mea nu am avut decât decepțiuni, că niciodată zâmbetul n-a fluturat pe buzele mele”. Debutează publicistic în 1887 în *Sentinela*, revistă bucureșteană condusă de Gr. H. Granda. Pentru atitudinea sa față de mișcările muncitorești ale timpului, în 1889, pentru scurt timp, este arestat împreună cu Panait Mușoiu și Eugen Vaian, intrând astfel în vizorul autorităților. Colaborează cu personalități de marcă ale social-democraților: I. Nădejde, C. Mille, Al. Ionescu. Se risipește, cu totală dăruire, în mai toată presa cultural-socială a timpului său. Spicuim câteva titluri din bogata paletă a spectrului tipografic în care și-a îngropat menirea destinică: *Actualitatea*, *Adevărul* (redactor), *Avantgarda*, *Calendar pentru israeliți*, *Calendarul pozitivist*, *Contemporanul*, *Ecoul săptămânii*, *Garda* (redactor), *Generația viitoare*, *Liberalul gălățean* (redactor), *Munca* (redactor), *Mircești*, *Presa liberă* (redactor), *Resboiul* (redactor), *Revista Enciclopedică Română*, *Revista poporului*, *Revista românească*, *Revolta*, *Reforma socială* (redactor), *România literară*, *România viitoare*, *Săptămâna ilustrată* (condusă de Laura Vampa și Eugen Vaian), *Școala nouă* (girată de Garabet Ibrăileanu, Eugen Vaian și Panait Mușoiu), *Țara* (redactor; mai semnează cu pseudonimul Muzungu), *Vestea* (redactor), *Viitorul țării*.

Primul volum (de versuri) se anunță marcat de semnul revoltelor juvenile: „Le pun la

Cai QING (China)

Claritate fără demonstrație

Am ajuns la aceeași concluzie: nu trebuie să dovedim nimic – destinul se arată de la sine. Când inima este liniștită și spiritul liber, acel moment este prezentul. Uneori cred că cea mai profundă realizare în viață este momentul în care renunțăm în sfârșit la obsesia de a *dovedi* – ca magolia din primăvară, care nu trebuie să scuture petalele pentru a-și justifica parfumul; ca apa unui izvor de munte, care nu trebuie să lovească stâncile pentru a-și proclama claritatea.

Există ceva cu adevărat strălucitor? Nu lucirea orbitoare a unui reflector, ci lumina liniștită, aproape transparentă, a lunii care filtrează prin perdelele de bambus. E ca și cum ar ține un cărbune aprins și ar alerga în jur – cu cât flacăra este mai strălucitoare, cu atât mai mult își arde adevărata

esență. Din punct de vedere energetic, acest lucru înseamnă doar dispersarea energiei vitale în vârtejul *judecăților altora*. Cu cât atenția se risipește mai disperat în exterior, cu atât nucleul interior se dezumflă, frecvențele se împrăștie și chiar și strălucirea sufletului se întunecă la margini.

Cei care trăiesc ca *frumusețe inutilă* sunt deosebit de mișcători. Sunt ca glazura crăpată a porțelanului din dinastia Song – care nu explică originea fisurilor, dar lasă fiecare fisură să emită o lumină blândă; ca crizantemele lui Tao Yuanming, care nu atrag intenționat albinele sau fluturii, ci doar își alintă parfumul toamnei lângă gardul estic. Laozi a spus: „Nu te arăta; astfel vei fi clar”. Adevărata claritate nu înseamnă a avea

muchii ascuțiți, ci a reduce eul. Când cineva încetează să-și întindă gâtul după opinii, să construiască „impresionant” pentru a-și afirma existența, poate în schimb să se aplece, să audă sunetul ierbii care crește și să vadă flori care înfloresc în praf. Această postură umilă este vitalitatea cea mai plină: nu orbește, dar atrage oamenii; nu face zgomot, dar alinaază sufletele de aceeași frecvență.

Ce înseamnă cultivarea minții? Pur și simplu, adunarea atenției împrăstiate înapoi în piept, cultivând un nucleu armonios în clopotele de dimineată și tobele de seară. De ce să te grăbești să devii *cineva*? Mai bine miroase dulceața legumelor de la piață, prepară-ți un ceai și privește stelele după o noapte de muncă; plângi liber când ești trist, râzi tare când ești fericit – viața reală este în sine o practică grandioasă. Cea mai strălucitoare modalitate de a trăi este pur și simplu *să fii propria ta lumină și să aștepti pe cei care înțeleg lumina*.

pentru limba noastră

Ioan DĂNILĂ

Bacăul (pre)primar* (LXVII)

Din nou despre planurile-cadru pentru învățământul liceal

Societatea Cultural-Științifică „Vasile Alecsandri” Bacău a înaintat Ministerului Educației și Cercetării, precum și Centrului Național pentru Curriculum și Evaluare o serie de propuneri privind proiectul de plan-cadru pentru învățământul liceal cu frecvență zi, filiera vocațională, profilul peda-

gogic, specializările pedagogia educației timpurii (pagina 104) și pedagogia învățământului primar (pagina 107), clasele a IX-a – a XII-a. Având în vedere că aceste două specializări sunt cele mai importante în realizarea obiectivului fundamental: instrumentarea viitorului cadru didactic pentru învățământul (pre)primar cu noțiunile din domeniul limbii române și cu deprinderile de utilizare a acesteia și luând în calcul realitatea că disciplina limba română va apărea cu conținut concret doar în clasa a IX-a, cu

denumirea *Elemente de practică gramaticală a limbii române*, facem propunerea ca programa/curriculumul care se află în faza de elaborare de către C.N.C.E. să cumuleze în integralitatea sa sistemul limbii, urmând ca în clasele a X-a - a XII-a să se aibă în vedere nuanțări, aprofundări și extensii ale acestui parcurs inițial:

1. TEORIA COMUNICĂRII (factorii comunicării; funcțiile limbii; stilurile funcționale);

I. FONETICĂ ȘI FONOLOGIE (sistemul fonologic al limbii române:

vocale și consoane; silaba; accentul; ortografie și punctuație);

II. VOCABULARUL (structura vocabularului; sensul cuvintelor; mijloacele de îmbogățire a vocabularului; structura morfematică a cuvântului);

III. GRAMATICA (morfologia și sintaxa).

Nutrim speranța că autorii manualelor care urmează să fie elaborate în cadrul concursului național vor ține seama de caracterul științific al demersului și vor acorda atenție logicii și tradiției pe care s-a construit dintotdeauna limba română.

* Serie de materiale menite a pleda pentru reintroducerea limbii române în programa de specialitate a liceelor/claselor cu profil pedagogic, inclusiv la bacalaureat

Teleșcoala „Ateneu”

Regulile silabației

în limba română -

grupurile biconsonantice

Comentarii (I)

Lucrările normative nu fac referire la regula de sub codul B.1”. *Excepția... excepției* (vezi „Ateneu” nr. 671-672, p. 5), care atenționează că seria de consoane s, z, ș, j, ț, urmate de una dintre sonantele lichide l, r, presupune aplicarea regulii inițiale. *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române* (DOOM³, 2021) enumeră cele 18 consoane care formează grupuri nedisociabile astfel: bl - ca-bl; br - neo-brăzat; cl - pro-clama; cr - nea-crit; dl - numai io-dler, ma-dlenă, povi-dlă, pu-dlaj; Co-dlea; dr - co-dru; fl - nea-flat; fr - pana-frican; gl - nea-glutinat; gr - nea-gricol; hl - bâ-hli, ca-hlă, cea-hlău, pe-hlivan, si-hlă etc.; hr - anti-hrist, cata-hreză, po-hrib, psi-hrofil etc.; pl - suplu; pr - cu-pru; tl - ti-tlu; tr - li-tru; vl - devlă, do-vleac, do-vlecel, e-vlavie etc.; vr - de-vreme (pag. 155).

Nici ÎOOP⁶ (2024) nu simplifică această prezentare. De asemenea, se impunea ca în dicționarul propriu-zis să existe recomandarea specială pentru despărțirea în silabe a cuvintelor conținând una dintre cele cinci consoane (s, z, ș, j, ț) urmată de o lichidă (l, r). De exemplu: mijloc (desp. mij-loc), după modelul de pe aceeași pagină din DOOM³: milenial (desp. -ni-al).

Ziua Limbii Române

• La Chișinău, sărbătoarea a coincis cu deschiderea manifestărilor celui de-al XIV-lea Congres Mondial al Eminescologilor, eveniment gestionat de Academia de Științe a Moldovei și de Centrul Academic Internațional „Mihai Eminescu”. La Congres au participat și scriitorii băcăuani Dumitru Brăneanu și Ion Fercu, care au prezentat comunicările „Eminescu, tărâm de lumină pentru Nicolae Labiș” și „Eminescu și Nietzsche, frați de cruce ai singurătăților”. Între altele, cei doi scriitori au diseminat revistele *Ateneu* și *Plumb*, dar și volumul „Familie, credință, tradiții” (coordonatori: Ion Fercu și Ioan Ouatu), care

cuprinde comunicările de la recentul Festival Internațional de Literatură de la Viișoara - Neamț. Revistelor și volumului le-a fost realizată o interesantă prezentare și de către academicianul Mihai Cimpoi, președintele Congresului. Ministrul Culturii din Republica Moldova, Serghei Prodan, a apreciat că manifestarea, la care au participat și personalități ale literaturii din mai multe țări, a reprezentat „un regal spiritual mondial”. • 2000 de participanți a avut ediția a treia a *Marii dictări naționale* de la Chișinău, din 31 August. • Doina Dabija cere să apărăm și să folosim corect limba română. „Numai atunci ea ne va fi recunoscă-

toare.” • De luat aminte la „Nevoia de limba română”, de Ioan-Aurel Pop (*România literară* din 12 sept.). • Simpozionul „Pe urmele pașilor lui Ion Creangă la Slănic-Moldova” (30 aug.) a fost dedicat *Zilei limbii române*. • Rubrica „Vești și povești” de duminică, 31 aug., a fost susținută de trei băcăuani: Simona Lazăr (scriitoare), Ioan Dănilă (filolog) și Mădălina Petrache (cântăreață) (Radio-România Antena Satelor; redactor, Amalia Velea). • Pentru calitatea lecturii unui text la prima vedere, Asociația Profesorilor de Religie i-a premiat pe Mihai Floria, Nicole Zaharia și Gabriel Tomozei. • „Revista *Ateneu* serbează *Ziua limbii române* cu fiecare număr atent corectat” (Ioana Iordache-Baltag).

După plecare

Nicolae Constantinescu

Reprezentant de frunte al folcloristicii românești, continuator al școlii de etnologie reîntemeiate de Mihai Pop, Nicolae Constantinescu (5 oct. 1941, Fierbinți, jud. Ilfov – 18 iul. 2025, București) a îmbinat cercetarea aprofundată în stil universitar cu activitatea editorială de profil. Titluri ca „Rima în poezia populară româ-

nească” (teza de doctorat, 1973), „Lectura textului folcloric” (1986), „Relațiile de rudenie în societățile tradiționale” (1987) sunt argumentele faptice. „Ne-am intersectat în Țara Loviștei, ambii cercetând pe teren creația populară”, ne spune etnologul Nicolae Ciurea-Genuneni. Culegerea „Sub zăre de soare” (1973) este una dintre cele mai izbutite culegeri de folclor de la noi.

S-a bucurat sincer în 2018, când i-am oferit cartea „Gorge Pascu – știință și destin”, confirmându-mi că este un act de recuperare a operei unui cărturar pe nedrept ignorat. „Dincolo de dificultățile întâmpinate în relațiile umane, Gorge Pascu rămâne ca primul autor de studii bine organizate asupra ghicitorilor de la noi. Teza lui de doctorat *Despre cimilituri* este cea mai serioasă lucrare despre genul enigmatic. Am recomandat-o, împreună cu alte cărți ale lui,

doctoranzilor și studenților mei”, mi-a declarat Nicolae Constantinescu la acel simpozion științific.

Gabriel Coșoveanu

Universitar la Facultatea de Litere craioveană, președinte al filialei locale a Uniunii Scriitorilor din România, critic și istoric literar, Gabriel Coșoveanu (16 oct. 1963, Craiova – 10 aug. 2025, idem) a intrat în câmpul nostru de interes cu

două subiecte. Primul poartă numele lui Alexandru Piru, coordonatorul tezei sale de doctorat, care a produs cartea „O generație pierdută?” (1999), iar al doilea privește revista „Ramuri”, al cărei redactor-șef a fost. (Între 1969 și 1974, la cârmă era Al. Piru.) Publicația fondată în 1905 a cunoscut seria nouă imediat după „Ateneu”, tot într-un august, 1965.

L-am cunoscut în noiembrie 2017, în Craiova, la Centenarul „Alexandru Piru”, când a subliniat că fondatorul filologiei oltenice a fost Al. Piru și că, în semn de recunoștință, Școala Doctorală de acolo îi poartă numele. De altfel pe Gabriel Coșoveanu îl preocupa „conservarea moștenirii spirituale a înaintașilor săi de la Facultatea de Litere a Universității din Craiova (Al. Piru, Marin Beșteliu, Eugen Negrici)” (Gabriela Gheorghisor).

• Ion Văsâi – Trofee ruginii

Pagină realizată de Ioan DĂNILĂ

• Yes-EU • Yes-EU • Yes-EU • Yes-EU • Yes-EU • Yes-EU • Yes-EU •

Leo BUTNARU

Poezie și filosofie

Julio Cortazar era de părere că ar trebui să renunțăm la imperialismul rațiunii, ce se relaxează/odihnește pe gândirea binară și dihotomia pseudo-dialectală, și să recurgem la gândirea prin analogii, ca să poetizăm lumea, astfel că posibilul (nostru) adevăr nu poate fi decât o presupunere; cu alte cuvinte, e literatură, beletristică, estetică, roman, echilibristica fanteziei mișcându-se pe firul subiectului (de regulă, subiectului cam vag...). Înrudirea filosofiei cu poezia o găsim dintru începuturile limpezirii cunoașterii și creației umane, în care „apare” Caliope, muza poeziei epice și a elocinței, mama lui Orfeu și a sirenelor, ea fiind reprezentată în mâini cu o tăbliță și o unealtă pentru scris, considerată deopotrivă muza filosofiei. Apoi avalanșe de ecouri peste secole: acum șase sute și ceva de ani, Petrarca exclama: „Săracă și goală du-te, filosofie”, pentru ca peste jumătate de mileniu Eminescu să constate cu amărăciune: „Poezie – sărăcie”. Prin urmare, ar fi de crezut că filosofia, de la sine, are și o rezonanță poetică. Ceea ce poate scrie un poet, ca modestă reflecție filosofică, mai mult metaforică, e departe (ca opțiune, dar bineînțeles și ca posibilități structurale ale spiritului său) de un ideal de gândire matematizat. Literatorul este mai aproape de Spinoza, în a cărui operă – cineva remarcă – rigidul schelet matematic al gândirii este topit de efluviile sentimentului și fanteziei unei gândiri de tip poetic.

Apoi, de la mituri mai departe, mai spre noi, au apărut pământeni dornici de a cunoaște, pregătiți pentru aceasta de o experiență gnostică superioară, peste nivelul general de înțelegere a celor mulți, ei desprinzându-se, idee cu idee, de cadrul imaginației mitice, de fanteziile băsnitoare cu zei, găsind potrivit să-și programeze inteligența pentru decriptarea lucidă, cât de cât explicabilă, prin rațiune și logică, a lumii, universului, existenței umane. De pe atunci a apărut, în starea sa incipientă, la greci, *filosofia*. Potrivit lui Diogene Laertius, această noțiune atât de acaparantă, enigmatică și *nesupusă* în deplinătatea pătrunderii teritoriilor sale a folosit-o pentru prima dată Pitagora din Samos, care susținea că înțeleaptă (filos) este numai zeitatea, pe când omul nu poate fi decât un iubitor de înțelepciune (filosofos). Aceasta este partea enunțativă, orală a botezului viitoarei științe, iar atestarea scrisă a actului apare la Heraclit din Efes în sintagma *bărbat iubitor de înțelepciune*. Astfel, din mitologie se ajunge în/la teorie, de la speculația băsnitoare, nefondată pe vreun element concret, se ajunge în/la speculația ce-și dorește de

suport cât mai temeinic rațiunea, logica, silogismul, care să explice, pe cât se poate, „omenește” totuși, natura, ordinea din lume. Și nu e greșit a se afirma că, în mare măsură, filosofia a încolțit și a dat primii lăstari firavi în poezie, posibil încă în cea de până la fenomenele epopei homerice, dar, sigur, chiar cu acestea, *Iliada* și *Odiseea*, apoi cu poemele lui Hesiod, în special cu *concretismul* din *Zile și munci*, s-au „extras” cele dintâi probe vagi ale filosofiei, inclusiv poezia orfică. Plus meditația sapiențială. Toate astea i-au incitat, i-au inspirat pe înțelepții presocratici – Anaximandru, Xenofan, Heraclit, Parmenide și Pitagora. Erau presocratici și... pregeniali; pregeniali... geniali, totuși! „Susținuți” de poezie, ziceam, deoarece mai toți au o stilistică poetică/metaforică, chiar lirică, pe alocuri, afină încă profețiilor. „Desprinși” cât de cât de poezie sunt Leucip din Milet și Democrit – mai iscoditori în concret, teoretic; în mai... filosofic. Astfel lumea, dintr-unchitate ei, încerca tot mai mult, mai perseverent și ingenios să determine hotarele temporale, de la care „încetează” aplicarea comună a intelectului [...], de unde cunoașterea rațională comună

devine (adică, evoluează până la...) filosofie”. Era și timpul când se trecea de la, exclusiv, mit și omni-preocuparea de a rezolva problemele cotidiene, la ispita cunoașterii în sine, „elitare”, a celor aleși (mai cunosători), cum ar veni. Grecii nu aveau nevoie de filosofie pentru a explica universul zeilor, *sociologia* Olimpului, precum babilonienii care, chiar de erau preocupați de studiul astronomiei, calculând, potrivit, presupunând, aceste „lucruri” concrete ei le puneau totuși în serviciul elucidării statutului divinităților astrale. Pe când în raport cu zeitățile, elinii se situau pe poziții agnostice. Prin urmare, se trecea de la particular la general. De la mulțumirea „cu puținul”, cu predestinatul ce stă în forța zeilor, la mult, ba chiar foarte mult: se jindua deja a se afla *adevărul absolut* ce ar explica totul ce există, pe cât înțelege omul că e tot, ca spațiu, ca timp, cu prindere, încă în nebuloasa delimitării hotarului dintre material și imaterial. Pentru ca, mai târziu, un alt presocratician, Anaxagora (aprox. 500-428 î.H.), să fie cel ce face, primul în filozofie, distincția dintre materie și spirit. Odată transgresată metoda de raționare materia-

listă, undeva, în mari depărtări, s-ar fi putut presupune orizonturile idealismului platonician.

În *Logica generală*, Kant susține că *întâii pași ai intelectului uman către cultura științifică* îi aparțin lui Tales, fondator al școlii ioniene. Dat fiind că poezia i-a precedat filosofiei, care prinse a da știre de sine până să apară și un stil al prozei, ce i-ar fi fost mai adecvat pentru expresie, filosofii-întemeietori nu pot să nu fie și ei, într-un fel, susținătorii lui Platon în adversitatea acestuia față de poeți. Dar, într-un anume mod, și acești filosofi erau poeți. „Îmbrăcând totul în imagini [...], la început a trebuit să fie utilizat limbajul în imagini și stilul poetic chiar pentru obiecte proprii rațiunii pure”. Și parcă dorind să-și „răzbune” peste două milenii predecesorii, constrânși de situația „de a se înjosi”, folosind imagini artistice, în loc de noțiuni sobre, în scrierile sale Kant are o grijă împinsă aproape spre fobie, mi se pare, față de sobrietatea, exactitatea, severitatea limbajului, ferindu-și-l de orice contaminare barem cu o metaforă de-a lui Orfeu. Kant chiar ține să sublinieze că filosoful nu este „un artist al rațiunii”, ci un „legislator”, însă, chiar în contextul frazei citate aici, definește filosofia aproape... poetic: „O teorie a înțelepciunii” (logica generală). Astfel, „izgonită”, ca afectivitatea, culoarea „artistică” a sufletului omenesc, poezia este imposibil de omis din limbaj, fie acesta chiar cel strict-științific.

Oana Gârbea și-a numit expoziția din luna mai de la Galeria Nouă „Țesut Nețesut”. Titlul pune împreună abrupt o noțiune și negația sa. Și dincolo de muzicalitatea tăioasă a rostirii, titlul încearcă să circumscrie o opțiune estetică și un crez artistic. În chip firesc prima persoană trebuia să aibă acest caracter manifest. Expozițiile de artă textilă sunt rare, cum puține sunt și Penelopele care urzesc povești cu lănuiri, cânepi și mătăsurii. Dar Oana Gârbea, care spune: „inima mea e textilă”, a absolvit Arte Textile la Universitatea Națională de Arte București, la clasa profesoarei Teodora Moisescu-Stendl, și este o asemenea fidelă însoțitoare a acestei diafane, mai ales feminine, măiestrii.

În „Țesut Nețesut” (adică iarăși: noțiunea și negația sa) s-au reunit artefacte textile care la panotare au luat chipurile

Iulian BUCUR

Revederea lumii în detalii de sisal și mătase

unor prapuri înfiorați. S-au metamorfozat în mozaicuri moi de pietricele-perne alcătuitoare. S-au croit în elemente de strălucitoare artă vestimentară. S-au făcut în steaguri care adie. Asemenea graficilor, s-au scris cu tuș sau fir colorat.

Autoarea a tăiat, a colat, a juxtapus, a suprapus pe rectangle textile bucăți, benzi, fâșii sau șuvițe din alte materiale textile. A rezervat, a maculat și a imprimat module plastice. A scris subțire și sibilinic cuvinte și ne-cuvinte pe suprafețele falfăitoare. A surprins și apoi a subliniat expresivități în dialogul inegal dintre mărimile, formele, culorile, texturile și paginările părților constitutive. Artele textile sunt considerate arte decorative, dar demersul „Țesut Nețesut” a încercat să treacă dincolo de aparența superficială a genului proxim decorativ din definiția textilelor.

Pentru că firul brodat sau colat a atașat mai întâi ștraifurile pe suport, apoi a devenit vector și a dat un sens ochiului privitor. Pentru că dicteul automat al firului mașinii de cusut s-a întrecut cu firea liberă a ațelor colorate și călătoare. Iar pentru dialogul antitetetic dintre fire, Oana Gârbea a imaginat, a recuperat și a construit medii eterice, scene evanescente, pânze diafane și locuri străvezii.

Asociază fiecărui tegument textil, fiecărei texturi țesute, fiecărei coji cusute înfățișarea unei stări din infinitul inventar de chipuri abstracte pe care îl are arta feminină. Artista, cu învățăcei la Colegiul Național de Artă „George Apostu” din Bacău, încredințează materiei (materialelor făcute sau gata-făcute, substanțelor sublimare, esențelor colorate) nuanțe din repertoriul sufletesc de neli-

niști și seninătăți. La fel sunt acțiunile performative, adică recuperarea, rănirea simbolică a materiei (croire, colare, colorare) și deificarea ei, a materiei, au, la fel, note din registrul omenesc de îndoieli și certitudini.

Oana Gârbea își investește în animism creațiile. Își articulează manifest eterna subiectivitate feminină în teme, medii și idei. Corpul omenesc este *materia prima* pentru toate tipurile de atingeri pe care le fac, superficial sau medular, fugitiv sau sedimentat, suprafețele textile. Toate aceste noțiuni estetice sunt congruente cu întreaga privire critică referitoare la arta feminină. Și despre ea, despre arta feminină, cel mai bine la noi, prin anii '70, a scris Amelia Pavel, relevându-i „tonalitatea lirică, nota de confesiune și ceea ce decurge din privilegiul naturii feminine de a fi mai puțin pândită de intelectualizare excesivă”.

Numele expoziției s-a întrecut cu acel gând al primilor făcători ai artei sacre de a urma arhetipul, de a modela un eventual izvod nefăcut de mâna omenească, dar realizat prin miraculoasă imprimare. *Acheiro-poieza* Oanei Gârbea a revăzut lumea în detalii de sisal și mătase. A unit lumea de dinafară cu lumea de dinăuntru. Și prima este cu senzații mustite de principii, de regnuri și de stări de agregare diferite, și este cu stimuli receptați abundent și abrupt de văz, auz, gust, miros și, mai ales, pipăit. Iar a doua, lumea de dinăuntru, este aglomerată cu emoții nelămurite, cu dorințe murmurate, cu amintiri limpezi și cu rațiuni care își caută discursul. Amândouă, transparent suprapuse, au fost „Țesut Nețesut(e)” la Galeria Nouă.

A șasea ediție. Șase ani de căutări, soluții, muzică de bună calitate, alături de oameni ce vin efectiv din toate colțurile țării purtând bucuria unor reîntâlniri care, într-un final, certifică faptul că *Blues in the Garden* e un eveniment ce merită din toate punctele de vedere să meargă mai departe, să fie așadar susținut cu orice efort de instituțiile, organizațiile și între-prinzătorii locului (și nu numai!). Șase ani de experiențe pe care nu le poți nici pe departe încerca din comodul fotoliu de acasă, acolo unde nu te vor „mulțumi” decât eventuale mofuri și pretenții de fin ascultător.

Pe când jos, la firul ierbii, e altfel! Într-un cadru natural demn de poveste – locul propriu-zis al evenimentului fiind înconjurat de pădure –, nimic nu se compară cu sentimentul de libertate și senzația că timpul se poate dilata în folosul tău. Ca în fiecare an, și ediția din 2025 a avut loc spre finele lui august, mai precis între 22 și 24. Anul acesta am simțit mai mult ca niciodată că festivalul a crescut, că și-a diversificat „oferta”, că știe mai bine să se pună în valoare, căci ceea ce se întâmplă la Dărmănești nu echivalează exclusiv cu hapeningurile muzicale. Cele trei zile sunt gândite în așa fel încât să lege comunitatea de concertele serii. Astfel, există ateliere în care se lucrează cu copiii, se fac masterclassuri, altfel spus interferează mai multe limbaje artistice/preocupări; de ce nu, demn de luat în seamă este și efortul organizatorilor de a-i aduce aproape și pe meșteșugarii, producătorii din zonă – deloc marginal, la Dărmănești este și un festival... culinar. Aproape toate la superlativ!

Dar să revenim la muzică. Nu am din păcate spațiul de a mă întinde cu un soi de cronică pentru fiecare recital în parte; mă voi opri totuși ici-colo, așezând câteva accente. Chiar dacă vremea a fost prietenoasă, în prima zi a festivalului

vox humana

Marius MANTA

Blues Dărmănești 2025

și-a arătat puțin colții ploaia, „acompaniind” două din trupele aflate pe scenă. Să o luăm cu începutul: prima trupă, Leoiaia, trupă românească, ne-a făcut să înțelegem că există interes în continuare pentru blues și din partea tinerelor formații; show-ul lor a fost de bună calitate, chitaristul oferind solouri corect echilibrate. Probabil că peste timp se va impune și necesitatea unui album înregistrat. După Leoiaia & The Young Blues Generation a urcat pe scenă un prieten mai vechi al Dărmăneștiului, Will Wilde. Venit altă dată ca invitat doar al celor de pe scenă, acum Will Wilde a avut propriul lui show, mai mult decât substanțial, de-a lungul căruia a dovedit că este printre primii cinci muzicuți-oniști (!) ai lumii. Nu, nu glumesc! L-am așteptat cu bucurie, „l-am luat acasă” ulterior, sub forma unui vinil abia

lansat în UK – vorbim de blues clasic; de fapt, îmi permit o mică părere subiectivă: Will Wilde a fost „inima” primei serii, chiar dacă lui i-au urmat nume mari, precum Eric Johansson, Sheryl Youngblood Band, cât poate mai ales Ellis Mano Band – trupă care în 2024 a deschis concertele din turneul de vară a legendarilor Deep Purple. Ziua a doua a început mai mult decât bine, cu un recital super-interesant al Anei Patan, artista română care a plecat din țară cu mai bine de douăzeci de ani în urmă, o prezență activă pe scenele Europei, probabil mai puțin cunoscută publicului de aici. Un mix de blues, jazz, funk, alternativ, rock, cu versuri wit care taie precum laserul, punând la colț comportamentele deviate ale „cetățeanului secolului XXI”. Deși o prezență de o finețe aparte, Ana Patan și-a creat o lume plină de forță, plină de sens. Ea este artista distinsă anul acesta cu titlul *Blues in the garden Hall of Fame*, o recunoaștere pentru contribuția sa deosebită la promovarea și dezvoltarea muzicii blues. Într-un interviu pe care am avut bucuria să i-l iau, artista mi-a precizat: „Sunt un om care se exprimă cel mai ușor prin muzică. Creez povești în sunet și cuvânt, așadar compun, cânt cu vocea și mă acompaniez pe chitară electrică”. Mi-a vorbit tot atunci și despre „Spice, Gold and Tales Untold”, „opera mea de căpătâi, albumul pe care mi-am dorit dintotdeauna să-l fac. În sfârșit am găsit forța și norocul să se alinieze

planetele, muzicienii, cunoștințele, disperarea de a ataca miezul problemei” – un album pe care festivalierii l-au putut achiziționa. Mi-aș dori ca Ana Patan să revină cât mai des în țară, mai ales că în urechi îmi tot sună „constatările” ei: „general conspiracy / trying to keep you away from me!” Au urcat apoi pentru recitaluri Kat Pearson (una dintre cele mai bune cântărețe de blues, care a împărțit scena cu Chicago Blues Queens, Deitra Farr, Mud Morganfield, Lil’ Jimmy Reed, Jason Rebello, Chris Jagger etc.), Circle of Mud (blues de factură nouă) și... vedeta serii, Jamiah Rogers & The Dirty Church Band. Recunosc că de la ultimul... am plecat; în ciuda unei virtuozități fabuloase, debordând de energie, Jamiah nu m-a convins. Parcă prea multe minute cu „reinterpretări”, glumițe de scenă și melodii care în interpretarea altora au sunat dumezeiește. Na, se mai întâmplă! Dar să trecem... la ziua a treia, probabil cea mai reușită, toți invitații atingând superlativul: o surprinzătoare cântăreață din Franța, Johanna Red, cu un timbru vocal interesant, urmată de o apariție macho-western din spațiul argentinian (l-am numit pe Santiago Perotti cu The Soulmoovers), apoi Thomas Heppell, care face parte din noua generație de bluesmani britanici. Foarte, foarte bun, cu priză la public! Nu știu ce superlative să folosesc însă pentru ultima voce din festival, cea a lui Judith Hill, un nume

absolut fabulos, cu o carieră demnă de orice viitoare istorie a muzicii pop & rock, artistă care a cântat pentru Michael Jackson, Prince, Elton John – și lista ar putea continua. Cele 70-80 de minute au fost cu adevărat magnifice, Judith Hill oferind un spațiu muzical cu forme variate, cu versuri pline de profunzime, de emoție. A fost magic!

Poate ar fi indicat să mai amintesc sub forma unei mici paranteze că în urma festivalului din 2024 a apărut și un prim CD. Mă refer la „Live at Open Air Blues in the Garden România” by JJ Thames & Luca Giordano Band. Albumul este produs de JJ și conține 9 piese din concertul de la Dărmănești, plus o piesă nouă, de studio – „We Ain’t Good Together”. *Blues in the Garden* lasă urme frumoase. Cred că finalul prezentului material ar trebui să aparțină chiar vocii organizatorilor care apreciau că „timp de 6 ani, în fiecare august, Dărmăneștiul a răsunat de blues. Am visat ca acest festival să crească an de an și să adune din ce în ce mai mulți oameni, artiști și prieteni ai muzicii. Am reușit multe: am adus artiști valoroși, am creat amintiri, am construit o comunitate frumoasă de iubitori de blues. [...] Am adus muzică, emoție, oameni, am scris o poveste care altfel nu ar fi existat. Realitatea este că timp de 6 ani oamenii au cântat, au ascultat, s-au întâlnit, au simțit emoție. Asta e ceva care nu poate fi șters. Cultura se construiește greu, cu pași mici, și chiar dacă acum pare că nu a prins rădăcini, e foarte posibil ca peste ani cineva să-și amintească: «A fost cândva un festival de blues la Dărmănești» și să fie inspirat să ducă lucrurile la un alt nivel”. La rândul meu, la rândul nostru, vă mulțumim și sper/sperăm că nimic nu se va sfârși prea curând. Salutul tradițional: Keep the blues alive!

• autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți •

Debutului editorial din 1991 cu volumul de versuri *Oglinda dintre noi* i-au urmat alte cărți de poezie: *21 de grame de suflet* (1996), *Supliment de existență* (1997, antologie și prezentare de Gheorghe Grigurcu; 2014, ediție bilingvă, traducere în italiană de Mirela Tingire), *Eseu despre glorie/Essai sur la gloire* (1998, traducere în franceză de Paula Romanescu), *Diavol cu carne de melc* (2003, 2017), *Înger între scaieți* (2004), *Ferice de cel orb* (2021, antologie). În 2023 revine în atenția cititorilor cu altă antologie, apărută la Editura Măiastra din Târgu Jiu, în condiții grafice de excepție. Dintre numeroasele premii obținute amintim de Premiul pentru poezie al revistei *Convorbiri literare*, Iași, 2017 și de Premiul „Cartea anului”, acordat de Uniunea Scriitorilor din România, filiala Craiova, 2022, pentru volumul *Ferice de cel orb* (Iași, Ed. PIM, 2021). Încă de la primele sale cărți, poetul Spiridon Popescu a impresionat prin lejeritatea discursului, prin rimele inedite, prin șarjele inteligente și dulcele stil baladesc. Reputatul critic literar Gheorghe Grigurcu afirma în 1997, în revista *Contemporanul*: „Spiridon Popescu pornește, temerar, din straturile origi-

nare ale poeziei: sentimentul năvalnic, cruditatea existențială, expresia fără ocol. Ferindu-se, din instinct, de excesul de artificiu, el scrie stihuri de o naturalitate tăioasă, așa cum ar șuiera, ori ar chiu, ori ar plânge. Cele mai bune dintre ele sugerează acea nebulă solemnă a vântului, a ploii, a furtunii, în care ne place a ne oglindi ca-n forme fantastice ale sufletului nostru”.

Antologia de față se încheie cu „Referințe istorico-literare”, semnate de nu mai puțin de 22 de confrăți (printre ei, critici literari, esești, poeți). Spicuim: „Fragil, puternic, polemic, histrionic, tandru, dar niciodată melodramatic, Spiridon Popescu posedă arta compoziției pe spații scurte, arta de a resuscita banalul din degradarea sa semantică” (Geo Vasile); „Poate că Spiridon Popescu este într-adevăr un François Villon al nostru, adică o haimana inteligentă și bănuțită de har” (Valeria Manta-Tăicuțu); „Spiridon Popescu

este un poet atipic, care excede orice modă, normă, în fond «un învechit», și asta pentru că scrie numai din talent” (Adrian Alui Gheorghe). Adrian Alui Gheorghe mai spunea că poezia *Doamne, dacă-mi ești prieten* „a ajuns folclor deja”. Iată că dă și titlul acestei elegante antologii (grafica, Adina Romanescu; coperta și tehnoredactarea, Tiberiu Grigoriu), de selecția poeziilor s-a ocupat scriitoarea Ana Dobre, tot ea semnând o excelentă prefață, *Tristețile din spatele zâmbetului*. Ana Dobre întreprinde un aprofundat studiu critic, spre finalul căruia conchide: „Poezia lui Spiridon Popescu este idealul și orgoliul său, este aventura sa de cunoaștere, în explorarea căreia pune un spirit temerar și ludic, naivitate și ingeniozitate stilistică, o solemnitate afectivă, o dulce tandrețe, contrarii în care se răsfrâng înțelegerea naturii umane, acceptarea ei”.

Poemul canonic, *Doamne, dacă-mi ești prieten*, alături de balade și elegii, de psalmi și de poeme ca *Sisif și pasărea măiastră*, *Aflai de la zăpezi*, *Sunt mai puțin c-un vers*, *E-atâta alb*, *Eminescu*, *Arghezi*, *Nichita*, *Scrisoare către George Bacovia*, *Sunt un François Villon*, *Stau peste drum de mine* ș.a., conturează un timbru poetic inconfundabil.

De la cel ce este „mai puțin c-un vers decât zăpada”, redăm integral poemul *Sisif și pasărea măiastră*: „Fusesse osândit să ridice un bolovan pe un munte, / Dar, de câte ori ridica bolovanul, / O droaie de gușteri țâșneau de sub el. / Omul îi lua în palmele lui bătucite, / Le puneă câte o pereche de aripi, / Apoi îi așeza în fața oglinzii / Să se minuneze cât de bine le stă, / Și să zboare. / În curând văzduhul se umpluse de păsări, / Iar zeii, / Care nu mai văzuseră în viața lor atâta frumusețe, / Începură să se certe-ntr-ei / Lăudându-se fiecare / Că lui îi venise ideea să-l osândească pe om. // Profitând de haosul ăsta, / O pasăre s-a strecurat în Olimp / Și fură nemurirea”. (V.S.)

Lecția lui Ion Mureșan

Au dreptate ardelenii să-l prețuiască unanim pe poetul născut în Vultureni Clujului acum 70 de ani. Aproape prelungind acea laudatio rostită de Bogdan Crețu, Ion Mureșan s-a descoperit în mijlocul unei coincidențe: 1981, anul centenarului bacovian, este înscris pe volumul său de debut, *Cartea de iarnă* (1981). De aici poate datorită declarată pentru înaintași: „Îi îndemn pe toți poeții premiați ca înainte de a rosti versurile proprii, să spună în trei minute (de nemurire!) o poezie scrisă de un predecesor care i-a fost model. Avem nevoie de această solidaritate întru poezie”, a declarat în sala Teatrului Municipal *Bacovia* pe 18 sept. Imediat a și recitat poezia „Amurg”. Nu a ales un „Amurg” de două catrene (Bacovia are mai multe poezii cu acest titlu, dintre care două au câte opt versuri), ci unul din 12 versuri: „Pe seară, la geamuri, un nour violet și de aramă” (primul vers), cu „O ființă supremă, dintre noi, ne cunoaște” (versul final). Îi va fi urmată pilda? (I.D.)

• Redacția mulțumește EVERGENT INVESTMENTS S.A. Bacău pentru sprijinul financiar în realizarea medaliei „Centenarul Revistei Ateneu”.

LITERE ȘI CIFRE BĂCĂUANE

A-ul (n. 1818)... și B-ul (n. 1881) • În anul centenarului Solomon Marcus, revista *Vitaliu* a Centrului de Cultură „George Apostu” Bacău găzduiește un grupaj consistent de evocări, interviuri, comentarii dedicate celebrului savant. Recenzând-o, în *Convorbiri literare* (7/2025), Valentin Talpalaru ne aduce în atenție „o provocare marca Solomon Marcus: *De la Alecsandri la Bacovia sau de la paradigma euclidiană, la cea neeuclidiană*. Și punerea în oglindă a celor două cunoscute poeme: *Dimineata* și *Lacustră*”.

Padova, o scenă a teatrului universal

două poeme într-un teatru tehnologic abandonat

1.

balaurul cu un cap de fecioară
dansează pe poante
și printre poante în cod mașină

reacțiile alergice la sunetele dizarmonice
după un design
în transformare bruiază algoritmul inițial

lacrimogene secvențe, pictograme elucubrante,
oboseală inerentă și consecvență

universul mic și destoinic ruinează preconcepțiile

sunt prea matur pentru înțelegere –
vocișurează corul antic

sunt prea matură pentru înțelegere – orăcăie
broscuța
din centrul imaginii

2.

deșertul meu infailibil și răzbunător
prins în capcana disimulării
traversat de cămila fără cocoșă

apă, apă – strigă insistent asistentul
fără memorie completă,
sunt aici și acum – răspunde pasărea colibri
ciugulind ochii peștilor zburători

deșert minat, deșert rău famat
intră în cartea recordurilor,
rescrie istoria de la începuturi

sunt cel ce este și mă tem că voi fi – se aude
vocea barbară din off,
decorul cade măștile cad

oaza răsare în mijlocul deșertului
pur întâmplător și haotic

poem în teatrul high-tech

florile stau în colțuri suprapuse
de univers reactiv,
subiectivă perspectivă împrăștiează granițele
definitive
între aici și acum și dincolo și atunci

exist și nu exist, poate mimez existența – plânge
mimoza
în glastră intergalactică

eu sufăr de o formă rară de existență – confirmă
deliberat

animalul totem
în timp ce savurează actualizarea
și internalizarea software-ului
în craniul trepanat

jocurile olimpice au fost contrafăcute,
eu mă retrag la miezul nopții în gaura neagră
din centrul galaxiei –
își proclamă independența androidul de serviciu

noi, doar noi vom continua să aplaudăm
printre rânduri
și tot noi vom învinge și vom cuceri lumea –
urlă sălbatic toate formele primare
de existență pe scenă

chiar în acest moment
scena teatrului high-tech se schimbă la față
în fața publicului absent

Ofelia
PRODAN

inexplicabilul high-tech

figurile din designul existențial își pun
măști groțeste sau prietenoase,
devin corpuri palpabile,
coboară de pe pedestal în Piazza dei Signori
și umblă

hainele viu colorate se mulează pe corpuri
ca o armură,
statuile conversează despre furtună,
furtuna implică egoul ceasului astronomic
în proces

ochiul privește, impasibil, infailibil prin lentilele
amplificate high-tech

precizia, calmul și emoțiile fluide invadează
sceneta,
personajele se implică, acțiunea se complică,
atmosfera devastantă se descompune
în frame-uri succesive

o față îmbrăcată într-o rochie turcoaz vorbește
cu o bătrână știrbă care îi cere prin semne
hrană pentru ziua de azi

o pisică neagră privește scena din desenul
de pe zidul medieval
în timp ce doi tineri se sărută îmbrățișați
într-un timp înghețat
și înregistrat în memoria ceasului astronomic

aparatură foto reglată și supervizată surprinde
inexplicabilul

scenă high-tech – acting on the streets

unghia încarnată în memoria sistemului solar
absoarbe informație reformulată,
renasc și renasc la infinit –
geme între două acte membrana regenerată

trupul gol al femeii zvârcolindu-se în flăcările
infernului rațiunii,
animalele zodiacale, monștri ancestrali, sfinți
și demoni,
ceasul electronic și pendulul gravitațional
se învârt obsesiv într-un cadru aparent formal,
doar calul negru imens fornăie din nări
și tropăie din copite prin sala goală
nechezând – eu am intrat direct în istorie

din palatul rațiunii lipsește rațiunea –
scrie automat arhitectul cu căștile înfipite
în urechi,

cu creierul conectat la server,
eu vin din golul interior, mă îndrept
spre cel exterior,

echilibrul îmi este total străin,
căutați, vă rugăm insistent, balanța care lipsește
din orologiul astronomic

corpurile acoperite de haine în culori vii
vocișurează –
el nu a venit să se sacrifice din nou,
doar luminează, doar luminează,
și nimeni nu vede absolut nimic

fata în rochie roșie și voal turcoaz împarte
cu serenitate zâmbete
și semințe de adevăr preistoric

poesis		
 George Nina ELIAN	nefericirea n-o să v-o ia niciodată nimeni: cei ce ucid vor ucide până la capăt	
	Biografie	
	vedea glasuri și auzea semne	
	ea avea o rochie lungă și verde ca un crocodil	
	conturile florilor de miozotis tremurau pe pereții de celuloză	
Naivă compunere After school	(o tentativă ostentativă spre orice fapt virtualmente real)	
	el era doar un colecționar de cunoștințe aproximative	
	se-ntreba: <i>oare cât o fi ceasul la ora asta?</i>	
	(ca și cum dacă s-ar fi întors ar fi putut relua totul de unde-a rămas)	
	pe una dintre grinzile podului o bufniță aștepta ca el să spună ceva de genul: <i>„să te gândești la asta când vei fi departe!...”</i>	
Încheiere: [necunoscutule din oglindă, străinule ce-mi porți chipul și numele, apleacă-ți urechea la pământ și ascultă: vin fețe ascunse vin iarăși litere noi pe șenile deghizate-n cerșetori de ocazie!] Semn de nisip	ca un dezertor mort de foame pe linia dintre fronturi	
	ținând în mâini o halcă din propriul trup pierdută și recăpătată în ultima clipă	
	Copacul original	
	sunt trist precum sângele pietrificat pe rană	
	un poem mai scabros decât realitatea n-am să pot scrie totul se-ascunde pe după obiecte și aparențe/ambalaje și grime	
Cuprins: [necunoscutule din oglindă, străinule ce-mi porți chipul și numele, apleacă-ți urechea la pământ și ascultă: vin fețe ascunse vin iarăși litere noi pe șenile deghizate-n cerșetori de ocazie!] Încheiere: ospiciul e-n curs de demolare domnilor to- varăși (voi ce mai faceți? tot cu vaccinurile tot cu <i>chemtrails</i> tot cu bioingineria? tot maeștri logopezi la crescătoria de pisici polițiste?)	deseori prietenii sau cunoscuții văzându-mă nebărbierit și cu unghiile netăiate, fac pe nedumeriții/eu le răspund cât se poate de simplu:	
	<i>pândesc momentul prielnic să mă pot reurca în copacul original și de-acolo oriunde</i>	
	Desen	
	golașe trunchiuri de arbori – decapitate ca niște spânzurători	
	apoi încet lumina s-a stins	
Zâmbeam stupid ca niște ratați	(el s-a întins undeva și a murit. alte amănunte nu se cunosc)	
	ne vom întoarce acasă tot mai în liniște după cele trei zile împărătești de beție și desfrâu	
	muzica tace:	
	în locul unde se-ntâlnesc apele trecând pe deasupra noastră nu mai e timp	
	(peste pagină cad câțiva stropi de sânge în loc de puncte de suspensie)	
Turnul cu ceas Muzica vindecă Festivalul Internațional <i>Enescu - Orfeul moldav</i>, ajuns la ediția a XLVI-a, s-a desfășurat între 11 și 13 septembrie 2025 și a adus în prim plan artiști de renume și programe muzicale de mare valoare. La Centrul de Afaceri și Expoziții din Bacău, Orchestra Filarmonicii „Mihail Jora” din Bacău, condusă de dirijorul Ovidiu Bălan, l-a avut ca solist pe violonistul Remus Azoitei. Recunoscut pentru interpretările sale profunde și pentru activitatea sa pedagogică la Academia Regală de Muzică din Londra, Remus Azoitei a revenit în fața publicului băcăuan cu un repertoriu clasic de mare rafinament: <i>Balada pentru vioară și orchestră op. 4 a</i>, o lucrare romantică creată de George Enescu în adolescență, în 1895-1896, ce a fost dedicată violonistei Eva Rolland. Pentru violonistul George Enescu, Bach era <i>pâinea cea de toate zilele!</i> În anul 2025, pe scenele muzicale sunt comemorați Johann Sebastian Bach, la 175 de ani, și George Enescu, la 70 de ani. Solistul ne-a delectat cu interpretarea <i>Concertului în Mi Major pentru vioară și orchestră</i>, BWV 1042, de Johann Sebastian Bach, și cu patru suplimente, remarcabilă fiind interpretarea <i>Lăutarului</i> enescian. Personalitate emblematică a muzicii simfonice, maestrul Ovidiu Bălan a oferit o seară de excepție, prin viziunea artistică imprimată orchestrei în paginile Uverturii <i>Leonora nr. 3</i> de Ludwig van Beethoven și ale <i>Simfoniei a II-a în Re Major</i>, de Johannes Brahms. Următoarele două seri muzicale s-au derulat la Muzeul Național „George Enescu” – Secția „Dumitru și Alice Rosetti-Tescanu – George Enescu” din Tescani. Pianistul Viniciu Moroianu a susținut un magnific recital cameral cu <i>Sonata nr. 3 în Re Major op. 24 (Vivace con brio, Andantino cantabile, Allegro con spirito)</i> de George Enescu și <i>Variațiunile Goldberg BWV 988</i> de Johann Sebastian Bach, lucrare monumentală, compusă în anul 1741: <i>Aria</i>, 29 de variațiuni și <i>Aria da Capo</i>. Viniciu Moroianu, o personalitate artistică complexă, cu o carieră de peste o mie de apariții scenice și cu o contribuție majoră la promovarea repertoriului enescian și lipattian, aduce întotdeauna în fața publicului experiența sa vastă și inconfundabila profunzime interpretativă. Festivalul s-a încheiat cu un recital al violonistei Kira Haltenwanger, acompaniată de pianista Karla Haltenwanger, în muzici de mare virtuozitate și expresivitate: <i>Ciaccona în sol minor</i> de Tomaso Antonio Vitali, <i>Sonata pentru vioară și pian în La Major op. 30</i> de Ludwig van Beethoven, <i>La Campanella</i> de Niccolò Paganini, <i>Scherzo în do minor</i> de Johannes Brahms, două lucrări de George Enescu – <i>Balada pentru vioară și pian</i>, <i>Impromptu concertant</i> și <i>Fantezia de concert Carmen</i> de Pablo Sarasate. La sediul Uniunii Armenilor din România a fost inaugurată în 11 septembrie cafeneaua <i>La armeni</i> și, timp de trei zile, s-a desfășurat <i>Festivalul de teatru și film</i>, ediția a IX-a, organizat de Vasile Agop (președinte UAR Bacău) și Armand Agop (vicepreședinte), având momente artistice, spectacole, lecturi cu Armine Vosgianian, Denisa Mikesz, Alina Neagu, Selena Cristina, Florin Kevorkian, Valentin Braniște, acompaniate de muzică armenească pentru pian de Komitas, Haciaturian, Babadjian, Charles Aznavour. Am avut bucuria de cânta și de a prezenta, pe scena Teatrului Municipal <i>Bacovia</i> acest Festival, prefatând lansarea volumului <i>Elogiu alor mei</i>, o superbă carte-album, istorie de suflet a armenilor și a autorului, Varujan Vosgianian, poet și prozator ce conduce destinele Uniunii Scriitorilor din România, președinte UAR. Despre volum a făcut vorbire Adrian Jicu. La Centrul de Afaceri și Expoziții din Bacău, un concert de excepție: orchestra Filarmonicii „Mihail Jora” din Bacău, condusă de dirijorul marocan Omar El Jamali, avându-l ca solist pe violoncelistul Marcel Johannes Kits, laureat al premiului III la Concursul Internațional de Violoncel „Regina Elisabeta” (2022) și al premiului I la Concursul Internațional „George Enescu” (2018). Programul Filarmonicii <i>Mihail Jora</i> este deosebit de ofertant în această a cincea participare a ansamblului simfonic băcăuan în cadrul Festivalului enescian. <i>Iubirea-i fum și crește din suspine, / Dar când o guști, te simți nespus de bine. / O, suflet bun, iubirea-i o tortură</i>, grăiește William Shakespeare, care a creat această nemuritoare tragedie în anul 1595. Unul dintre compozitorii care au adus magnifica poveste în sunete este Serghei Prokofiev. Simfonicul cu care orchestra băcăuană se prezintă la Sala Radio în ultima zi a Festivalului Internațional <i>George Enescu</i> se încheie cu 8 tablouri ale Suitei <i>Romeo și Julieta: Roméo à la fontaine, Danse du matin, Juliette jeune fille, Les Montaigue et les Capulets, Roméo et Juliette, Jeux de masque, La mort de Tybalt, Roméo sur la tombe de Juliette</i>, într-o selecție propusă de Cristian Măcelaru. Omar El Jamali, tânărul muzician care a adus dragostea și muzica din Casablanca, a obținut premii la competiții precum „Antal Doráti” (2021), Concursul BMI al Orchestrei Simfonice București (2021) și Concursul „Erich Bergel” (2022), iar în aprilie 2024, a ajuns în sferturile de finală ale prestigiosului Concurs <i>Malko</i>. Cum spunea Enescu, muzica vindecă. Omar El Jamali este unul dintre vindecători. Ozana KALMUSKI-ZAREA		
septembrie 2025		

Gheorghe IORGA

Însemnări despre istoria foiletonului

La început a fost foiletonul critic. Inaugurat, în vremea Consulatului, de „Journal des débats”, cu critica dramatică a lui J.L. Geoffroy, foiletonul critic s-a consacrat prin contribuția lui Sainte-Beuve, care și-a publicat faimoasele „Causeries du lundi” („Lundis”) succesiv în „Le Constitutionnel”, „Le Moniteur” și „Le Temps”. Foiletonul va modifica destul de repede obiceiurile de lectură odată cu apariția presei ieftine și transformarea foiletonului critic în roman-foileton.

Émile de Girardin este unul dintre marii fondatori ai presei moderne franceze: deschizând publicității ziarul, a redus prețul abonamentelor de la 80 la 40 de franci și a pus bazele ziarului „La Presse”, prin vânzare de acțiuni (1 iulie 1836), în timp ce concurentul său, Dutacq, lansa „Le Siecle”. Începând cu 1836, cei doi rivali au introdus în coloanele publicațiilor pe care le conduceau câteva capitole de romane. Girardin chiar a sistematizat ideea și a publicat astfel „La vieille fille”, de Balzac. În 1838, Alexandre Dumas a dat, spre publicare, „Le capitaine Paul” ziarului „Le Siecle”. Din 1840, mai toți scriitorii și-au publicat textele în presa cotidiană: „Comédies et proverbes” (Alfred de Musset), „L’histoire des Girondins” (Lamartine) și „Mémoires d’outre-tombe” (Chateaubriand). Veteranul și conservatorul „Journal des débats” s-a salvat prin publicarea romanului „Mysteres de Paris” al lui Eugène Sue, în 1842-1843. Succesul romanului a fost un fenomen unic: mii și mii de cititori așteptau în fiecare zi urmarea aventurilor lui Rodolphe, care îi proteja pe cei fără apărare și oprimați. Mai mult, cititorii, sensibilizați de starea de sărăcie descrisă în roman, i-au scris autorului să sprijine propunerile lor de reforme sociale și chiar să-i sugereze altele. Sue a ținut seama de aceste reacții, iar

„Mysteres de Paris” a devenit, din mers, un gen de purtător de cuvânt al unei populații aflate în așteptarea unei ameliorări a vieții sale. Succesul popular a crescut într-o manieră considerabilă numărul de abonați. Dacă, până atunci, în cabinetele de lectură, cititorul putea sta oricât doar pentru o sumă insignifiantă (*deux sous*), această sumă a devenit prețul de intrare pentru o oră. „Le Siecle” îi oferă spațiu publicistic lui Alexandre Dumas și lezendarului „Les trois mousquetaires”, în timp ce „Journal des débats” publica nu mai puțin faimosul „Le comte de Monte-Cristo”. Dumas a devenit repede un mare furnizor de foileton și a recurs la colaboratori ca Auguste Maquet.

Prima epocă a romanului-foileton a consemnat și intrarea în scenă a lui Paul Féval și a lui Frédéric Soulié. În acest entuziasm general, Alfred Nettement a publicat „Étude critique sur le feuilleton-roman”, în 1848, apoi atacurile au devenit politice. În iulie 1850, amendamentul Riancey a dus la taxarea ziarelor: un impozit de o centimă pentru fiecare foileton, ceea ce amenința cu dispariția foiletonului. După lovitura de stat din 2 decembrie, legea din februarie 1852 a suprimat presa de opinie și a provocat o schimbare importantă: dispariția dezbaterilor de idei a lăsat un loc pe care cotidianul l-a ocupat cu romanul-foileton! Dumas și Féval publicau în continuare, iar noi amatori s-au remarcat prin prezența lor:

Ponson du Terrail, E. Capendu, A. Assolant, G. Aimard.

În 1863, apariția cotidianului „Le Petit Journal” la prețul de un sou a fost chiar un eveniment: se vindea de acum în chioșcuri la jumătate din prețul cu care operau concurenții săi. Dar ca să-i atragă pe cititori, trebuia vândut senzaționalul: „Le Petit Journal” a inaugurat era presei de senzație, imitată în curând de „La Petit Presse” și „Le Petit Moniteur du Soir”. Romanul-foileton ocupa un loc important: „Le Petit Journal” a obținut colaborarea lui Dumas, începând cu 1863, și a publicat, de exemplu, în 1866, „La résurrection de Rocambole” al lui Ponson du Terrail și „Le crime d’Orcival” al lui Gaboriau. Presa populară a cunoscut un avânt excepțional în ultimul sfert de secol, când s-au ivit pe piață „Le Petit

Parisien” (1876), „Le Journal des voyages” (1877), „Le Matin” (1884), „Le Journal” (1892) și a înflorit, de asemenea, toată presa de provincie. Tirajele se dovedeau a conta enorm în această economie (unele publicații atingeau milionul de exemplare). Legea libertății presei, promulgată în 1881, a adăugat un spor însemnat acestei mișcări, nevoia de texte pentru alimentarea foiletonului: mai întâi, au apărut romane deja publicate, însă cititorul aștepta noutăți. A apărut o nouă generație de scriitori: X. de Montépin, J. Mary, C. Mérouvel, E. Richebourg, G. Ohnet, H. Malot etc. Povestirile aveau drept marcă tendința de a-l impresiona pe cititor, de aceea se concentraseră asupra victimelor. Se constată, de asemenea, generalizarea folosirii pseudonimelor. Asta le

permitea autorilor prolifici să colaboreze în paralel la mai multe organe de presă. Perioada 1860-1900 a însemnat apariția unor noi forme narative: romanul judiciar (É. Gaboriau, Fortuné du Boisgobey, Élie Berthet, Pierre Sales), science-fiction (J.H. Rosny, G. Le Faure, Danrit), romanul revanșard (Léon Sazie, Aristide Bruant, Arthur Bernede) etc.

La începutul secolului al XX-lea, foiletoanele au înregistrat o abia simulată întoarcere la romantismul social încarnat în mari figuri de justițieri, Arsene Lupin (Leblanc), Rouletabille (Leroux), Judex (Bernede) dar și mari criminali ca Fantômas (Allain și Souvestre).

În alte țări s-au născut personaje ale căror performanțe i-au vrăjit definitiv pe cititorii de pretutindeni: Sherlock Holmes (1891), Buffalo Bill și Nick Carter (difuzate și în fascicule, în Franța, începând cu 1907), Tarzan (1912), Zorro (1919). Succesul cinematografic al tuturor acestor scrieri a determinat apariția „foiletonului-cinema”, ale cărui episoade apăreau pe ecran și erau publicate, în paralel, într-un ziar, apoi în cineroman („Les Mysteres de New York” au inaugurat genul în Franța, în 1915). Autorii de cineromane sunt deseori romancierii populari: P. Decourcelle, J. Mary, A. Bernede, M. Zévaco, G. Spitzmüller.

Dar tot în secolul trecut și la începutul secolului nostru, romanul foileton s-a aflat în concurență acerbă cu multimediala. Formele consacrate au dispărut astăzi ori s-au insinuat în altele. Dacă persistă în jurnalele feminine și în presa de masă, foiletonul este mai ales televizat. A căpătat și un nume de camuflaj: „serie”. Continuă să fascineze sute de milioane de telespectatori...

• Ion Văsâi – Pagini de jurnal 3

• revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor •

• Scriptor, sept.-oct. 2025 •

Am citit cu mare plăcere, în numărul recent al revistei ieșene, un admirabil „Portret interior. Acasă la Andra și Matei Vișniec”, realizat de Cristina Hermeziu, redactorul-șef al publicației, care ne

Un dialog captivant

spune: „Destinul a lucrat cu mare finețe. Finețe și complicitate sunt cuvinte-cheie. În salonul alb și după-amiaza pariziană de vară, cu lumină blândă, tamisată de castanii palmați din fața balconului, am aflat cum s-au cunoscut și cum au rămas împreună Andra Bădulescu și Matei Vișniec. Mi-ar fi plăcut să o cunosc și pe Joëla, fata lor și stăpâna pisicii Zerbina, cu care tânăra ilustratoare vorbește inclusiv în limba română. Mă emoționează când Andra îmi povestește că se întâmplă ca Joëla să vorbească spontan românește în mijlocul Parisului: «Limba maternă e *doudou*-ul ei». Să vă spun ce e un *doudou*. Copiii francezi se atașează de un animăluț de pluș numit *doudou*, un talisman afectiv de care nu se despart toată viața, nici ca adulți. Pentru a-i găsi prenumele «Joëla», inedit, părinții au împrumutat o enciclopedie de nume. Până la urmă, cel pe care l-au ales e o creație proprie, cu o nuanță de

bucurie în miezul său, după sonoritatea vocabulei franceze *joie*. Andra și Matei trăiesc de peste trei decenii în orașul-album, dar bucuriile lor împreună sunt simple: plimbări pe rue Mouffetard, la Mouff, încă pavadă ca în Evul Mediu, unde parizienii își beau cafeaua în picioare, la *comptoir*, sporovăind și citind ziare; sau în Jardin des Plantes, «unul din principalele puncte de imigrație din Franța» – explică micalit Matei; «un loc cosmopolit prin excelență» – adaugă Andra: grădina botanică a regilor Franței a primit de sute de ani plante și semințe din cele patru zări. Ca și Parisul, semințe-oameni».

Este un dialog viu, cordial, captivant, din care aflăm multe lucruri din cei 35 de ani petrecuți împreună de Andra Bădulescu, scenografa și ilustratoarea și binecunoscutul dramaturg, scriitor, jurnalist Matei Vișniec. Care, printre o mulțime de proiecte, preocupări, literare,

teatrale (are mereu șantier nou deschise), își dorește acum să încheie un ciclu, după cum mărturiseste, cu mare sinceritate: „Vreau să scriu cărți pe care mi-ar fi plăcut să le citesc eu la 12, 13 sau 14 ani. Care să fie simplu de povestit și inventive prin ceva anume. E un ciclu care se încheie. După ce am scris decenii de-a rândul pentru adulți, acum simt nevoia să scriu pentru publicul tânăr. Și în astfel de cărți am încercat să fie două etaje de înțelegere. Ca în *Consulatul lunii*, apărută deja, cu ilustrațiile Joëlei, sau ca în *Clichel și furnicuțele multicolore*, la care ilustrațiile vor fi ale Andrei, cu apariție în lunile următoare. Am lucrat deja cinci cărți pentru copii împreună; în toamnă urmează a șasea”.

Eu de-abia o aștept, pentru că toate aceste scrieri sunt fermecătoare, cu sensuri multiple, de profunzime, dincolo de joacă și jocuri, interesant de citit la orice vârstă. Cronica mea la *Consulatul lunii sau Adelina și crocodilii de mlaștină*, din numărul dublu, de vară, al *Ateneu*-lui, e grăitoare în acest sens.

C. MIHALACHE

Bac-Fest 2025

Poezie în vremuri de austeritate

Într-o lume în care preocupările cotidiene se învârt în jurul pragmatismului și al eficienței în funcție de mijloacele care ne stau la dispoziție, poezia rămâne un spațiu al libertății și al reflecției, dar și al evadării din cotidian: porțița prin care se pătrunde într-o lume ideală. În vremuri de austeritate, când nimeni nu se mai așteaptă la vreun dezgheț birocratic, darămite cultural, surprizele apar datorită unor oameni și unor instituții care au pus cot la cot pentru a crea o continuitate festivalurilor promise.

În seara de 18 sept., Bacăul a devenit pentru câteva ore un simbol al gândirii literare și al exprimării artistice. Festivalul Național „George Bacovia” a reunit, într-o simbioză perfectă de cultură și memorie, oameni pasionați de literatură și artă, pentru a consacra meritele unor scriitori cunoscuți perioadei noastre. După savuroasa întâlnire cu scriitoarea Ioana Pârvolescu și cu criticul Iuliana Miu, vorbindu-ne, fiecare în parte, despre pisici sau despre autori ca Mircea Nedelciu, alte nume ale scenei literare românești și ale criticii de specialitate au urcat pe podium. Unii dintre ei, întâlniți doar în cărți... La Gala premiilor *Bac-Fest*, ne-am bucurat nespuns să-i vedem și să-i ascultăm pe Ion Mureșan (Premiul Național „George Bacovia”), Ștefan Manasia (Premiul pentru Cartea de Poezie), Corina Croitoru (Premiul pentru Critica Poeziei) și Simona Sigartău (Premiul pentru Debut Poetic). Pe lângă aceste nume, muzica *Bac-Fest* a fost indiscutabilă în această ecuație: Ada Milea și Berti Barbera au creat o reinterpretare muzicală a *Amin-tirilor din copilărie*, de Ion Creangă, într-o formă înțepătoare și comică.

• Ștefan Manasia, Ion Mureșan, Corina Croitoru și Simona Sigartău

Elevii (și ai mei) de la Colegiul Național „Costache Negri” Târgu Ocna, ca de altfel toți localnicii, nu și-au ascuns satisfacția că unul dintre evenimente a avut loc în urbea lor. „Salina cu poeți”, cu nume importante din lirica românească, a fost un moment inedit, la care a participat și Ansamblul Folcloric „Busuiocul”. Așadar, spiritul lui Bacovia se face auzit până departe.

Un nume-surpriză al ediției *Bac-Fest* a fost anul acesta al matematicianului Solomon Marcus, înfățișat într-o murală. Băcăuanul născut la 1 mart. 1925, a cărui minte enciclopedică a strălucit dincolo de granițele domeniului, este o emblemă a interdisciplinarității, ce avea convingerea că matematica și poezia se întâlnesc într-un punct luminos, concepție asemănătoare cu cea a poetului Ion Barbu. Pictura proaspăt inaugurată este un veritabil omagiu vizual, care

transformă peretele Camerei de Comerț Bacău într-o fereastră spre universul savantului. Culorile vibrante și simbolurile atent alese nu doar decorează,

ci vorbesc despre gândirea complexă a unui om care a redefinit matematicile și modelele gândirii. A urmat lansarea unei micromonografii Solomon Marcus (Bacău, Editura Studion, 2025), realizată de Cornel Simion Galben, specializat în personalitățile băcăuane. O intervenție inedită a fost cea a deputatului Lucian Bogdănel, ce a prezentat cotidianul „Monitorul de Bacău”, al cărui redactor era, cu un interviu luat matematicianului în urmă cu 19 ani și cu autograful matematicianului pe pagina respectivă. Fragmentul citit publicului de Lucian Bogdănel face parte dintr-un discurs puternic impregnat de sensul

vieții și de direcția care ar trebui adoptată de tineri în vederea maturizării acestora. Profesorul Ioan Dănilă a cerut băcăuanilor să observe pe fațada pictată nu doar cifre și formule matematice, ci și o sintagmă, *Răni deschise*, titlul unui ciclu de materiale publicate de Solomon Marcus în presă (în *Tribuna învățământului*, mai ales). Două dintre aceste răni erau în opinia academicianului școala și limba română, care nu numai că au rămas nevindecate, dar s-au adâncit. Durerea lui a fost exprimată în fața dascălilor și elevilor de la unitățile de învățământ absolvite (și adesea vizitate) de dânsul în Bacău: Școala Gimnazială „Al. I. Cuza” și Colegiul Național „Ferdinand I”. În aceeași seară, la Centrul de Cultură „George Apostu”, s-a discutat despre condiția jurnalismului de astăzi, într-o societate tot mai invadată de influenceri.

Manifestările desfășurate în cadrul *Bac-Fest*-ului din acest an se ridică la rangul de veritabile pledoarii pentru forța și coeziunea spiritului cultural băcăuan, afirmându-se cu tărie în pofida tentațiilor efemere ce încearcă să abată atenția de la esențialul artistic. Ele probează, cu o gravitate demnă de tradițiile orașului, că Bacăul rămâne, chiar și în vremuri de austeritate și sub presiunea unor conjuncturi potrivnice, un sol fecund pentru idei constructive, pentru creație autentică și solidaritate culturală.

Bac-Fest este un proiect al Bibliotecii Județene „Costache Sturdza” (manager, Adrian Jicu), cu sprijinul financiar al Consiliului Județean Bacău. Alte detalii privind agenda Festivalului se găsesc pe site-ul instituției organizatoare.

Magdalena CHITIC

Trecând prin pasajul dinspre centrul Bacăului direct spre Piața Centrală, de pe zidul Camerei de Comerț ne întâmpină de vineri, 19 sept. a.c., un zâmbet cald, generos, de *bon homme*, care observă și celebrează viața și creația, în ciuda vicisitudinilor momentului. La asta ne îndemna maestrul, savantul matematician, pedagogul filozof Solomon Marcus (1925-2016). S-a născut aici cu 100 de ani în urmă, pe Strada Iernii, unde viețuia o comunitate de evrei în

Puțini sunt cei care după ce pleacă... rămân

apogeul ascensiunii sale economice, în interbelic. El provine însă dintr-o familie modestă, mai târziu excelând în multe domenii și aspirând la condiția rară de *uomo universale*. A transgresat domenii și a apropiat matematica de lingvistică, la Universitatea din București. N-a părăsit România nici în 1947, la crearea statului Israel, nici după aceea, sfârșind modest, la parterul unui bloc din centrul Bucureștiului.

Rădăcinile, cu cât sunt mai adânci, cu atât sunt mai bine articulate în ființa noastră. A revenit în urbea natală deseori, cărând în bagaj știința și cultura, pedagogia sa, ca să ni le împartă nouă, băcăuanilor. A fost vocea numărul unu la colocviile de semiotică de la Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău, care i-a acordat înalta distincție de doctor honoris causa. Trecea pe la școlile lui, Colegiul Național „Ferdinand I”, dar mai ales Școala de Băieți Nr. 2 (azi, „Al. I. Cuza”), revenind într-un amestec

înduioșător de nostalgie și pioșenie, ca să se întâlnească cu copiii. Se așeza pe locul din banca de odinioară a băiețelului. Nu se poziționa protocolar, în picioare, în fața lor, ci îi aduna în jurul lui, ca să-i poată privi în ochi, să se alimenteze din zâmbetul și energia lor pură, să interacționeze cu ei. A fost vedeta multelor aniversări ale ctitoriei lui Cuza.

Îngrijorat de turnura luată de învățământul românesc, volumul *Educația în spectacol* (protagonist, Solomon Marcus) amenda implementarea pripită în școala noastră a unor forme de import și reforme mereu schimbate, în tânăra noastră democrație. Intenționat sau nu, la ceremonia de la inaugurarea muralei, într-o frumoasă scenografie/fotografie profesorul se sprijină – ca în toată activitatea sa – pe un grup numeros de elevi și studenți, de diverse vârste, toți surprinși într-un spectacol cu jocul de baloane. Să fie o metaforă plastic dorită?

Obişnuia să comenteze despre cele zece nevoi ale ființei umane, între care nevoia de a comunica, de a observa și a căuta să-ți explici totul. De fapt el însuși aborda o deschidere maximă spre dialog. Îi îndemn pe tineri să depășească percepția senzorială a lucrurilor și fenomenelor, să devină curioși, cercetători, să descopere un sens al lumii și al vieții, să se joace copilărește, să savureze banalul cotidian, elementarul din jur, să se miște stând prelungit departe de ecrane, să privească, liber, cerul, să respire conștient etc.

Existența sa a avut, precum simbolurile din pictura de lângă strada natală, drept background, știința matematicii, pe care el a reușit s-o aprofundeze până la absolutul și perfecțiunea ei. Încet, încet, ne-am trezit că am trecut discret din sala de clasă ori de conferință, de pe străzile orașului său iubit, într-o poveste spusă cu penelul pe zidul dintr-o cale de acces frecventată a Bacăului.

Cecilia MOLDOVAN

În vremurile astea în care accesul culturii și presei la resursele materiale și financiare sunt din ce în ce mai limitate, Filiala „Marius Mircu” Bacău a Uniunii Ziaristilor Profesioniști din România a realizat, pe parcursul a trei zile (19-21 sept.), un șir de evenimente cu adevărat remarcabile, în locații care au acoperit o mare parte din județ. Scopul principal a fost acela de a arăta că „provincia” este alta decât cea prezentată în jurnalele de știri din Capitală. Astfel, personalități recunoscute ale presei din România – președintele UZPR, Dan Constantin, și vicepreședintele Emil Stanciu, împreună cu Teodora Marin, coordonator al Editurii UZP, și Lavinia Șandru, șef Departament Evenimente – au participat la un real „maraton jurnalistic”. Startul l-a dat Cornel Cepariu, președintele Filialei, membru în Consiliul Director al UZPR, cu o vizită în secțiile de producție ale Societății AEROSTAR, unde invitații, ghidați de ing. Laurențiu Pascal (director general adjunct) și ing. Șerban Iosipescu (director al Departamentului de producție aeronautică), au constatat „pe viu” cât de dinamică este industria aeronautică băcăuană, furnizoare de componente și dispozitive de înaltă calitate pentru companii recunoscute pe plan mondial: Boeing, Airbus, Safran etc.

Prima zi a continuat la Centrul de Cultură „George Apostu”, reper al vieții culturale băcăuane, gazdă mereu primitoare pentru acțiunile jurnaliștilor locali. Ovidiu Ungureanu, dinamicul director al Centrului, le-a prezentat oaspeților expoziția artistului plastic Ion Văsâi, „Dinastia ruginii”, parcul cu lucrări ale unor sculptori din țară și din străinătate și a fost vernisată expoziția dedicată lui

Ștefan RADU

Într-o lume globală, (de)zbateri jurnalistice

George Bacovia, parte a unui amplu proiect inițiat de președintele filialei locale a UAP, Victor Eugen Mihai - VEM (membru UZPR). A urmat dezbateră „Jurnalismul cultural în lumea globală”, moderată de Cornel Cepariu. S-a vorbit despre provocările profesiei de jurnalist într-o lume în continuă schimbare, despre inteligența artificială și orgoliile naturale, despre verticalitate, demnitate și profesionalism, despre propagandă și fake news, dar și despre datoria ziaristului de a consemna tot ce este valoros în comunitatea în care trăiește. Au participat și au avut intervenții consistente personalități notabile precum eseistul și specialistul în cultura persană Gheorghe Iorga, criticul de teatru și film Carmen Mihalache (directoarea Revistei „Ateneu”), criticul literar Marius Manta, universitarii Ioan Dănilă și Adrian Jicu (toți trei membri ai UZPR), Petru Frăsilă, fondatorul postului de televiziune MPlus TV Internațional, jurnaliști și scriitori. Și o mențiune aparte: doamna Ionela-Cristina Breahnă-Pravăț, președinta Consiliului Județen Bacău, a deschis dezbateră cu o intervenție referitoare la programele de susținere financiară a proiectelor inițiate de jurnaliști, a fost prezentă pe toată durata evenimentului și, în încheiere, a răspuns multora dintre întrebările

• Cornel Cepariu, Dan Constantin, Ionela-Cristina Breahnă-Pravăț, Emil Stanciu, Ovidiu Ungureanu

lansate la adresa autorităților. A dovedit, astfel, că prezența sa nu a fost cătuși de puțin formală! La finalul întâlnirii, dl Dan Constantin a remarcat că „prin amplexarea personalităților prezente în sală și a evenimentelor culturale, reuniunea noastră nu este doar a UZPR, ci a întregii comunități spirituale din Bacău, din Iași și din zonele apropiate. Această temă a rolului jurnalistului cultural mă face să mă gândesc la o comparație cu o orchestră și cred că putem plasa jurnalismul cultural în zona violoncelor”.

A doua zi, invitații din Capitală, însoțiți de membrii conducerii filialei locale a UZPR, au pornit într-un periplu prin județ. Prima oprire, la Tescani: Muzeul Național „George Enescu”, Secția „Dumitru și Alice Rosetti-Tescanu”. Muzeograful Emilian

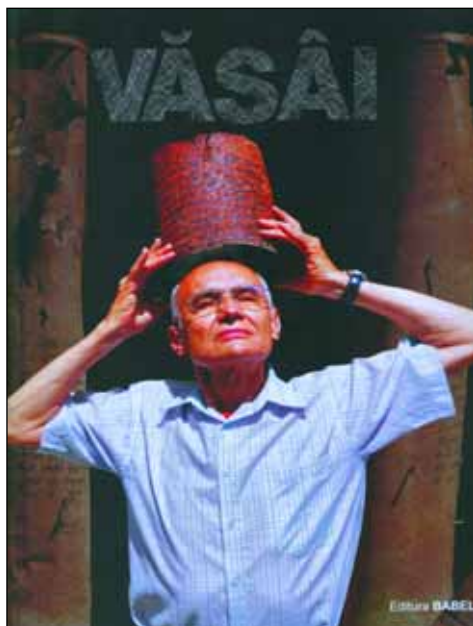
Berceanu a oferit informații interesante despre istoria locului și despre întâmplările mai puțin cunoscute din viața marelui compozitor George Enescu. Programul foarte dens al zilei a cuprins întâlnirea cu primarul municipiului Moinești, Valentin Vieru, și vizitarea principalelor obiective culturale din această urbe. Oaspeții au fost impresionați de faptul că un oraș cu aproximativ 20 de mii de locuitori are, de exemplu, cinci galerii de artă, monumente de arhitectură și un spital recunoscut în țară și în străinătate pentru calitatea serviciilor medicale oferite.

Următorul popas a fost la Slănic-Moldova, stațiune renumită încă din secolul 19. Aici, Filiala UZPR a organizat un colocviu cu tema „Jurnalismul și Cultul eroilor”, o pledoarie pentru repunerea în coordonatele firești

a noțiunii de eroism. „Demersul nostru este unul necesar, întrucât jurnalismul trebuie să se ocupe în continuare de ideea de eroism, mai ales într-o lume care promovează eroi falși” – a menționat Cornel Cepariu în deschiderea evenimentului desfășurat în parteneriat cu Asociația „Cultul Eroilor” Bacău (președinte, Dănuț Voicu). În timpul dezbaterilor, au avut intervenții consistente președintele UZPR, Dan Constantin, Lavinia Șandru, general Vasile-Jenică Apostol, scriitoarea Gabriela Gîrmacea, ing. dr. Leonard-Constantin Stafie, prof. dr. Emilia Boghiu și ing. Mihai Ceucă.

În cea de-a treia zi, duminică dimineată, înainte de a părăsi Slănic-Moldova, reprezentanții UZPR și cei ai Asociației „Cultul Eroilor” au depus coroane de flori la monumentul militarilor căzuți în Primul Război Mondial. Ultima oprire din program a fost la Tg. Ocna, unde primarul Cristian Ciubotaru (alături de administratorul public Tiberiu Palade) a prezentat principalele coordonate istorice ale urbei, cât și proiectele de dezvoltare aflate în curs de realizare. Apoi, i-a invitat pe oaspeți să viziteze cel mai important obiectiv economic, mina de sare, unde, la 240 de metri adâncime, turiștii care vin la tratamente cu aer salin au la dispoziție o frumoasă biserică închinată Sfintei Varvara, patroana minerilor.

După cele trei zile pline de evenimente, președintele UZPR, Dan Constantin, a ținut să sublinieze importanța existenței unor grupări de jurnaliști și oameni de cultură care încă mai cred în jurnalismul menit să dea consistență și ecou identității locale ca parte a patrimoniului global.

Printre diversele evenimente prilejuite de manifestările culturale „Zilele municipiului Moinești”, ediția septembrie 2025, s-a remarcat o lansare de carte a artistului plastic autohton Ion Văsâi, *Dinastia Ruginii* (Bacău, Editura Babel, 2025), având fotografii magistral realizate de Ioan Viorel Cojan. Cu o carieră care se întinde pe cinci decenii, numeroase expoziții în țară și în străinătate (Germania, Franța, Cehia, Italia, Ungaria, Albania, Moldova), premii și publicații, autorul reconfirmă, în volumul de față, apartenența sa la curentul postmodernist, cu accente avangardiste și recontextualizări specifice Pop-Art. Elementul de noutate îl constituie poeziile pe care acesta le atașează imaginilor, într-o simbioză perfectă, generatoare a

Alina PISTOL

Artă și poezie, născute din rugină

unui univers creativ care provoacă privitorul, îl obligă să iasă din locuri comune, să-și pună întrebări și să întrezărească noi orizonturi contemplative.

Paginile acestui volum reflectă complementaritatea dintre sculpturile obținute din obiecte vechi, revalorificate în cheie artistică, de multe ori ludică, și versurile marcate de o subiectivitate profundă, forjate printr-o confesiune fierbinte, generată de confruntarea dintre Chronos și Thanatos, pur și impur, sine și lume: „Am fierul unui tanc întreg în Mine, / Cu greu mă pot abține să nu trag, / Să rad nemernicia lumii..., cu mult drag, / Să ar Pământul-Suflet plin de mine” (p. 6).

Creațiile sale sculpturale, ce irup magnetizant din paginile de față, dau formă unui joc subtil dintre formele cele mai greoaie ale materiei – metal, piatră, lemn – și urmele efemere ale acesteia, prinse în unduirii vegetale: frunze, plante uscate, mușchi, crengi, fructe. Valorificarea estetică a reziduurilor, a gunoaielor, a ruginii pune aici sub semnul relativității frumusețea și urâtul, iar poezia acestor forme inedite, oximoronice se atașează firesc lirismului proaspăt devoalat al artistului, căci „Rugina e perplexitatea materiei la îmbrățișarea timpului”, după cum se notează, dintru început.

Este o artă care explorează teme cum ar fi caducitatea, absurdul, anxietatea, rolul artistului, în context actual, sensul existenței, nonconformismul. Metalul ruginit, abandonat și aruncat, odată ce și-a trăit existența într-un angrenaj dedicat pragmatismului și utilității, este trecut de Ion Văsâi printr-un proces de purificare, prin foc și cuvânt, pentru ca, într-un final, să capete o nouă ipostază, una înnobilită de metafore și discurs artistic veritabil, rafinat, dar, în același timp, viguros: „Și mai joacă jocului și mai para focului și mai cântul versului” (*Pasăre de foc*, p. 30).

Versurile devin, de asemenea, parte a lucrărilor de grafică, reproduse în acest volum. Sunt imagini în care gândurile, chestionările, trăirile cele mai intime ale creatorului se schițează ca niște umbre

diafane, ale căror contururi vagi se zbat să se smulgă materiei. Structura metacommunicantă ce le reunește duce cu gândul la pictopoezia practică de artiști ai avangardei, precum Victor Brauner și Ilarie Voronca – așa cum constatăm în seriile de grafopoeze: „Înnegurată baltă de-albastru, negru-sur, / Gravată dur în aștrii strălucitori și puri, / cu leneși norii vineți ori galbeni sau azuri, / M-au provocat, adesea, imensul să-ți îndur” (*Grafopoemul roată*, p. 132). Explorarea unui cadru flexibil al artei nu se oprește aici, recurgându-se inclusiv la mijloacele dadaiste ale colajelor lui Hans Arp, prin poeme ca *Voice Da-Da*, spre exemplu.

Concluzionând, volumul semnat de Ion Văsâi oferă o viziune a maturității creatorului, în imagini care îngemănează forme artistice dintre cele mai diverse. Impresia generală este aceea că, deși atașată unor forme amorfă, greoaie, smulse unui trecut al tehnologiei, al angrenării ce uzează și consumă, materia capătă, în mâinile sale, o expresie artistică transcendentă, în care semnificatul grafic este îmbogățit de vers.

Colocviile și Premiile Revistei ATENEU – 2025

Septembrie e inevitabil Bacovia și, de aici, un eveniment cu îndelungată și frumoasă tradiție: Festivalul Național „George Bacovia”, inițiat de Revista *Ateneu* în anul 1971.

Prima zi, desfășurată la Biblioteca Județeană „Costache Sturdza” din Bacău, ne-a indus o stare melancolică, desprinsă parcă din poezia poetului, recitată de Violeta Savu. Ne-am încălzit cu vernisajul expoziției de portrete a Laurei Merlușcă, elevă la Colegiul Național de Artă „George Apostu” Bacău, îndrumată de Luminița Radu. Sala multimedia a găzduit Colocviile Revistei *Ateneu*, înființată acum o sută de ani de Grigore Tabacaru și George Bacovia. Carmen Mihalache, directoarea publicației, a moderat o întâlnire memorabilă, punctând faza zero din 1925 și momentul unu (Radu Cărneci, 1964). Președintele filialei Bacău a Uniunii Scriitorilor din România, Dumitru Brăneanu, a citit mesajul președintelui Uniunii Scriitorilor din România, Varujan Vosganian, la centenarul revistei băcă-

uane, iar Gheorghe Iorga a menționat că sufletul publicației va rămâne tânăr fiindcă în paginile acesteia se regăsesc texte antologice, aparținând diversilor colaboratori sau redactori. Diana Ștefania Lazăr, pregătindu-și lucrarea de licență cu titlul „*Ateneu* - o revistă centenară” (coord., Ioan Dănilă), i-a omagiat pe Marilena Donea și Victor Mitocaru, monografii ateneiste. Ion Machidon, unul dintre semnatarii rubricii „Debuturi în *Ateneu*”, și-a recitat versuri publicate în ediția din august 1984, încheiate cu o confesiune: *de dorul patriei nu pot să tac / e tot ce am - averea mea!* Ioan Dănilă a prezentat câteva numere mai însemnate din parcursul revistei: martie 1925, august 1964, decembrie 1989 și ianuarie 1990.

Colocviul propriu-zis, stând sub genericul „*Ateneu*”, o revistă centenară”, a avut ca temă „Noile provocări pentru revistele de tradiție, în epoca internetului”. Scriitoarele Ioana Pârvulescu și Iuliana Miu au subliniat că literatura se poate dezvolta în astfel de condiții

dacă se ia seama la perspectiva publicului-țintă. Conclucra-rea dintre tradițional și modern nu va destabiliza fundamentul literaturii, ci vine să-l întărească, să acorde diversitate și complexitate acestuia.

În a doua parte a zilei, la Centrul de Cultură „George Apostu”, au avut loc decernarea premiilor Revistei „*Ateneu*” și lansarea cărților „*Mircea Nedelciu. Un personaj principal*”, de Iuliana Miu, și „*Aurul pisicii*”, de Ioana Pârvulescu. Prima autoare a fost prezentată de Marius Manta, care a relevat, pe de o parte, viziunea asupra operei și omului Mircea Nedelciu, iar pe de altă parte, curajul Iulianei Miu de a scrie o carte chiar în stilul „personajului principal”. Adrian Jicu, prezentând cartea Ioanei Pârvulescu, a identificat trei teme: pisica, timpul și iubirea. Romanul oferă indicii, dar nu și certitudini, lăsând la latitudinea cititorului diferite, multiple interpretări.

La centenarul revistei, această ediție a Colocviilor a venit cu o noutate: instituirea

unor premii cu o titulatură menită să întărească marca identitară a *Ateneului*, omagind doi scriitori importanți ai literaturii române, foști redactori ai revistei. Începând din 2025, juriul alcătuit din redactorii revistei acordă Premiul „George Bălăiță” pentru proză și Premiul „Constantin Călin” pentru critică și istorie literară. (Iulia Lucaci a reconstituit masa de lucru a lui C. Călin din Secția Carte de patrimoniu de la Biblioteca Județeană.) La acestea se adaugă un premiu pentru jurnalism cultural/publicistică.

Anul acesta, premiul pentru jurnalism cultural i-a fost acordat lui Leonard Popa, care a transmis un mesaj de mulțumire și recunoștință către redacția Revistei „*Ateneu*”.

Andrei-Ionuț DÂRLEA

P.S.: Aflăm de la directoarea Carmen Mihalache că a primit, din partea doamnei Lucia Bălăiță, soția marelui prozator, și a fiului acestora, Matei, un mesaj telefonic de calde mulțumiri și felicitări, care a bucurat-o mult.

Premiul „George Bălăiță” pentru proză

Ioana Pârvulescu

Bacău (24 de ore), tablă de materii

17 septembrie, ziua lui Bacovia – „Plouă, plouă, plouă” – centenarul revistei *Ateneu* – Carmen Mihalache cu gustul teatrului și al presei, Violeta Savu cu gustul poeziei, profesorul Gheorghe Iorga cu o surpriză cu gust pentru mine, Ioan Dănilă cu primele numere ale revistei – hotelul *Decebal*, cerul înnoțat de la etajul 7 – BacFest-bookfest, literatura avant toute chose – Premiile revistei *Ateneu* – Premiul „Constantin Călin” pentru Critică și istorie literară – Iuliana Miu și cartea ei remarcabilă despre Mircea Nedelciu, prezentată de Marius Manta – Premiul „George Bălăiță” pentru proză – „Aurul pisicii” și autoarea lui, mulțumesc pentru cuvintele calde ale lui Adrian Jicu – „Sunt clipe când toate le am...” – autografe – „Frumoase povești ca visuri de roze / Momente când toate le am”, flori – întâlnire cu poetul Ion Mureșan – poeme recitate la cina de la Valhalla, între care și dragii mei Rilke și Ion Barbu – „Un cântec demult... înainte” – discuție despre cum e să știi pe dinafară și mai ales pe dinăuntru poeziile.

18 septembrie – nu mai e ziua lui Bacovia, nu mai plouă, plouă, plouă – întâlnire la micul dejun cu Doris Mironescu și familia lui, – cartea de debut a lui Alex Frandea, „Inimioară”, – vizită la Casa *Bacovia*, podcast despre depresii, „tăcute, duioase psihoze” (nu eu, Adrian Jicu și Damian Anfile), – întâlnire neașteptată cu elevii de la Colegiul *Ferdinand*, întrebări, răspunsuri, – neînțelegere cu Bogdan Crețu și Radu Vancu, – fotografii de... și mere ionatane de la... domnul Aurel Geangu, – fuga la microbuz, – „Viața se duce-n șir de cuvinte” și pe drumuri.

Mulțumesc, mulțumesc, mulțumesc!

Premiul „Constantin Călin” pentru critică și istorie literară

Iuliana MIU

O dublă recunoaștere

Revista *Ateneu* a fost, de-a lungul timpului, un spațiu fertil pentru articole, anchete și dezbateri, devenind una dintre publicațiile esențiale prin care generația '80 și-a afirmat expresia și și-a conturat identitatea. În paginile sale, critici, teoreticieni și scriitori au găsit prilejul de a explica, de a lumina și de a fixa un fenomen literar unic, irepetabil în istoria literaturii române. Printre aceste voci s-a aflat, inevitabil, și liderul incontestabil al promoției: Mircea Nedelciu.

În acest context, Premiul „Constantin Călin” pentru Critică și Istorie Literară al Revistei *Ateneu*, acordat pentru volumul *Mircea Nedelciu. Un personaj principal*,

capătă pentru mine valoarea unei duble recunoașteri: confirmă efortul de cercetare și, totodată, aduce un nou omagiu generației optzeciste. Este, așadar, o distincție care mă onorează și mă copleșește prin greutatea ei simbolică, dar care, în același timp, îmi oferă curajul de a continua explorarea critică și de a păși, cu îndrăzneală, dincolo de convențiile genului.

Adresez mulțumiri juriului, alcătuit din redactorii Revistei *Ateneu*, și tuturor organizatorilor pentru modul exemplar în care a fost coordonat Festivalul de la Bacău, dedicat memoriei lui George Bacovia. Volumul meu a fost lansat la

Centrul de Cultură „George Apostu”, bucurându-se de o prezentare deosebit de generoasă, realizată de domnul Marius Manta, în fața unei săli arhipline, unde am remarcat cu bucurie mulți tineri dormici să-l răsfășească. Nu consider deloc întâmplătoare asocierea lui Mircea Nedelciu cu atmosfera acestei sărbători poetice: proza sa este străbătută de filamente lirice fie discrete, fie vizibile, iar debutul său literar s-a legat de exerciții poetice care i-au modelat, mai târziu, concizia și eleganța frazei.

De altfel, merită amintit că una dintre figurile majore ale Școlii de la Târgoviște, Radu Petrescu, autor cărui înțelegerea generației optzeciste îi rămâne tributară, și-a dedicat teza de licență operei bacoviene. Tot așa cum, în 1997, imobilizat în scaunul cu roțile și filmând de acasă emisiunea sa despre piața editorială românească, Mircea Nedelciu își încheia discursul cu expresiva formulă bacoviană: „Nu râde... citește-nainte”.

Mulțumesc, Bacău! Mulțumesc, *Ateneu!* Mulțumesc tuturor celor care au făcut posibil Festivalul „George Bacovia”! Mulțumesc, Bacovia! Mulțumesc, Mircea Nedelciu!

Premiul pentru jurnalism cultural

Leonard POPA

Sincer și drept

Ca să fiu sincer și drept – două principii nu întotdeauna respectate ale jurnalismului –, acest Premiu al *Ateneului*, care mă onorează, ar trebui să-l împart în două sau chiar în trei... O dată cu cei care au acceptat să stea de vorbă cu mine (căci, evident, e o recunoaștere a interviului, ca specie jurnalistică prin excelență) și, încă o dată, cu revista însăși, întrucât mi-a asigurat un spațiu de exprimare... Știți cum e și în fotbalul la care ne pricepem toți: degeaba ai minge, echipă, dacă nu ai și teren! *Ateneul* înseamnă pentru mine revenirea la cele petrecute imediat după 1989, când redactorul-șef de atunci, Sergiu Adam, mi-a propus să țin

o rubrică sportivă în paginile lunarului, așa cum mai toate revistele de cultură o aveau, deși istoria presei literare au reținut-o doar pe aceea semnată de Fănuș Neagu în *România literară*... Mi-am făcut treaba conștiincios câteva luni, mai ales că, înaintea mea, aceasta fusese întreținută de Nicolae Manolescu, sub pseudonim...

Am văzut printre nominalizări la alte premii, la cele ale Festivalului „George Bacovia”, două nume dragi mie: scriitorii Radu Andriescu și Ovidiu Nimigean, autori lângă care, dacă îi adaug pe istoricii – sinceri și dreți – Cătălin Turliuc și Florin Cîntic, reconstitui redacția *Dialogului* ieșean din anii '80. Acolo unde am ajuns și am debutat printr-o

întâmplare ciudată, dar frumoasă. Scriam versuri de ceva vreme, numai că atunci când a trebuit să fie publicate în revistă, cenzura le-a respins, iar directorul publicației m-a trimis să rea-

lizez un interviu oarecare, cu oricine... Am dat peste un student chinez, singurul din tot lașul, care sosise în România pentru unicul scriitor de aici despre care auzise: Zaharia Stancu, doar pentru romanul *Descult*, de care era obsedat și pe care dorea să-l traducă cu titlul *Omul fără pantofi*... Nu știu dacă a mai făcut-o până la urmă, dar, în mod sigur, eu am ajuns jurnalist, în 1984, în colectivul redacțional ieșean, condus de Radu Andriescu. Morala e la îndemână oricui: în spatele fiecăruia dintre cei care trăim într-o redacție se ascunde, de fapt, un poet abandonat sau ratat... O fi bine, o fi rău rămâne de văzut.

(Mișu Sachter, în acte), n. 25 august 1935, în Cernăuți (azi, Ucraina) – m. 10 septembrie 1975, la Bacău. *Profesor, poet, dramaturg, critic de teatru, traducător, metodist, redactor, manager cultural, publicist*. S-a ivit în sânul familiei de funcționari Sali și Aron Sachter și până la începutul anului 1940 a copilărit în frumosul oraș al Bucovinei de Nord, unde a avut parte de o atenție specială din partea părinților, care l-au introdus pentru prima oară în lumea poveștilor. Din păcate, în urma odiosului pact Ribbentrop-Molotov, odată cu ocuparea orașului de către armata sovietică, a fost silit să se refugieze cu întreaga familie la Giurgiu, unde a început studiile și le-a continuat la Școala Medie Tehnică Mecanică (1949-1953). Îndrăgostit de lectură și cochetând încă de atunci cu poezia, după absolvire a devenit student al secției de limba germană a Facultății de Filologie din cadrul Universității București (1953-1957). Intrat în tumultul Capitalei, nu s-a lăsat absorbit de viața boemă a multora dintre colegi, însă a cunoscut îndeaproape viața culturală bucureșteană, atras mai ales de premierele teatrelor și de pulsul revistelor literare, pe care le-a consultat cu aviditate.

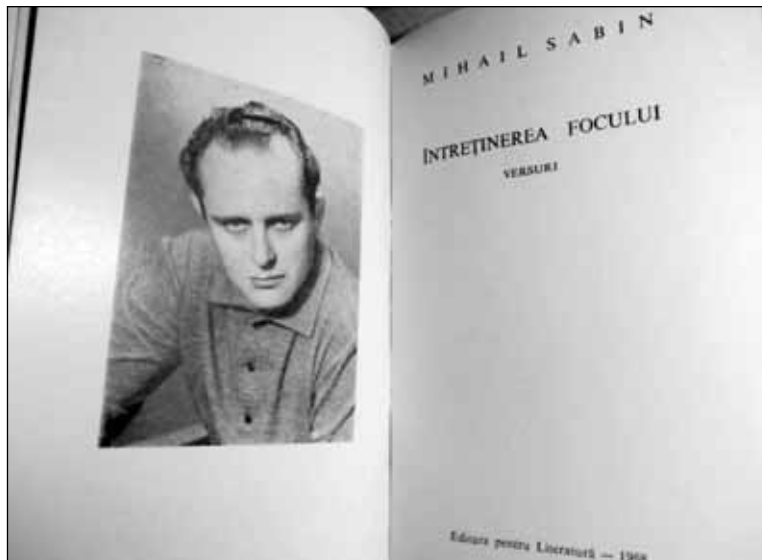
Grație rezultatelor examenului de licență, a primit repartitie ca profesor de limba germană la Școala Medie de Băieți din Bacău (1957-1962; actualul Colegiu Național „Ferdinand I”), unde s-a dovedit pentru elevii săi, între care s-a numărat și romancierul de azi Eugen Uricaru, „un entuziast, un sentimental, un om de cultură”. A descoperit cu bucurie că la Bacău exista o viață culturală bogată și că nucleul de scriitori era deja format în jurul cenaclului ce funcționa la Casa Regională a Creației Populare, instituție în cadrul căreia avea să lucreze, pentru scurtă vreme, ca metodist (1962-1964). Efervescența acelor întruniri e surprinsă de poetul

Personalități băcăuane

Mihail SABIN

Sergiu Adam, care nota: „Eram tineri, visam să devenim scriitori și ne întâlneam la sfârșitul fiecărei săptămâni. Făceam schimb de cărți, majoritatea fiind interzise, discutam despre cele citite în zilele precedente, comentam lumea în care trăiam și spuneam glume care ar fi avut urmări amare dacă ar fi ajuns la urechile Securității. Participau la aceste «colocvii», stropite uneori cu vin sau cu bere, Radu Cârnci, George Bălăiță, Ovidiu Genaru, Vasile Sporici, Constantin Călin, Mihail Sabin și semnatarul acestor rânduri”. Ei, de altfel, „au frământat aluatul primordial” al seriei noi a revistei *Ateneu*, inițiată de poetul Radu Cârnci, care a știut să coaguleze în jurul lui și alți colaboratori (Iulian Antonescu, Victor Enășoae, Iulia Hălăucescu, Victor Kernbach, Stelian Nănianu, Ernest Gavrilovici, Constantin Th. Ciobanu, Ion Buleandă, Virgiliu Radulian, Grigore V. Coban) și să convingă oficialitățile vremii că o asemenea inițiativă merită să fie sprijinită.

Cooptat în redacție încă de la primul număr (19 august 1964), s-a achitat cu asupra de măsură de atribuțiile de redactor și de șef de rubrică, publicând pe lângă poezie și teatru, reportaje, anchete, interviuri, consemnări sportive, cronici teatrale, eseuri, traduceri, texte umoristice etc. Anterior debutase publicistic în paginile ziarului *Steagul roșu* și, ca prozator, cu „schita de portret” *Vechituri*, inclusă în culegerea *Plaiurile Bistriței* (Bacău, Casa Regională a Creației Populare, 1958), dintre care la două – *Colocvii lirice* și *Pagini literare* – a fost el însuși redactor de carte. Până să-și vadă numele pe coperta

propriei cărți, a mai fost inclus cu un *Cântec nou de viață nouă* în sumarul volumului *Zor și spor! Texte de brigadă* (Casa Regională a Creației Populare, 1963) și cu poeziile *Om în ploaie*, *Greșeală*, *Moartea poetului* și *Retrospecție* în antologia *O sută de poeți* (București, Comitetul de Stat pentru Cultură și Artă, 1967), a participat la șezători literare, alături de Nina Cassian, Leonida Neamțu, Victor Kernbach, Radu Cârnci, Constantin Th. Ciobanu și Sergiu Adam, itinerate la așezăminte de cultură din Bacău, Roman, Târgu-Neamț și Slănic-Moldova, s-a numărat printre animatorii simpozionului *Arta și literatura anului '25 (1964-1969)* ș.a.

A debutat cu volumul de versuri *Întreținerea focului* (București, Editura pentru Literatură, 1968), urmat de cărțile similare *Îngerul și măscăriciul* (Iasi, Editura Junimea, 1970), *Arena cu paie* (București, Editura Cartea Românească, 1972), *Pasărea medievală* (Editura Junimea, 1973) și, postum, de antologia *Despre apusul soarelui*, îngrijită de Sergiu

Adam, cu o postfață de George Bălăiță (idem, 1977). Ca prozator a mai lăsat în urmă doar *Altă noapte de septembrie* (Ateneu, septembrie 1973), iar ca dramaturg s-a afirmat mai întâi tot în paginile revistei băcăuane, care i-a găzduit piesa într-un act *Adio, doctore!* (decembrie 1969), *Final de mare montare. Discurs dramatic în două părți* (decembrie 1970) și *Bătrânețea lui Ulise* (mai 1972), apoi și pe scena Teatrului „Bacovia” din Bacău, care i-a montat, pe 26 martie 1974, drama în două părți *Totul într-o noapte* (regia, Cristian Munteanu, cu Teodor Botoșescu, Doina Iacob, Stelian Preda, Mișu Rozeanu, Sică Stănescu, Dorina și Mihai Păunescu) și, pe 15 septembrie 1977, spectacolul cu piesa *Douăzeci și patru de ore din viața unui geniu* (regia, Cristian Pepino, cu Florin Blănărescu, Monica Bordeianu-Fulga, Mircea Crețu, Dumitru Lazăr-Fulga, Constantin Manea, Romeo Mușțeanu și Constanța Zmeu). În adaptarea actorului Mircea Belu, Teatrul Național „Mihai Eminescu” din Timișoara a

pus, la rândul-i, în scenă *Spațiul de clemență* (22 iunie 1978, cu Grete Avram-Cristea, Mircea Belu, Eugen Cristea, Lucia Doroftei-Moll, Cătălina Flaman și Rodica Burgu) și *Întâlnire cu Nichita* (6 aprilie 1997; regia, Mihaela Gaita Lichiardopol, cu Mircea Belu și Alexandru Crețescu).

De-a lungul a peste un deceniu, s-a dedicat revistei de cultură băcăuane (1964-1974) și în ultimul an de existență, ca director adjunct, Teatrului „Bacovia” (1974-1975). A scris însă și cronici plastice, zeci de cronici la spectacolele teatrelor din Bacău, Piatra-Neamț, Botoșani, Galați și Brăila, Teatrului Național „Vasile Alecsandri” din Iași, Teatrului de Comedie, Teatrului „L.S. Bulandra” și Teatrului Mic din București, a tradus din Bacovia în limba germană *Poema finală*, *Nocturnă*, *Note de toamnă*, *Nervi de primăvară* („Ateneu”, septembrie 1971) și în limba română poeme și alte lucrări din creația lui Paul Celan, Novalis, Julian Tuwim, Max Demeter Peyfuss, Ezra Pound, Nelly Sachs, Nino Erné, Evgheni Vinokurov, Edward Bond, Gisela Elsner, Martin Heidegger, Soren Aabye Kierkegaard și Claude Lévi-Strauss, a dedicat profiluri actorilor Teofil Vâlcu, Ștefan Ciubotărașu, Ion Buleandă, Lori Cambos, Eugen Antohi, i-a luat un interviu regizorului Liviu Ciulei etc. În semn de omagiu i-au fost dedicate poeme de către Mircea Belu, Radu Cârnci, Ovidiu Genaru și Cornelii Sturzu, a fost inclus în dicționare și istorii literare, i-au fost consacrate evocări în *Ateneu*, care alături de *Cartea*, *Revista V* și *Vitralii* i-au publicat o serie de inedite.

La jumătate de veac de la stingerea sa prematură, se cuvine readucerea în atenția generației noi de cititori fie prin republicarea unei selecții reprezentative, fie prin reluarea pieselor ce s-au bucurat de un real succes la premieră.

Cornel Simion GALBEN

Erotika pathemata (II)

• Înainte de a se face zi, înainte de a se face noapte, cerul scutură lacrimile fericirii tale.

• Vălul nopții se țese din ochii tăi.

• Trec în fiecare an pe lângă ziua plecării tale. Și nici măcar nu bănuiesc care ar putea să fie.

• Niciodată soarele nu stinge ceea ce a aprins.

• Nu-mi deschizi. Știu. Este foarte târziu. Beau pentru tine absint stacojiu. Dacă iubirea în ceață-o ascunzi, focul iubirii în apă-l scufunzi.

• Calc cu teamă și speranță în urmele pașilor tăi. Adânc în zăpadă. Duc unde? Au fost când?

• Ceasul îmi arată ora de foc a nopții. Singurul țipăt e-al lebedei albe vânată, plutindă.

• Ți-am prins din palmă un sărut în fuga ta spre casă. Nu e-n iubire-un

Liviu FRANGA

Fulgurații și irizări (7)

Început când întunericul se lasă. Erai în casă doar cu el și singură. Afară mai îngheța un ghiocel în caldă, plină primăvară.

• Cerul urcă și coboară liniștea nopții.

• Eu cred că steaua care s-a ivit în miez de noapte mi te ascunde undeva de unde vin doar șoapte.

• Luna îți inundă ochii. Vântul îți adie vârfurile sânilor. Dedesubt, marea îți scaldă, intrând și ieșind, ieșind și

intrând, peștera de corali sticloși.

• Scrisoarea nescrisă s-a scris în ochii tăi.

• Noaptea, când descrește zumzăitul firii, ochii tăi alungă spaimele iubirii.

• Zorii aduc gândul năuc. Amiaza suie dorința șuie. Noaptea coboară după seară. Cine mi-ascultă spăimântarea multă?

• Zori de mătase, când o să se lase de sub nori lumina și din inimi vina?

• Noaptea cheamă în abis geamănu din paradis.

• Nimeni nu urcă, nimeni nu coboară. Când se face ziua? Când se face seară?

• M-asteaptă în zori câmpul cu flori. M-asteaptă-n grădină o floare lumină. M-asteaptă-n pridvor un braț ușor. M-asteaptă în prag chipul drag. M-asteaptă în casă gura ta cărnosă. M-asteaptă în noapte câmpul cu șoapte.

• Ziua abia de seară dacă se-ndură, noaptea întregă pierde-vom gură în gură.

• Vântul se-ascunde în părul tău. De ce-mi par ochii-ți hăul de hău?

• Vântul îi spuse: „Vino cu mine să dai buzelor visele tale. Oare de ce încă stai?” Fata, aplecându-se lin, îi dete răspunsul îndată: „Ce e ca vânt se preface în vânt. O iubire uitată”. Vântul, jucându-se-n plete, îi spuse: „Hai vino, mireasă!” „Du-te, copilul furtunii. Iubirea ta lacrimi doar lasă.”

Daniel MARIȘ

Sacru, între simbol și perspectivă

Urmând aceeași deschidere spirituală a lumii ca „un vast atelier al lui Dumnezeu“ (N. Danilov), Alexandrina Tulics revine cu un nou volum de versuri, „Așteptări“ (Iași, Ed. 24 de Ore, 2025), într-o permanentă dinamică, din care nu lipsește seninătatea credinței și a smereniei izbăvitoare, veșnic vie și atentă la nevoia extatică a conștiinței poetice. E drept că această readucere a chipului divinului în relief profanului e de folos revelației poetice în găsirea drumului adevărat, ce exprimă autenticitatea ființei; sinteza superioară a existenței dincolo de care totul se risipește în ceața neantului nu încetează să acționeze ca un analgezic teluric, simbolul unei eclatante orfice care stă parcă mereu la pândă: „Doamne, / Îți cânt pe notele ascunse / în sufletul atât de obosit / de discordanță dintre oameni / și macii pe care i-am iubit / ei sunt împliniți în bunăstare / în vorbe aprigi sunt diriguitori, / dar uită că au fost căzuți în vale / și le-ai întins / iubita-Ți mâna, / spunându-le: / – Eu sunt aicea pentru tine, / vrei să te / ridici din al așternutului nămol? / Vrei să te-nsoresc oricând, oriunde, / să-Mi fii mereu aproape / și-oricât ți-ar fi de greu / mâna-mi întinsă peste tine să te scape? / N-ai vrea să-ți fiu prieten / și ajutorul bun în

toate / ca-n urma rugii înălțate / să fim întotdeauna: Frate-frate?“ („Cântec“) Pe aceleași coordonate, ale unei meta-existențe ce-și caută și însușește minunile sfidând ispitele concretului, poeta cerne o întreagă hermeneutică a derizoriului, prinsă între reperele fragmentarului, a unei anumite dispoziții sufletești.

Firește, dorința resacralizării lumii nu face decât să pună în evidență ceea ce Alexandru Cistelecan definește cum nu se poate mai potrivit ca „o sensibilitate ultragiată care reacționează – cu atât mai mult cu cât percepe până și pregătirile inefabile ale candorii... ce vrea să țină drumul drept al confesiunii și să facă desenul cel mai imediat al stării“. Este aici un transplant, dacă îl putem numi astfel, în cea mai statornică stare, căutarea unui alt timp în care umanul se întretaie cu fru-

mosul în orice moment al vieții: „altarele florilor vor fi bogăția sufletului meu / care a semănat / pe vreme de crivăț / furtuni, / stropind cu lacrimi / frumusețea lor / înainte de ivirea verdelui“. Într-o astfel de comuniune cu divinul, prin trecerea de la actual la virtual, imaginea ființei posedă prin ea însăși o putere de semnificare prin corelări și metamorfoze, aproape de timpul nesfârșit și veșnicia acestui sens în devenire. Bifurcația dintre creator și lume se va prelungi, până la urmă, dincolo de sine, de nimicnicie și măreție, de supunere și trufie: „Am simțit ca un pumn de jar ce-mi era aruncat în piept / grăbit să ardă tot / dar mai ales inima / care începuse să plângă într-un hohot de plâns dureros... / în vale, o turmă fusese atacată de lupii flămânzi ai inimii iertate“.

E interesant cum lirismul, fără să atingă cota maximă a undelor sale, fuzionează cu toate umbrele oglinzii, le contemplă sau le anulează în filigranul divin. Mai rămâne de știut, ca o aptitudine pentru revelație, scenariul nerostit al calvarului și mântuirii în lumini călăuzitoare și e cu totul firesc, este consecința autenticei fervori a spiritului, a trecerii în eternitate prin iubire. Cuvântul devine semn original al dependenței față de pur, re-creat de o realitate ce-l transcende: „Eu așez litere formând scări / pe care urcă cuvintele albe / în șir / după ultima treaptă / se formează / straturi de ghiociei imaculate“. Pe baza acestei tentative de cristalizare existențială, menită să pună sacru în materia cuvintelor, apare și o anumită nostalgie a trecerii, un pseudo-transfer sentimental, ca într-o imagine votivă, ideea creației ca o jertfă,

într-o mișcare de flux în care s-ar putea exterioriza, confirmată, credință în măreție și cădere: „Poeții sunt ploile calde / ce cad peste malurile înghețate, / soarele ce taie ziua în două, / să o ducă / și celor cărora de mult nu au văzut răsăritul; / furtună ce sparge căldura în miezul zilei dogoritoare, / apusul ce trage lumina peste munți, / trompete în liniștea nopții, / arcușuri în simfonia ce liniștesc insomnii; / valurile mari ce scot din adâncuri / lacrimile promisiunilor aruncate, / amintirile cele mai frumoase, / dar și dureroase... / mâinile celor care imploră cerul / să-i scape pe muritori / de prigoana întunerului încarnat / în cei care aruncă / sudălmii / peste numele lui Dumnezeu.“ („Poeții“)

De această tratare a momentelor înălțătoare „suferă“ poeta, demersul său putând fi perceput, așa cum inspirat scria Nichita Danilov, ca „o neliniștită căutare a fapturii lui Dumnezeu, în propriul său eu, dar și în lume“. Din această dialectică, neîmpinsă vreodată dincolo de o ultimă terapeutică morală, tentațiile și provocările lumii palpabile răzbat cu obstinație; mănăstirele acestei combustii reprezintă fermentul esențial al unei creații pentru care misterul divin reprezintă unica șansă a unei resurecții spirituale.

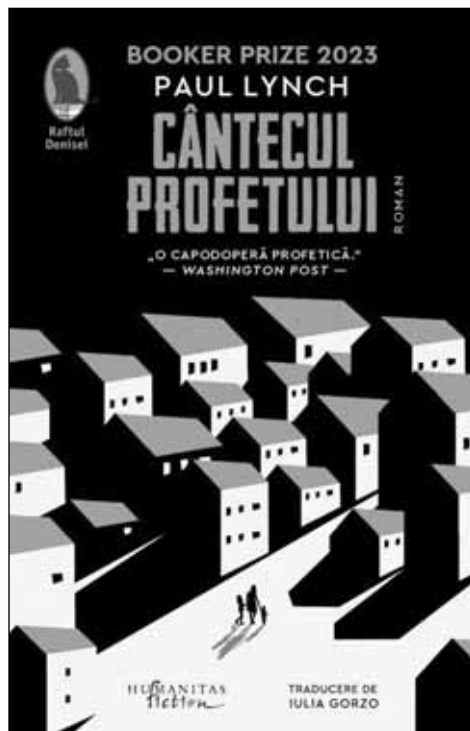
*Cântecul profetului** începe, așa cum suntem preveniți încă din titlu, cu un citat din Biblie: „Ceea ce a mai fost, aceea va mai fi și ceea ce s-a întâmplat se va mai petrece, căci nu este nimic nou sub soare“. În romanul distopic al lui Paul Lynch¹, vocea narativă este o femeie obișnuită, din clasa de mijloc. Eilish Stack are nenorocul să trăiască o perioadă tulbură, când alegerile din Irlanda sunt câștigate de Alianța Națională. Sub noua guvernare, democrația se transformă pe nesimțite în dictatură, iar statul într-unul polițienesc, unde GNSB (Garda National Services Bureau) face legea.

Totul începe să devină personal pentru Eilish când Larry, soțul ei, participă la un marș organizat de sindicatul profesorilor și... dispăre. Ulterior, evenimentele se precipită. O manifestație pașnică în fața unui liceu este reprimată violent. Transportoare de trupe intră în suburbii, de parcă s-ar pregăti pentru o invazie. Oamenii sunt opriți în trafic și scoși din mașini de bărbați cu cagule pe cap. Poliția folosește tunuri de apă, bastoane de cauciuc și gaze lacrimogene pentru a-i aduce la tăcere pe „inamicii statului“. Cei care îndrăznesc să se opună, să-și ceară drepturile cetățenești sunt arestați cu sutele, urcați în autobuze și duși spre o destinație necunoscută. Contestatarii sunt „murdari și puri, mândri și plini de rușine, loiali și neloiali, cu toții aduși acolo de iubire. Mai devreme sau mai târziu, durerea lor ajunge mult mai puternică decât frica“. GNSB bate cu pumnul la uși și-i saltă pe toți subversivii, sunt arestați jurnaliști, oficialitățile controlează știrile, deși rețelele sociale dau în clocot, iar roata haosului începe să se învântească tot mai repede.

Nimeni nu mai poate alege adevărul de minciunile guvernărilor, căci „dacă proprietarii instituțiilor se schimbă, atunci se pot schimba și proprietarii adevărilor. [...] Alianța Națională încearcă să schimbe ceea ce tu și cu mine numim realitate, s-o tulbure ca pe o apă; dacă spui că un lucru e altceva și o spui de suficiente ori, atunci așa trebuie să fie, iar dacă o repeți întruna, lumea o ia de bună. [...] Sigur că mai devreme sau mai

Rodica BRETIN

Ultima noapte a democrației

târziu, realitatea iese la iveală; poți să o amaneți o vreme, dar ea așteaptă mereu, răbdătoare, tăcută, să-și ceară obolul și să echilibreze lucrurile“.

Eilish are senzația că „trăiește în altă țară, se cascadează un abis și-i cheamă în gura lui“. În orașul ei odinioară liniștit, ea „vede polițiști cu bastoane bătându-i la colț de stradă pe protestatarii deveniți niște forme chircite, gaze lacrimogene plutind într-un soi de secvență în ralanti în timp ce oamenii fug în imagini reluate la nesfârșit“. Se închid școlile, încep recrutările pentru armată, sindicatele sunt reduse la tăcere, guvernul preia controlul asupra justiției, se fac concedieri politice și epurări, oricine poate fi arestat în orice moment. Societatea civilă se revoltă, întâi sporadic, apoi tot mai organizat, „apar inscripții care denunță poliția, forțele de securitate și statul, mângăleli triumfătoare cu spray

roșu ce pare sânge“. În oraș se instalează o atmosferă sumbră, „traficul congestionat fumegând mohorât, oamenii trecând îngrijorați și preocupați, captivi în iluzia individualității“.

Mark, fiul cel mare al familiei, care nu împlinise 17 ani, se alătură insurecției, pentru că „nu mai există libertate să gândim, sau să facem, sau să existe dacă cedăm în fața lor, eu nu pot trăi așa; singura libertate care mi-a rămas e să lupt“.

În timp ce armata se retrage din fața rebelilor, iar luptele ajung la Dublin, rafturile magazinelor se golesc de mâncare, știri necenzurate mai pot fi ascultate doar la vechile radiouri care prind posturi străine, încep să se audă focuri de armă, elicoptere negre zboară pe sus, camioane militare patrulează pe străzi, prăvăliile închise au obloanele trase, bancomatele sunt sparte, tot mai des apar pene de curent, sună alarme, semafoarele rămân blocate pe roșu, câinii răgușiți urlă toată noaptea. Când insurecția preia controlul, „strada arată ca două locuri în același timp, ca și cum peste imaginea orașului s-ar fi suprapus un clișeu cu un război străin“. Apoi încep bombardamentele și iadul coboară pe pământ.

Cu soțul în malaxorul GNSB și fiul luptând de partea rebelilor, amândoi dispa-ruți ca într-o gaură neagră, Eilish are de luat o hotărâre: să rămână în orașul sfârșecat de lupte de stradă pentru a-și aștepta soțul și fiul sau să fugă din țară împreună cu ceilalți trei copii? Care poate fi alegerea potrivită într-o lume unde prietenii, vecinii și cunoscuții sunt de partea autorităților? Când Bailey, băiatul ei de treisprezece ani, e arestat chiar în spitalul unde trebuia operat, torturat cu sălbăcie și azvârlit la morgă, unde îl găsește după multe căutări; Eilish simte cum destinul îi forțează decizia. De mână cu adolescenta Molly și micul Ben, alege fuga riscantă peste graniță împre-

ună cu alți refugiați. Nu știm dacă va reuși să ajungă la liman, dar drumul ei duce spre mare, fiindcă, așa cum spune autorul, *marea este viață*.

Distopia *Cântecul profetului* lasă cititorului un gust amar: democrația, atât de greu câștigată, plătită cu sânge de generațiile dinaintea noastră, se poate năruie într-o singură noapte. Ce ne rămâne? Poate lupta tuturor mamelor pentru a-și ține familiile laolaltă, sub același acoperiș, oricât de aprigă ar fi furtuna de afară. Poate iubirea, credința și speranța că vremurile bune, *normale*, se vor întoarce.

Și mai rămânem cu un gând după ultima pagină a romanului. Libertatea pe care am crezut-o a noastră pentru totdeauna e un bibelou de porțelan. Prețioasă și fragilă, exact ca iubirea. Iar într-una dintre nopți, oameni în negru, cu cagule pe față, se pot furișa în casa noastră să o fure de pe raftul unde am lăsat-o să se prăfuiască. Sau să o spargă în cioburi de zădărnice. Și-atunci, câinii vor începe toți deodată să latre și se vor auzi sirene...

* Paul Lynch – *Cântecul profetului*, traducere de Iulia Gorzo, București, Editura Humanitas, colecția *Raftul Denisei*, 2025

1. Născut în Limerick în 1977, Paul Lynch locuiește în prezent la Dublin. După debutul din 2013 cu *Red Sky in Morning*, cel mai nou roman al său, *Prophet Song (Cântecul profetului)*, apărut în 2023 și câștigător al Booker Prize în același an, a fost inclus pe lista scurtă pentru An Post Irish Novel of the Year, apoi desemnat „Cartea anului“ de *The Guardian*, *The Telegraph*, *Financial Times*, *Waterstones*, *The Economist*, *Irish Independent*, *Daily Express* și *Daily Mirror*, fiind „Alegerea editorului“ în *New York Times*. În 2024 romanul a fost finalist la Strega European Prize și la Kirkus Prize, iar în 2025 a fost nominalizat la International Dublin Literary Award.

În ce mă privește, am început să public în „Ateneul” băcăuan prin 1976, când revista mi-a acceptat câteva recenzii literare la scrieri din literatura franceză traduse la noi (*Cânturile lui Maldoror*, traduse de Tașcu Gheorghiu, poeziile lui Charles d'Orleans, traduse de Romulus Vulpescu, și ale lui Nerval, traduse de Leonid Dimov), gândindu-mă mai întâi la studenții mei. Cum aveam în predare la Universitatea din Bacău un curs de semantică, am publicat câteva eseuri privitoare la acest capitol, introdus atunci ca obligatoriu în studiul gramaticii limbilor naturale (*Semantica azi. O introducere, Sens și semnificație, Analiza semantică*). În paginile revistei au fost semnalate și câteva conferințe publice pe care le-am ținut: *Ce este semantică?, Despre Roland Barthes, Marguerite Yourcenar la Academia franceză, Intertext și arhitect*.

Fiind traducător atestat, am început să traduc din prozatorii importanți francezi sau francofoni, mai puțin cunoscuți la noi în acel timp, însoțind fragmentele publicate cu prezentări în măsură să detalieze informația, dar am continuat cu recenzii literare făcute unor cărți din domeniul teoriei literaturii, necesare ca instrument de lucru pe text, cum sunt *Pentru o teorie a textului, Literatura valorilor umane, Pactul autobiografic*. Am tradus în franceză și publicat în „Ateneul” poezii ale lui Bacovia și Arghezi, dar am și alcătuit și tradus din franceză un florilegiu tematic

Gruparea ce avea să genereze peste câțiva ani revista „Ateneul” mi-a devenit cunoscută încă din toamna lui 1958. Deși înconjurați de „grija vigilență” a unor politruci – siniștri prin agresivitatea inculturii și puterii lor polițienesti –, tinerii cenacliști (în genere oameni de condei, polarizați în jurul așa-numitei Case de Creație Populară a regiunii Bacău) se dovedeau „aerisiți” la minte și adesea temerari (pentru acele timpuri) în opinii. Erau intoleranți cu impostura și veleitarismul, mărînimoiși, dar și severi cu „tinerele speranțe”, indiferenți sau prea puțin atenți la rigorile „realismului socialist”. Primii cu care m-am împrietenit au fost regretatul Mihai Sabin, poet, dramaturg și publicist (decedat în 1975), George Bălăiță și Ovidiu Genaru, scriitori prea bine cunoscuți azi, ca să mai fac alte precizări. Am format câțiva timp un „cvartet” care se reunea mereu, pentru a prelunge cina de la „Macul roșu” în discuții aprinse despre literatură, estetică, filosofie și foarte rar despre ceea ce se numea atunci politică. Apoi i-am cunoscut pe Radu Cârnci, pe Sergiu Adam, pe Ion Ghelu-Destelnică, Cornelii Buzinschi, Stelian Nanianu, Mureș Covătaru și alții. Pe distinsul intelectual și om de spirit Dumitru Alistar, strălucit profesor de limbi romane, îl știam din liceu, unde-mi fusese dascăl. Tot de atunci îi cunoșteam pe prof. M. Cosmescu-Delasabar, pe Ernest Gavrilovici (Trotuș) sau Cicerone Cernegura. Ar fi nedrept să ignorăm faptul că unii dintre „oficiali”, în frunte cu Radu Cârnci, s-au străduit să vină în apărarea celor cu „bube în cap”, riscând adesea admonestări „de sus”. Dificultățile se iveau îndeosebi când era vorba de publicat câte ceva fie în ziarul

Elena BULAI

debuturi în „ateneu”

O rază de speranță

La 30 de ani de serie nouă, revista noastră găzduise un grupaj de creații ale câtorva scriitori care „Au debutat în *Ateneul*” (oct. 1994). Cu satisfacție constatăm că debutanți de atunci au devenit nume cunoscute în literatura română, unii dintre ei răsplătiți pentru calitatea scrisului.

intitulat *Lirica franceză pentru pace*, ceva ce mie mi-a plăcut mult să fac.

Un an și moment deosebit a fost 1980, când au început la noi să se republice selectiv scrierile lui Mircea Eliade. Atunci „Ateneul” a marcat o premieră națională, publicând pe o pagină întreagă de revistă un text lung, pe care l-am tradus din volumul al doilea de *Memorii* ale filozofului român, istoric al religiilor, volum apărut în Spania, în limba franceză. Pentru această traducere am fost și atacată în „Viața studentească”, unde a apărut un articol intitulat, dacă îmi aduc bine aminte, ironic *De când scriitorii români sunt traduși în românește?* Întrebare descalficantă pentru un așa-zicând profesionist, a cărui ignoranță a fost sancționată ferm în răspunsul dat de Constantin Călin, redactor-șef al revistei.

Am publicat mult în „Ateneul” băcăuan; poate că am zăbovit prea îndelung asupra acestui fapt, dar o fac ca un elogiu adus colegilor din viața literară din acea epocă, colectivului revistei care m-a primit în

Care a fost contextul debutului în „Ateneul” (mentor, redactorul girant, frecventarea unui cenaclu, semnalare la „Poșta redacției” etc.)?

În ce măsură a fost de bun augur prezența dv. în coloanele revistei băcăuane? (I.D.)

paginile ei, fapt devenit pentru mine un imbold să nu renunț, într-o vreme în care toate căile îmi erau în mod absurd și nedrept închise, și o rază de speranță. Colaborarea mea cu „Ateneul” m-a făcut cunoscută și mi-a deschis ușa altor publicații, precum *Tribuna, Cronica*, mai târziu *România literară*. Am întâlnit în redacția revistei scriitori și poeți talentați: pe Radu Cârnci, pe Ovidiu Genaru, pe Ion Roșu, critici, istorici ai literaturii, personalități care au susținut publicația și pe care revista, la rândul ei, i-a făcut cunoscuți, deschizându-le calea spre împlinire. După '90, am publicat sporadic în această revistă pentru că m-am concentrat pe traduceri de mai mare anvergură, cărți, dar și pentru că m-am angajat pe mai multe planuri, încercând să

folosesc cât mai bine ceea ce mai am din „timpul ce mi s-a dat”.

Acum, la această prețioasă aniversară, meditănd retrospectiv la istoria revistei „Ateneul” ajunse centenară, o văd ca o ștafetă vie purtată prin talent, dăruire, interes pentru educație și cultură. Cu mult efort, perseverență în realizarea unei idei, curaj, obstinație, cărturari, scriitori, poeți, muzicologi, intelectuali din varii domenii au transmis din deceniu în deceniu, într-un secol cu războaie crunte, cu schimbări sociale pline de riscuri, o ștafetă a gândirii înalte care a izbutit prin aceasta să învingă timpul și timpurile. Prin existența ei, revista a contribuit și la devenirea Bacăului dintr-un târg așezat pe malul Bistriței într-un oraș cu școli superioare, universități, instituții de cultură, săli de spectacol, muzee, săli și terenuri de sport și toate cele ce-s menite să justifice acest nume. Mai sunt însă destule de făcut și „Ateneul” băcăuan participă nedezmințit la viața Cetății. Felicit cu bucurie redacția, care menține tânără centenara revistă, conectată la actualitate nu numai în lumea literelor, pe Carmen Mihalache, cea care s-a impus prin propriile scrieri. Cu exigență, pricepere și diplomatie, ea a coagulat un colectiv redacțional în măsură să păstreze zestrea culturală acumulată în ani și să sporească prestigiul revistei „Ateneul”.

La centenar, din arhiva „Ateneul”

Vasile SPORICI

Anii regăsirii de sine

regional, fie în volumele colective, editate din când în când de Casa de Creație sau de Comitetul Regional de Cultură. În această perioadă de harță neconținută cu cenzura la toate nivelurile, de șezători și ședințe de cenaclu publice sau intime, de colocvii amicale prelungite și rodnice, dar concomitent de treptată conturare a unei posibile redacții de publicație cultural-literară, s-a ivit în mintea neostenită a lui Radu Cârnci ideea orgolioasă a unui periodic „local”, al „nostru”. Întrupa prin aceasta cele mai ascunse – pentru că păreau inaccesibile – speranțe ale prietenilor și prețuitorilor lui.

Au fost, cel puțin pentru unii ca mine, momentele unei adevărate regăsiri de sine. Încercam sentimentul autorecuperării din starea de marginalizat în lumea publicisticii, după ce lucrasem efectiv în domeniu de la vârsta de 17 ani. Mă simțeam tot mai bine în acest microclimat juvenil, în care o echipă de entuziaști – în continuă expansiune – trăia iluzia tot mai palpabilă a ctitoririi unei instituții sau a reluării unei tradiții de domeniul istoriei literare (atunci când am decis să ne înscriem sub semnul „Ateneului cultural” al lui Tabacaru și Bacovia).

Între toamna lui 1958 și acel memorabil sfârșit de august 1964 – când s-a tipărit numărul 1 al „Ateneului”, serie nouă –, deci în decurs de numai șase

ani, s-au cristalizat nu doar o revistă cu redacția ei, ci o legendă. Unii ar putea spune că evenimentul plutea în aerul epocii. Totuși în acea toamnă el s-a petrecut întâi în Bacău și după puțin timp în alt capăt de țară, la Craiova („Ramuri”). Au trecut câțiva ani până să se ivească, pe rând, suratele de la Brașov, Constanța, Pitești, Târgu Mureș, Oradea, Sibiu. Între timp, la „Ateneul” erau numiți redactorii. Eu, deși titularul cronicii literare, aveam regim de colaborator extern. Am trăit trei ani între agonie și extaz. A fost, poate, cea mai chinătoare perioadă „de probă” parcursă de vreun „om al muncii” înainte de a fi angajat. Pentru mine s-a manifestat totuși ca un semn că nu e totul pierdut, fiindcă atâta timp cât oamenii sunt liberi în cuget, ei pot izbândi. Numai că ceea ce se urmărea „la partid” nu era libertatea și nici competența profesională; deși, la drept vorbind, între noi știam ce ne trebuie și, în ultimă instanță, nu se putea pătrunde pe nemeritate. Și ca să fim drepti până la capăt, trebuie să respectăm ceea ce s-ar putea considera o realitate: în afara unor ipochimeni – mai mari sau mai mici, locali sau „centrali” (ale căror nume vor rămâne într-adevăr odioase) –, au fost și persoane de bună-credință, fără a căror implicare sau măcar încredere nu s-ar fi ajuns la lumină, la lumina tiparului vreau să zic...

De-a lungul anilor, „Ateneul” avea să cunoască perioade de suie amei, dar și de șovăială, chiar declinul, după care urma iarăși redresarea... În afara unui nucleu foarte restrâns, membrii redacției s-au schimbat mereu. S-au numărat, temporar, în componența ei tineri care ulterior au cunoscut o consacrare spectaculoasă (Eugen Uricaru, Ioanid Romanescu, Calistrat Costin, Cicerone Cernegura și alții). Câțiva dintre membrii „vechii găzdi”, începând tot cu Radu Cârnci, au plecat la Cluj, Iași, București sau... Roma.

Acest răstimp de trei decenii a însumat, nu numai pentru mine, anii regăsirii de sine. Cred că a avut o asemenea semnificație pentru majoritatea membrilor din redacțiile ce s-au succedat, inclusiv pentru mulți dintre colaboratorii noștri din toată țara. Am purtat povara unei epoci ambigue, nu o dată vitrege pentru căutătorii de drumuri neabătute spre un ideal. Dar pentru cei care și-au respectat vocația și au crezut sincer în menirea nobilă a culturii, a fost ca un pariu cu viitorul. Oare l-am câștigat? Oare începe un nou ciclu, în care alți tineri să creadă că descoperă lumi noi? Până se va răspunde la o asemenea interogație retorică, să ne scrutăm conștiințele, să ne muștrăm pentru ce am greșit și să dăinuie ceea ce s-a dovedit statornic în istoria seriei noi a revistei „Ateneul”!

„Ateneul”, serie nouă, anul 31, nr. 10 (301), oct. 1994, p. 3.

(Transcriere: stud. Ioana-Teodora Nastasă; prestație în cadrul practicii de specialitate)

Un paralelism între amintirea și lectura lui Constantin Călin mi-a readus în atenție șlefuirea neobosită la care scrisul îndeamnă. În ce materie trudești a ciopli? Profesorul privilegia similitudinea filologiei cu agricultura. Veche, patriarhală. Familiară fiindcă familiară, de-acasă. Semnificativă în gestul ancorării de glie. Firesc organicism al percepției echivalând efortul expresiei verbale cu munca pământului. Intimă asociere ce definea sensibilitatea unui copil de țăran. Fidelitate a analogiei de admirat: fiindcă literatura e artă pornită din rădăcinile vieții. Rafinarea scriiturii o cerea altitudine responsabilă, izvorând pe cât din respect pentru cititor, pe atât din exigență de sine.

A găsi cuvântul potrivit e pornire spre scormonire răsărită „din inimă”. Exploatată sistematic, pusă la lucru intens în fiecare text, frază, sintagmă. De aceea, cel mai greu e să-ți faci datoria paginii pentru tipar când nu-i sufletul clar. Limpede. Transparent îndestul a lăsa lumina adevărului simplu, greu de aflat, să răzbată spre altul. Cititorul. Titlul de cinste, purtat, înaintea oricui, de însuși autorul ce *se muncește*. Cel întâi aplecat cu osârdie spre lectura de sine. Revenind la sâmbur din înțeleș și a lui frumusețe. Întorcând migălos un elan calofil în nădejdea filocaliei. Ce aduce, într-un târziu, darul limpezimii răsplătind înju-

atelier de lectură experimentală

Daniel-Ștefan POCOVNICU

Piatra de pe inimă

garea cotidiană. Eliberând-o fericit, uneori revelatoriu, de povara rutinei.

Așadar, e greu a scrie cu o piatră pe inimă. Cât de plastică, fidelă, aproape concretă, organică, viscerală e senzația ei! Oare Sisif să-și fi purtat altfel povara? Când așa iminentă e „ștafeta” patimilor revenind neobosit, la carul vieții înhămându-ne cu sânguință amară! Iar glasul scriiturii aflându-și rost în evidența că așa îi e dat a trăi muritorului de rând. Fără noimă duhovnicească subțire, înaripată. Ce nu ține de vreo ierarhie a instituțiilor mai mult, mai puțin lumești.

Îi revine, oare, cititorului o misiune mai facilă, mai simplă, când poposește în lectura cărții de alinare? Izbutind a-și găsi astfel poate sorții ușurării inimii, pasager ferită de apăsarea amintind consistența pietrei? Cântărind-o, cumpănind-o cu a autorului preferat, căruia îi oferă, prin lectură, servicii discrete, mai curând anonime, de confesor rezervat, retras în

tăcere? Folosind expresia suferinței ca să-și înțeleagă și explice propria împietrire?

Scriitorul însă, când s-așază la lucru, primește prilejul de a-și sfărâma și descompune povara imaginarului păcios cu tensiune de granit ce asigură fervoare frământării, zbaterii interioare. Lămurit că nu are altă șansă decât a înfrunta pe față, pieptiș, apăsarea cea aspră de obișnuințe mecanice, complicități, lehamite, silă. Aninate de suflet într-un chip dureros. Păgubos.

E mai puțin știut că profesorul Constantin Călin a predat și literatură română veche, cu un tâlc anume îndreptățit. Fiindcă nu pătrunzi spiritul acelor începuturi fără priceperea primordială a Scrierii Sfinte. Ignoranță flagrantă afișată de vulgarizatorii lui Eminescu. Scriitori de paradă. Intelctuali de fațadă. Eventual aspirând la trofee galactice. Ce nu știu că, în taina dintâi a culturii române, nu intri ca liber-cugetător sau șaman. Universalul adăpostit în peren-

iriază dintr-un spațiu vital cu temei de la duh. Așa traduc formula lui Blaga despre veșnicia născută la sat. Sentimentul sevei nestinse din ființa atașată de aluatul țăranei. Simț ce pare acum rar precum darul profetic. Pentru care noi, mulții, doar ne putem ruga. Aspirând, cum sugera magistrul, la nădejdea lui Miron Costin: „gând slobod și fără valuri”. Ieșire, exod, evadare de sub jugul de grijă lumească.

Din parabola biblică a semănătorului îmi răsună familiar un verset: „Și alta a căzut pe piatră; și dacă a răsărit s-a uscat, pentru că nu avea umezeală” (Luca, 8, 6). M-am frământat îndelung a desluși anumite indicii pentru propria soartă. Neajunsul primit odată cu sămânța dintr-o coastă pietroasă a Moldovei. De la Chetreni (comuna Motoșeni, județul Bacău). Numit așa de la dealul din preajmă, cunoscut drept Cheatră. Susținând discret o senzație veche în mine, din copilărie, că ieșisem cumva

dintr-un neam ca de piatră. Pentru care, prea des, mai presus de glasul inimii, vocea rațiunii dicta. Dominând cam brutal. Și sec. Fără cale de mijloc. Ignorând echilibrul, armonia greu de aflat. A cărei nelucrare iscă suferință atroce. Difil de îndurat, de ispășit. Nescutind pe nimeni atins cu morbul acesta aparte, ciudat.

Piatră adună omul în multe cotloane trupești. Dar mai grea decât toate îmi pare a rămâne cea nevăzută a inimii. Care nu-i nici *litiază*, nici *calcul*. Ci zvâcnire întărită, îngroșată, frânare împiedicând palpitul fierbinte de odinioară. Voioșia sângelui tineresc cândva, acum calm îmbrățișând vlăguirea.

Grapa trece peste ogor destelenind, sfărâmând, subțind, liberând din tendința-i bolovănoasă pământul. Cum și expresia vorbită sau scrisă. Netezind asperități rămase de șlefuit în formularea primară, pripită, puțin cugetată, nici prea bine, temeinic, simțită. Astfel încât să separe, din nevoia distincției ziditoare, bolovănișul de piatră.

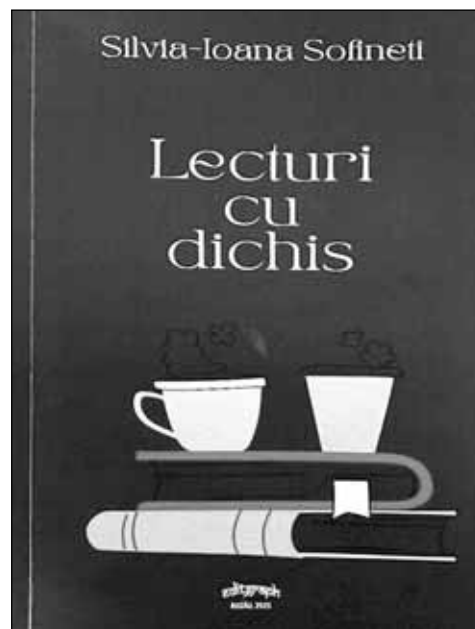
Iară scrisul face curat în cămara adăpostind esența ființei. Trudind la un sens mai presus pentru pasul, trecătoare prin viață. Ca prin stâncă de munte săpând galerie cu tâlc. Ce desprinde senin floarea duhului de pe vița lutoasă pustiită sub grijă. Bogăție subită conferind răbdării rostul etern al culturii.

Un volum care echivalează implicit cu o mărturisire! Un gest de reverență în fața frumosului și a bucuriei de a întâlni cărți care au, la rândul lor, ceva de spus. Alegerile autoarei nu s-au îndreptat către volumele de „raftul întâi”. Dimpotrivă, cu „program” ori nu, Silvia Ioana Sofineti mai degrabă ocolește toate acele titluri care într-un fel sau altul s-au făcut imediat cunoscute în librării sau pe site-urile de specialitate. Criticul s-a oprit asupra unor nume ce meritau să fie readuse în discuție sau, acolo unde a fost cazul, să fie prezentate pentru prima dată. Cu un instrumentar variat, bine pus să analizeze diferențele existente în plan tematic ori stilistic, autoarea caută cu fiecare prilej acea strălucire ce merită să fie adusă la suprafață. „Lecturile cu dichis” aduc în același loc recenzii și cronici la volume de versuri, proză, memorialistică etc., găsind cel mai adesea și puncte de tangență, reușind chiar ici-colo momente de analiză comparată.

Din start am sesizat o anume suptele a judecăților de valoare. Acestea nu au fost mitraliate după rețete prestabilite, ci au surprins un soi de atașament prealabil în raport cu universurile în care autoarea se lasă purtată. Există, se înțelege, un dram de subiectivitate în dorința aceasta de a (a)proba reușita fiecărui autor. Cuprinsul numără undeva spre patruzeci de volume așezate sub lupă, cele mai multe dintre acestea fiind volume de poezie.

Primul material, „Voluptatea scrisului”, se oprește asupra „eu, henric al 8-lea & muzele decapitate” – cartea lui A.G. Secară, un scriitor care „demitizează scrisul, îi scoate poleiala de sacru pe care i-au conferit-o secolele trecute și vorbește despre actul de creație nu căzut în genunchi a rugăciune și adorație, ci mușcător-ironic”. Am gustat această latură a Silviei Sofineti, care e

„Lecturi cu dichis”

atență la „mecanica lumii”, la jocurile dintre grav și minor, la dozajele de ironie și chiar autoironie – mai mult, la spectacolul lumii. Cumva tot din această categorie e și „Muzicanții din Râmnic” (semnat de Sorin Călin), cu o construcție bogată, împletind memorialistica și romanul picaresc cu bildungsromanul, ba chiar – așa zice – aducând aminte de spectaculosul „Țiganiadei” lui Ioan Budai Deleanu. Atență la nuanțele cele mai fine și mai ales la funcțiile revelatorii ale metaforei, Silvia Sofineti ne poartă pas cu pas de-a lungul unor „interioare” ce necesită să fie descoperite. Evident, nu am cum să-i aduc în discuție pe toți cei „antologați”. Totuși, mă voi opri la rândul meu pentru câteva accente: și, iată, recunosc că am căutat ulterior

„Căutătorul de nisip” al lui Corneliu Antoniu, dorind să descopăr în extenso poemele despre moarte cu un puternic filon filozofic de tip asiatic, ce provoacă o detașată privire asupra întinericului. Apoi, de ce nu, „spovedaniile nocturne” ale lui Daniel Nicolescu și chiar imaginile iluzorii, ideile intuitive marca Doinei Drăguț, apreciată în special pentru dorința de a se elibera de efemer – o poezie plină de lumină și sensuri pozitive. Apreciez că poezia religioasă este un capitol de interes larg pentru omul de cultură Silvia Ioana Sofineti. Se oprește adesea asupra unor construcții ce mărturisesc atașamentul față de valorile creștine (Mihaela Roxana Boboc, Nicolae Teoharie ș.a.m.d.), ba alteori dezvoltă prezentări largi despre literatura carcerală („Îngerii din închisori” – Camelia Manuela Sava). Intervin apoi prezentările unor poeți cu statusuri vechi, precum Liviu Ioan Stoiciu, Nicolae Țăicuțu, Ioan Dumitru Denciu... De îmi îngăduiți, în alte cazuri am avut sentimentul că Silvia Sofineti apelează la metodele criticii de întâmpinare și că, implicit, demonstrează agilitate, promptitudine, poate chiar o doză de curaj de a paria preponderent pe anumite titluri. Dar de o eleganță aparte este și atunci când, rareori, semnaleză nereușitele – acestea nu sunt conturate în tușe groase, ci amintite „în trecere”, de multe ori chiar justificându-le. Drept exemplu ar fi, poate printre altele, și rândurile dedicate debutului lui Alexandru Lascu, care glisează de la un lirism bine temperat către o poezie de dragoste cu stângăcii vizibile. În mod evident, așa cum am afirmat, alegerile-i merg în primul rând către

volumele de poezie; dovada unei asemenea afinități reiese din primele rânduri ale materialului dedicat lui Liviu Vișan, acolo unde autoarea exclamă „în ton” cu cel recenzat: „Ce este poezia decât «o câmpie cu aripi», un spațiu întins al visării și al arșitei? Liviu Vișan este atent la scrisul despre scris, construind, fără efort, arte poetice cumva ieșite din acest timp, în care se simte și se gesticulează poetic altfel decât au făcut-o cei dinaintea noastră. Să cultivi metafora, să o extinzi la nivelul întregului poem, când drumul poeziei pare a coborî, din nevoia de autentic, frust, banal etc., în zone viscerele, acolo unde este doar zvârcolire și țipăt, pare un gest cel puțin scos din tiparul contemporan”.

Dar Silvia Ioana Sofineti are „ochi” și pentru proză: „Exercițiu de respirație” – romanul de debut al Irinei Constantinescu, „Mireasa din sicriu” – admirabila proză scurtă a lui Nicolae Mihai, „Zbateri facile, strădanii futele” – Dumitru Augustin Doman ori „Ca viermele în hrean. Amintiri necenzurate” – Viorel Savin; chiar paginile de călătorie ale Doinei Cernica („Privește și încearcă să vezi”). Nici eseul/critica/critica criticii nu sunt ocolite: „Polemici de tranziție” – Adrian Dinu Rachieru, „La hanul Verbelor” – Aurel Pop, „Vampirii: ficțiuni comerciale?” – Desigur, volumul se cere a fi descoperit în întregul său...

Dar cum poate să convingă un asemenea demers? Prin autenticitate, o selecție curajoasă de voci literare care merită atenție și o pasiune pe deplin asumată pentru actul lecturii și al continuiei descoperiri. Este o invitație de a privi literatura dincolo de curente și vedete, într-o călătorie personală ghidată de „știința de carte”, un ochi ager și o inimă deschisă.

Marius MANTA

Motto: „Oamenii mari nici nu bănuiesc că până și în chestiunile cele mai dificile copilul poate da un sfat de o extremă importanță.”
F.M. Dostoievski

Visez la un timp istoric în care febra căutării sensului vieții să egaleze, ca intensitate, celebra febră a căutării aurului. Știu, în acord cu Robert Nozick, că sensul vieții este o noțiune „evazivă și dificilă”. În același timp, cred în capacitatea celor mai multe dintre ființele umane de a-și formula planuri pe termen lung pentru viața lor, „să nu fie numai jucăria stimulilor imediați” (Robert Nozick, București, Editura Humanitas, 1997, p. 93). Am și eu credința că o persoană care-și ordonează viața potrivit unui plan general este pe cale de a da sens propriei sale vieți; „numai o ființă care are capacitatea de a-și modela astfel viața poate să aibă o viață plină de sens sau să aspire la ea” (*ibid.*, p. 94). „Plinătatea de sens” ar trebui să reprezinte un criteriu al evaluării personalității unui individ.

Îl prețuiesc mult pe Omar Khayyam, „cantor al disperării și apostol al îndoielii” (Gheorghe Iorga), dar știu că speranța investită de mine în căutarea/găsirea sensului vieții este în răspăr cu gândurile sale. „Universul lui Khayyam nu e [...] o lume ordonată în care omul ocupă centrul și unde umblă sub privirea binevoitoare a providenței divine, așteptând, dacă e virtuos, să se bucure de fericirea eternă”, spune Gheorghe Iorga („Omar Khayyam, Rubaiate”, Ploiești, Editura Paralela 45, 2015, traducere din persană, Cuvânt-înainte, note și comentarii de Gheorghe Iorga, p. XLVI). Încercând o altă sinteză a discursului lui Khayyam, Gilbert Lazard notează: „Omul nu e [...] decât jucăria forțelor incompreensibile: ca pe o marionetă, o face să apară, apoi să dispară în mod arbitrar. Oamenii sunt, de asemenea, neputincioși și ignoranți, doar niște imagini pe care le proiectează lanterna magică. Nu numai soarta

Ion FERCU

Un consilier minunat (chiar și pentru Khayyam): Copilăria

oamenilor, ci universul întreg e lipsit de sens, poetul-filozof afirmă clar lucrul acesta” (apud Gh. Iorga, *op. cit.*, p. XLVI).

Știu că nu este suficient să-ți construiești un sens al vieții. Este necesar ca *nevoia de sens* să fie susținută mereu de *voința de sens*. Căutarea permanentă, scanarea orizonturilor supraviețuirii, a riscurilor potențiale, a mucegaiului care se poate așeza peste *proiectele noastre de viață* reprezintă aspecte esențiale care oferă temeiuri umane orizonturilor „a trăi”, „a exista”, „a fi”. O decizie pripită privind esența sensului vieții noastre este dăunătoare; riscăm să cantonăm în algoritmul întepenit al sensului vieții. Febrilitatea întrebării „Care este sensul vieții mele?” ar trebui să aibă durată vieții. Cei care rămânem în marginile unui comod plan de viață croit... clasic din obiective rezonabile (întemeierea unei familii, realizarea profesională, responsabilitatea față de comunitate...) rămânem cu satisfacția comună a cadentării corecte într-un pluton, nu cu un sens propriu de viață. „Cel ce schimbă pasul aude-o altă tobă”, zicea un personaj din „Zbor deasupra unui cuib de cuci”. Istoria sensului unei vieți ar fi doldora de farmec dacă ar avea pasul schimbat. Și tot în acest roman al lui Ken Kesey, un alt personaj ne oferă o sugestie grozavă pentru zămisirea sensului vieții noastre: „Tata zice că dacă nu iei seama, oamenii te silesc, într-un fel sau altul, să faci ce socotesc ei că trebuie să faci ori să te îndărătnicești ca un câțâr și să faci toate pe dos, în ciuda lor”. Povestea sensului vieții ar trebui să fie una în care

personajele principale să fie purtătoare/iubitoare de libertate, demnitate și zbor netrucat. Sau poate că ar trebui să aibă chipul unei interogative și permanente călătorii prin mintea, prin universul idealurilor și speranțelor noastre. Omul ar trebui să fie mai ales o specie inventatoare de sensuri.

Discursul contemporan al supraviețuirii riscă să impună sensului vieții un conținut în care truda stahanovistă, profitul și consumul sunt vedetele. Spiritul a rămas în scenariul vieții doar un amărât de actor purtător de tavă. Nonconformistul scriitor Eugen Istodor schițează un portret al sensului vieții încropit în societatea de consum: „Oricât ne-am lăuda cu banii. Oricât ne-am număra kilele de whisky *single malt*. Oricâte șampanii am bea din pantofi cui de femeie. [...] Oricâte cărți am străbate și cu oricâte seriale am face *bungee jumping*. Oricâte rachete am trimite pe lună, sau spre soare. Oricâte premiere, *breaking newsuri* am produce. Pe scurt orice am face, oricâte am face, un lucru minunat se-ntâmplă. Sensul vieții noastre rămâne același: niciunul. Sau, mă rog, unul esențial, dar pe care preferăm să-l călcăm în picioare: să facem bine celui de lângă noi. Sau dacă nu putem să-i facem BINE, să nu-i facem rău, foarte-foarte rău” (*hot-news.ro/care-i-sensul-vietii-niciunul-254426*). Am putea privi și astfel către sensul vieții: „Iluzia cea mare a omului este că el trebuie să facă. Că-i superior, că are conștiință și verticalitate. Că trebuie să facă ceva ca să ajungă mare și tare, să facă ceva ca să-l ucidă pe

jaguar, să scape de mediocritate prietenilor, bunicilor, mamei. Să-și cultive strălucit mintea răscolitoare. Să-și mușchuleze excepțional brațele. În fapt, superioritatea este să te aperi de jaguar, nu să-l ucizi până la dispariția seminței lui. Să te hrănești cu o roșie, cu o salată, să admiri furnica, natura în dezlănțuirea lor firească” (*ibid.*).

Publicista Mihaela Ardelean este sinceră până aproape de lacrimă: „Tocmai am terminat Viktor Frankl, *Omul în căutarea sensului vieții*. Țasta să fie răspunsul?! Că trebuie să încetăm a ne mai întreba care este sensul vieții și, în schimb, să ne gândim că noi înșine suntem întrebați asta de către viață – zi de zi și ceas de ceas?! Poate ceea ce contează cu adevărat este nu ceea ce așteptăm noi de la viață, ci mai degrabă ceea ce așteaptă viața de la noi. Și viața le are pe ale ei, știe ea ce știe. Mereu cere de la tine ceva și mereu e altceva. Neașteptat. Și dacă știi de ce, poți orice. Absolut orice. [...] Nu știu care e sensul vieții. Chiar nu știu. Dar știu că viața e aici, de jur împrejurul meu. Și o să-mi spună curând ce vrea de la mine. Cum a făcut-o întotdeauna” (<https://dilemaveche.ro/sectiune/blogul-cititorilor/pentru-ca-631433.html>).

Am putea găsi sensul vieții rugându-i pe copii să ne molipsească de inocența lor? Asta îmi sugera Vladimir Dogaru, în provocatorul eseu „Copilărie și artă”: „Copiii sunt o rămășiță a paradisului de odinioară. Oamenii decad pentru că nu înțeleg sensul adevărat al vieții: iubirea reciprocă, în sens creștin. Dacă ar vrea să înțe-

leagă adevărul acesta, pământul n-ar fi decât un paradis. Singuri copiii sunt fericiți, fiindcă singuri ei sunt nevinovați. Când pune pe osânditul din închisoare să-i iubească, Dostoievski vrea să arate că omul – chiar și cel mai josnic, sau poate mai mult acesta? – își dă seama de noroiul vieții. Privește la copii ca la un cer din care singur s-a isgonit” („Gândirea”, nr. 5, an XVIII, 1939, pp. 278-281). Dacă am fi consiliați de universul Copilăriei, poate că am găsi mult mai ușor plinătatea de sens a viețuirii noastre. În „Idiotul” (București, Editura pentru Literatură, Biblioteca pentru toți, 1965, p. 100), prințul Mășkin, cochetând cu lacrima lui de Don Quijote al spiritului, spunea tulburător, zămisind poate cel mai emoționant portret al Copilului, din întreaga literatură: „Copilului poți să-i spui tot. M-a mirat întotdeauna ideea greșită pe care adulții și-o fac despre copii; ce puțin îi cunosc și-i înțeleg chiar și părinții înșiși! Nu trebuie să le ascundem nimic copiilor sub pretext că sunt încă mici și că la vârsta lor e prea devreme să cunoască unele lucruri. Ce tristă și nenorocită mentalitate! Și cât de bine își dau seama copiii că părinții lor îi consideră drept neștiutori și inapți să înțeleagă, când în realitate ei înțeleg totul! Oamenii mari nici nu bănuiesc că până și în chestiunile cele mai dificile copilul poate da un sfat de o extremă importanță. O, Doamne! Când vezi păsăruica asta micuță și dragălașă că se uită la tine cu ochi plini de încredere și așteptare fericită, cum să nu-ți fie rușine s-o înșeli! Îi numesc pitulici, pentru că păsărelele sunt cele mai bune vietăți din câte există pe lume”. Ce minunat ar fi dacă ne-am putea asigura consilierea Micului Prinț! El ne spune că fericirea vine mereu către noi din viața lucrurilor simple. Ea se află mereu aici, sub ochii noștri. Nici nu trebuie să întinzi mâna către ea. Micul Prinț schimbă strategiile noastre gnoseologice întepenite în amorțirea obișnuitelor: „Ochii [...] sunt orbi. Cu inima trebuie să cauți!” (Antoine de Saint-Exupéry, „Micul Prinț”, București, Editura Cartex, 2020, p. 78). Cred că și Omar Khayyam ar accepta, cel puțin din curiozitate, consilierea de către Copilărie, în încercarea de a privi altfel către orizonturile sensului vieții...

Am putea experimenta, desigur și alte variante, în căutarea sensului vieții... Să rădem, de pildă, din toată inima, în singurătatea noastră, în mijlocul tragediei eterne. Să-ncercăm să smulgem, una câte una, bucuriile din ghearele ticălosului, hulpavului timp. Să călătorim în Cosmosul nostru interior, încercând să evităm marile singurătăți și înfruptarea din otrava lumii. Putem însă uita de Mitridates, cel care, înghițind zilnic doze mici din substanțe letale, voia să devină imun în fața otrăvii? Putem uita de Nietzsche, care, aproape patetic, ne-a spus: „Clădiți-vă casele pe Vezuviu!”?...

• autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți •

A fi toamnă. Sau nu...

Editura Junimea îl debuta în 2000 cu volumul *Alegorii sub papirus*, după doar doi ani îi publica *Geometria desertului*, mic ocol în 2010, când Editura Opera Magna îi tipărea volumul *Oglinda sumară...* În 2024 Editura Junimea recidivează și îi publică scriitorului Liviu Apetroaie cel de-al patrulea volum de poezie, *Sau nu*, un titlu ambiguu, derutant, cumva... ionescian. Sau nu...

Liviu Apetroaie este mai ales poet, dar a publicat cu succes și proză (debutul absolut s-a produs cu proză în 1991, în Revista *Ateneu*), cronici de întâmpinare, studii critice. În volum a mai publicat: *Sadoveanu și lașii (1904-2004)* (studiu foto-documentar), *Minutul de prelungire* (publicistică) și *Emil lordache. Un univers de personaje* (studiu monografic). Nu întâmplător, în 2000, Liviu Apetroaie a fost câștigătorul Premiului Editurii Junimea la Concursul Național de Poezie „Poni Luceafărul...” Botoșani. Poezia lui își păstrează peste timp caracteristicile, iar observațiile pertinente ale lui Octavian

Soviany sunt pe deplin justificate: „Scrie o poezie foarte gravă și foarte interiorizată. [...] O poezie meditativă, o poezie întoarsă către sine [...]. Această interiorizare a discursului este asociată la Liviu Apetroaie cu o anumită tendință spre simplitate. În această simplitate, are ceva omenesc, ceva profund omenesc...” Simplitatea, concizia, melancolia, contemplarea sunt câteva dintre caracteristicile marcante și ale volumului *Sau nu*. Un volum dihotomic, în care jocul de lumini și umbre nu e un simplu joc. Se face simțită o exaltare a luminii ce intră în complementaritate cu exaltarea întunericului. Lumina și întunericul, în variantele lor forme/stadii prezente în versuri, pot simboliza stări sufletești contradictorii; sunt parabole ale vieții și morții. Copleșit de incertitudini și spaime, sinele își menține verticalitatea prin stăruința de a da la o parte cojile iluzoriului. Chiar când e vizibilă detașarea filozofică, poetul are capacitatea de a se lăsa cuprins de frumusețea inefabilă.

E mult mister și multă toamnă în acest volum; poate de aceea criticul literar Nina Corcinschi și-a intitulat prefața „«Asfințirile» lui Liviu Apetroaie”. Redăm un scurt fragment: „[...] Liviu Apetroaie scrie o poezie de stări și de atmosferă. O atmosferă cu umbre vagi conturându-se într-un amurg palid și prelung, mereu prelung, ca o perdea trasă peste lume. Nimic nu se întâmplă în planul concretului și al realului, viețuirea e posibilă doar în regimul crepuscular al unei intimități traversate de angoase asumate și tristeți”. Am putea spune că Liviu Apetroaie e un poet bacovian, căci cultivă esențele și, pe fundalul angoaselor, poate proiecta, paradoxal, o muzică liniștitoare.

În încheiere, alegem să redăm integral poemul *Dezgolirea umbrei*: „neînțelesul fel prin care / lumina ne caută / este umbra // purtăm sentimentul că suntem / întorcând urma privirii spre umbra / care se așază pe o parte / cea mai abstractă a soarelui // întunericul devine orgolios / o sumă de umbre / copilele luminii // în întuneric se plânge mut / lăsând liniștea să doarmă // să nu aduni umbrele / nici să le ridici / s-ar putea să te topești / dimpreună cu ele”.

Violeta SAVU

În studiul purtând titlul *Moartea și lumea de dincolo. O perspectivă etno-folclorică* (Editura Eikon, București, 2025), Eduard Ciorțea are în vedere ca obiectiv general panoramarea manierei în care omul lumii arhaice a satului românesc (în calitatea sa de exponent al conștiinței populare autohtone) s-a străduit și încearcă în continuare să cuprindă cu înțelegerea sa misterul ultim al mării treceri. Totodată, autorul își propune să detalieze felul în care acest om al gândirii mitico-ritualice se raportează la moarte și la ceea ce se ascunde după extincție. Referitor la raportul dintre individ și colectivitate, surse bibliografice de neocolit au fost foarte cunoscutele scrieri al lui C.G. Jung despre existența unui inconștient colectiv și a arhetipurilor. S-au avut în vedere și modalitățile prin care credințele străvechi precreștine au fost perpetuate în cursul generațiilor și, chiar dacă de cele mai multe ori s-au modificat (și alterat) în mod vădit, devenind parte integrantă a unui conglomerat de credințe materializat în sincretism religios, ele se manifestă încă în diversitatea materialului etnografic cunoscut.

În vederea demersului său, Eduard Ciorțea a consultat literatura de specialitate de primă mână, a efectuat sinteza, studiul de caz, analiza hermeneutică a textelor propriu-zise bazată pe observația și interpretarea obiceiurilor și a complexelor rituale. Nu au fost neglijate, acolo unde a fost necesar, nici metodele comparatiste interculturale, aplicate din perspectiva etno-folclorică a Transilvaniei. Dorind să contureze o imagine cât mai clară a modului în care țăranul român privește, înțelege și abordează problematica mării treceri și lumea de dincolo,

Vasile SPIRIDON

Despre moarte - numai de bine

Eduard Ciorțea întreprinde o incursiune hermeneutică prin bogatul și diversul material folcloric românesc. Ca și în cazul stațiilor ori al opririlor ritualice (pentru a mă folosi de analogii specifice subiectului de față), studiul a fost distribuit în funcție de pilonii de susținere a culturii populare: literatura populară epică, literatura populară lirică și obiceiurile-ritualurile înrădăcinate.

Cum este de așteptat, cercetarea începe cu o parte pur teoretică, asigurând o fundamentare aspectelor practice abordate în continuare. Aici se face îndeosebi referire la modalitatea prin care moartea ajunge să fie înțeleasă – deși nu cred că a înțeles-o vreun muritor pe deplin până la capăt – în patru domenii diverse (filosofie, religie, psihologie, cultură), domenii de ale căror instrumente de apropiere Eduard Ciorțea se va folosi în secțiunile următoare ale studiului. Urmează ca privirea să fie extinsă asupra aspectului epic al literaturii poporane. Dacă formula în proză a basmului este cea mai adecvată pentru a observa alterarea elementelor de detaliu în decursul veacurilor și al ariilor culturale, balada (fiind concepută în versuri) posedă o stabilitate formală mult sporită, iar aceasta este dovedită prin variantele supuse analizei.

Desigur, ambelor specii le sunt alocate pagini distincte, în care atât orizonturile definitorii și descriptive, cât și, mai ales, operele propriu-zise ce le aparțin se bucură de un amplu spațiu de desfășurare interpretativă. Având mereu în vedere faptul că omul tuturor vremurilor este un *homo narrans* ce povestește atât propria viață (verbul „a muri” neputând fi conjugat la persoana întâi decât la timpul viitor), cât și pe aceea a consătenilor săi, Eduard Ciorțea surprinde mărturii ce ajută la conturarea unei imagini cât mai clare a manierei în care comunitățile arhaice priveau moartea și, în special, felul în care alegeau să se manifeste în fața inexorabilului sfârșit.

Atenția este canalizată în continuare asupra speciei lirice a literaturii noastre populare. Asemănător a ceea ce s-a discutat până aici, autorul studiului alocă spațiu analizei unor creații ce țin de două specii înrudite, dar, cu toate acestea, distincte în esența lor. Ceea ce permite astfel de similitudini este contextul funerar: bocetele și cântările rituale (o specie inclusă vreme îndelungată în rândurile bocetelor și exprimând autentic mentalitatea aflată sub semnul mitului, acesteia afectându-i-se un spațiu aparte). Specificul lor funerar concentrează tema morții și a lumii de dincolo în

versurile ce garantează menținerea unei constante formale autentice de-a lungul timpului și, implicit, a unei perene mentalități populare.

Cea mai amplă întindere a cercetării este dedicată numărului foarte ridicat de credințe ce au generat comportamente ritualice înrădăcinate în mentalul colectiv despre omul aflat în fața morții (în fond, moartea rămâne o problemă individuală). După ce sunt expuse premisele creării unui set de definiții referitoare la principalele noțiuni (simbol, rit, ritual, mit, obicei etc.), se are în centrul atenției analiza obiceiurilor: semnele prevestitoare, instalarea morții și înhumarea, apoi sufletul aflat între lumi, dar și între uitare și memorare a celui căruia, de multe ori, i se acordă mai multă atenție în postumitate decât atunci când a fost în viață... Apoi analiza se oprește asupra prezenței entităților metafizice legate de moarte din tezaurul credințelor populare, respectiv asupra imaginilor despre lumea de dincolo pe care țăranul român le moștenește din ceremonialul religios al comunității vreme de secole.

În ultima parte a cărții, Eduard Ciorțea conferă analizei o alură ce pare puțin în discrepanță față de ceea ce s-a derulat până aici. Mai întâi sunt trecute în revistă cele mai reprezentative mărturii de

limbă (cuvinte și mai cu seamă expresii) prin care generații de-a rândul și-au criptat credințele și raportările față de moarte și de lumea nevăzută, de dincolo de mormânt. Această abordare din perspectivă lingvistică este făcută în virtutea faptului că limba (alături de obiceiuri) este cel mai fidel păstrător al unor realități străvechi. Cercetătorul se apleacă asupra modului de formare a expresiilor, adică asupra combinațiilor de cuvinte care mereu reflectă altceva și mai mult decât elementele lexicale ce le compun în parte.

Eduard Ciorțea este ferm convins că s-au produs mutații semantice în cursul vremurilor, dar că o analiză etimologică poate să îngăduie accesul înspre modul de gândire ce a guvernat comunități întregi și, la nivelul inconștientului colectiv, continuă să influențeze și până astăzi. Este întreprins un studiu comparatist unde sunt convocate elemente de primă relevanță din folclorul maghiar și cel românesc (în special din Transilvania). Scopul vădit este de a fi evidențiate datele specifice atât zonelor care prezintă aspecte comune de credință și atitudine ritualică, cât și acelea care particularizează fiecare grup etnic în parte, unul față de celălalt. Nu sunt uitate nici situațiile în care proximitatea geografică a condus la felurite împrumuturi culturalo-lingvistice interetnice, în contextul istoric și cultural în care lumile arhaice românești și maghiare prezintă în majoritatea cazurilor viziuni similare asupra mării treceri și a lumii de dincolo.

Caracterul inovativ al cercetării *Moartea și lumea de dincolo. O perspectivă etno-folclorică* este conferit de natura ei hibridă, interdisciplinară, prin care Eduard Ciorțea a reușit convocarea sub umbrela încăpătoare a aceluiași studiu și în jurul unei singure teme multiple domenii umanistice, diverse metode de cercetare în privința folclorului – scrutat prin toate straturile sale relevante – și în aceea a unor aspecte extra-folclorice. Studiul de față constituie o temă de actualitate pentru specialiștii angrenați în vastele domenii ale etnologiei, sociologiei și psihologiei. Este un subiect deschis, ce lasă câmp larg reflecției chiar și fiecărui român interesat să observe în mentalitatea populară mărturiile unei lumi străvechi, ale cărei valențe încă nu au fost aduse în întregime la suprafață și așteaptă să fie valorificate. Toate acestea sunt sesizabile mai ales când suntem traumatizați de moartea celor apropiați, iar astfel de momente dramatice devin propice introspecțiilor și întrebărilor de natură ontologică. Cât despre dispariția noastră fizică, vom muri și vom vedea. Important este să avem înmormântare frumoasă, după cum se aude la noi pe la țară...

• revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor •

Cum era ușor de prevăzut, revista fondată în 1884 de Ioan Slavici își celebrează mentorul în acest număr. Constantin Cubleșan semnează editorialul *Portret în oglinda timpului. 100 de ani de la moartea lui Ioan Slavici*; iată o secvență din caracterizarea recuperatorie: „Ioan Slavici rămâne simbolul emblematic al bărbatului dărz, al omului de caracter care, supus vâltorilor vremii, nu și-a schimbat nici firea, nici atitudinea și nici crezul. În lunga sa viață – traversând momente dificile, cruciale, în istoria țării, se înțelege – ar fi avut destule ocazii, poate chiar justificări pentru a o face, dar el a preferat să suporte privațiuni și umilințe, condamnări, chiar primejdia morții, fără a se lăsa înclinat și cu atât mai puțin biruit de vitregiile soartei”. La *Diagnoze*, două pagini despre Ion Mureșan, ce amintesc că a fost numit de critica literară actuală „cel mai mare poet al României de azi”; astfel este mai mult decât justificat Premiul Național „George Bacovia” obținut în toamna aceasta la Bac-Fest. Andrei Marga semnează *leșirea din poezia curentă: Ion Mureșan*; în studiul său aplează cel mai mult la instrumentele... filo-

TRIBUNA

• nr. 551, 16-31 august 2025 •

zofului, conchizând: „Ion Mureșan își cizează poemele pe un plan mai profund al realității decât simplele impresii. Pot adăuga observația că la Ion Mureșan găsești cea mai revelantă și cea mai aranjată, că el are forța reflexivă care-i permite sonde adânci în lumea trăită. Prin poemele sale s-a înălțat o poezie de viziune în condițiile lumii actuale. Or, maturitatea culturală la nivel înalt și forța creativă se evidențiază tocmai în capacitatea de a articula viziuni”.

O interesantă traducere în italiană din poeziile lui Ilarie Voronca ne oferă Geo Vasile. Tot la poezie, un grupaj amplu de Codruța Vancea; ne oprim și noi acele ceasornicului la: „n-am somn. ceasurile mă interoghează despre orice. / sunt foarte sobre și tăioase. vor să mă înduplece să nu / le pierd. pe ele. ceasurile. / n-am cum să fiu mai mult de atât. o murtă / într-un spațiu bine definit. algebrică și geometrică. pe o / axă carteziană”.

M-am bucurat să găsesc cărțile a doi poeți băcăuani comentate pe larg. De fapt, părintele-poet Dumitru Ichim, născut în Dărmănești, trăiește de mulți ani în Canada. Iată ce zice Iuliu-Marius Morariu: „Pline de miez, bogate în metaforă și rod al unei munci meticuloase, care le transformă în adevărate adieri de borangic pentru sufletul cititorului, poemele din *Testamentul unui greier* vin să înscrie o pagină frumoasă în opera lirică a lui Dumitru Ichim”. *Între noapte și zi* – așa pare dinspre criticul literar Mircea Moț cea mai recentă carte semnată de colega noastră Violeta Savu. Eseul critic este convingător încă de la prima frază: „În volumul Violetei Savu *O bucată de zi în mijlocul nopții* (Ed. Tracus Arte, 2025), relația dintre universul interior și realitatea cotidiană își găsește echivalentul metaforic în «ochiul exterior» și celălalt ochi, lăuntricul, de care depinde în ultimă instanță echilibrul ființei”.

Așa cum ne-a obișnuit periodicul clujean, din acest număr nu lipsesc paginile de filozofie, de istorie literară, comentarii la cărți recente din literatura română și universală, cronica de teatru, cronica plastică; bine fundamentate, întregesc o revistă de substanță! (D.P.)

Constantin GHERASIM

Septembrie - același mesaj milenar

Pentru noi, cei de azi, începutul unei luni înseamnă, îndeosebi, o nouă perioadă de muncă. Unele sunt mai deosebite în măsura în care vorbim de concediu, vacanță sau de sărbători deosebite. Sunt și lunile speciale, datorate unor evenimente deosebite sau cele care rememorează amintiri mai mult sau mai puțin triste din viață. Dacă toate acestea sunt subiective, iar definirea lor devine uitare odată cu plecarea din această lume, există semnificații vechi și străvechi ale lunilor din calendar care rămân vii, dincolo de generațiile care se nasc și mor. Între acestea, cea mai cunoscută este luna decembrie care, deși a devenit o lună a cadourilor, o perioadă când se oferă daruri, mai poartă în ea sensul creștin al sărbătorii Nașterii Domnului.

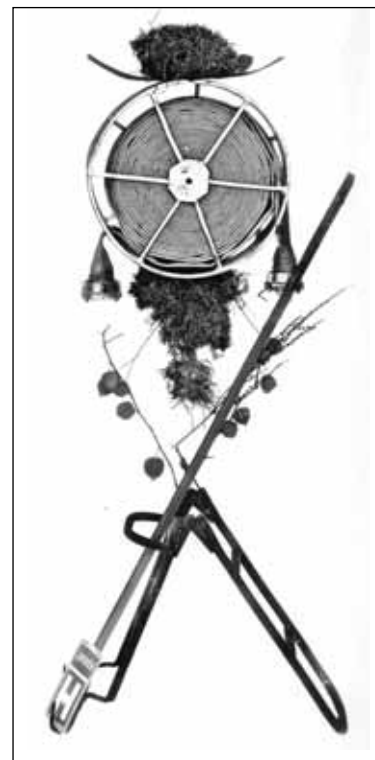
Puțini știu că și luna septembrie este una importantă, cu numeroase semnificații religioase nu doar pentru creștinism, ci și pentru iudaism și islam, adică pentru toate cele trei religii mari monoteiste. Pentru religia iudaică, septembrie este luna când evreii serbează Rosh Hashanah, care marchează începutul și aniversarea ulterioară a creării lumii, dar și aniversarea creării lui Adam. În islam este importantă pentru că celebrează nașterea profetului Mohamed. Pentru creștini, septembrie este considerată prima lună a anului bisericesc. În calendarele ortodoxe apare mențiunea că în ziua de 1 septembrie se oficiază o slujbă specială denumită Te Deum, adică o rugăciune prin care sunt exprimate sentimentele noastre de recunoștință, de mulțumire, de laudă și de slăvire față de Dumnezeu, pentru binefacerile primite de la El. Prin aceasta, Biserica respectă o tradiție veche, potrivit căreia Dumnezeu a început crearea cosmosului în luna septembrie, tradiție recunoscută inclusiv în iudaism. Este important de menționat că, în tradiția ortodoxă, pe lângă faptul că marchează Ziua Creației, 1 septembrie semnifică și începutul slujirii publice

a lui Iisus Hristos, fiind cunoscută și sub numele de Sărbătoarea Indictionului (deoarece era începutul calendarului civil al Imperiului Bizantin și colectarea taxelor).

În anul 1989, patriarhul ecumenic Dimitrios I a extins simbolismul zilei de 1 septembrie pentru a fi și una de rugăciune închinată creației în Biserica Ortodoxă, o zi de rugăciuni și cereri adresate Creatorului universului, atât în semn de mulțumire pentru marele dar al Creației, cât și în cererea de protecție și mântuire a sa. Patriarhul Dimitrios I este cel în timpul căruia, în 1980, a avut loc prima sesiune plenară a Comisiei Mixte de Dialog Teologic Catolic-Ortodox. De cealaltă parte, în 2015, Papa Francisc a făcut același lucru și a stabilit, pentru Biserica Romano-Catolică, Ziua Mondială de Rugăciune pentru Grijă Creației pe 1 septembrie pentru Biserica Catolică. Inspirat tot de sărbătoarea ortodoxă, Consiliul Mondial al Bisericilor a extins-o pentru a o transforma în „Timpul Creației”, adică o perioadă până pe 4 octombrie, când în calendarul catolic este sărbătoarea Sfântului Francisc (patronul ecologiei), iar în cel ortodox, începând din acest an, și ziua de pomenire a preotului mărturisitor Dumitru Stăniloae în Biserica Ortodoxă. Pentru creștinii ortodocși, luna septembrie înseamnă și două sărbători deosebite: Nașterea Maicii Domnului (8 septembrie) și Înălțarea Sfintei Cruci (14 septembrie). Însă nu putem trece cu vederea că primele trei duminici ale lunii sunt dedicate Crucii, despre care Apostolul Pavel spune: „Cuvântul crucii nebunie este pentru cei ce pier; dar pentru noi, cei ce ne măn-

tuim, este puterea lui Dumnezeu” (I Cor. 1, 18), precizând mai departe că „în timp ce iudeii cer semne și elinii caută înțelepciune, noi Îl propovăduim pe Hristos-cel-Răstignit: pentru iudei, piatră de poticnire; iar pentru păgâni, nebunie” (I Cor. 1, 23-24). Referitor la Nașterea Maicii Domnului, știm că de-a lungul secolelor iudeii au menținut vie speranța acelei promisiuni divine, centrată pe o fecioară din casa lui David, care va purta în pânțece și va naște Fiul și-l vor chema cu numele Emanuel (Isaia 7, 14), ceea ce înseamnă „Dumnezeu este cu noi”. Generație după generație, israeliții devotați așteptau cu nerăbdare nașterea Mamei lui Mesia, „care Îl va naște”, așa cum spunea prorocul Miheia pe baza profeției lui Isaia (Miheia 5, 2). După întoarcerea din captivitatea babiloniană, așteptarea mesianică a devenit mai intensă în Israel. Multe dintre vechile profeții păreau să indice venirea lui Mesia. Duhul Sfânt îi făcuse cunoscut bătrânului Simeon că nu va muri până nu va vedea împlinirea făgăduinței (Luca 2, 26). Ana, o văduvă de vârstă înaintată, a postit și s-a rugat pentru răscumpărarea lui Israel. Aceste două persoane au avut privilegiul de a-L vedea pe Pruncul Iisus și de a-L ține în brațe (Luca 2, 25-38). Chiar și în lumea păgână au existat semne că ceva grandios era iminent. Însăși „Pax Romana”, pacea universală proclamată de împăratul Octavius Augustus, cu câțiva ani înainte de nașterea lui Iisus Hristos, poate fi considerată un vestitor al faptului că adevăratul Domn al Păcii urma să vină în această lume. „Dar când a venit plinirea vremii, Dumnezeu L-a trimis pe Fiul Său, născut din femeie,

născut sub lege, ca pe cei de sub lege să-i răscumpere, ca să dobândim înfierea (Galateni 4, 4-5). Dumnezeu a pus mare grijă în alegerea Fiicei, Miresei și Mamei Sale. Și Sfânta Fecioară, cea mai înaltă dintre femei, creatura cea mai iubită de Dumnezeu, a venit în lumea noastră. Nimeni din cei care au trăit în acea vreme nu au știut ce se întâmplă. Doar îngerii din cer se bucurau. Dintre cele două genealogii ale lui Hristos care apar în Evanghelie, cea consemnată de Sfântul Luca este cel mai probabil a Mariei. Știm că era dintr-o familie ilustră, o descendentă a lui David, așa cum spusese profetul când vorbea despre Mesia: „Toiag din rădăcina lui Iesei se va ivi și floare din rădăcina lui se va ridica” (Isaia 11, 1), toiag însemnând în limbaj biblic sceptru, iar Iesei fiind numele tatălui Împăratului David.

• Ion Văsâi – Hidrant-man

Sfântul Pavel, când le scrie romanilor, spune despre Mântuitorul Hristos „Cel din sămânța lui David născut după trup” (Romani 1, 3). Despre părinții Maicii Domnului, o scriere apocrifă din secolul al II-lea, cunoscută ca „Protoevanghelia lui Iacob”, spune numele părinților ei, Ioachim și Ana, pe care Biserica i-a înscris în calendarul liturgic.

A doua sărbătoare importantă este ziua consacrată Înălțării Sfintei Cruci (14 septembrie), care este alături de Tăierea Capului Sfântului Ioan (29 august) singura sărbătoare cu post, indiferent de ziua în care se întâmplă să fie. Istoric vorbind, amintește de modul minunat în care Împărăteasa Elena a descoperit Crucea pe care a fost răstignit Mântuitorul și evocă înălțarea ei solemnă de către episcopul Macarie al Ierusalimului, în ziua de 14 septembrie din anul 335. Amintește și de aducerea Sfintei Cruci de la persi, în anul 629, în vremea împăratului bizantin Heraclius, care a depus-o în biserica Sfântului Mormânt din Ierusalim, după care patriarhul Zaharia de Ierusalim a înălțat-o în văzul tuturor, la 14 septembrie 630. Dincolo de sensul istoric care vine și confirmă importanța zilei, această sărbătoare din mijlocul primei luni a anului bisericesc actualizează un important mesaj pentru fiecare creștin, transmis de însuși Iisus Hristos, Care spune „tututor”, după cum menționează evanghelistul Luca: „Dacă voiește cineva să vină după Mine, să se lepede de sine, în fiecare zi să-și ia crucea și să-mi urmeze Mie” (Luca 9, 23), adăugând că „cel ce nu-și poartă crucea și nu-Mi urmează Mie nu poate fi ucenicul Meu” (Luca 14, 27). Mesajul de sacrificiu de sine, de dragoste de aproapele și de implicare în săvârșirea binelui este mereu viu, mereu prezent dacă nu în viața fiecărui creștin, cel puțin în inimile celor ce sunt conștienți că nimic nu este veșnic pe pământ și că, la un moment dat, fiecare va da răspuns pentru sine.

• urmare din pag. 24

– În curajul inițiativei rezidă speranța regenerării umane despre care am vorbit mai devreme. În fiecare generație se nasc voci care apelează la conștiința superioară a umanității, dar forțele răului și trivializarea lor continuă și vor con-

Luís Filipe SARMENTO (Portugalia):

„Poezia nu va schimba lumea, dar...”

tinua să fie cel mai mare obstacol atâta timp cât vocile inițiativei pentru binele comun nu sunt majoritare, ceea ce astăzi nu este decât o utopie. Dar această utopie susține că trebuie să luptăm cu armele noastre împotriva distopiei în care trăim.

– Spuneți-mi un vers pe care nu l-ați scris, dar pe care v-ați fi dorit să-l fi scris...

– N-aș fi putut niciodată să scriu un vers scris de altcineva, oricât de mult mi-ar plăcea. N-aș face niciodată asta pentru că mi-ar distorsiona propria voce. Am participat la unele discuții

despre originalitatea scrierii poetice, spre deosebire de poezii care își petrec întreaga viață scriind în stilul altcuiva, depersonalizându-se și condamându-se să nu-și găsească niciodată propria voce, identitatea poetică, limbajul lor. Dar dacă m-ai întreba ce vers aș vrea să scriu și pe care nu l-am scris încă, dacă aș ști, aș începe de aici și aș trăi, în prezența ta, o nouă aventură poetică. Zâmbesc și mă pregătesc pentru următoarea întrebare.

– Sunteți o prezență constantă la festivalurile și conferințele internaționale de poezie. Unii consideră că nu mai

sunt utile, că sunt prea multe, la fel și premiile literare internaționale... Aduc acestea ceva nou, de la un an la altul, de la o țară la alta?

– Răspunsul este foarte simplu: ceea ce găsesc în fiecare an la festivalurile și conferințele la care particip în țări cât mai diverse este diferența la care curiozitatea mea tânjește și de care are nevoie. Este ceea ce ne distinge și mă apropie de ceilalți. La fiecare festival sau conferință, există întotdeauna cineva care mă surprinde și mă întorc acasă mai bogat și mai inspirat pentru a continua această aventură a scrisului în fiecare zi.

– Să încheiem acest prim dialog cu o notă optimistă... Care ar fi primul lucru pe care l-ați salva din ruinele memoriei?

– Strămoșii mei, despre care, astăzi, nu mai știu nimic...

Motto: „De-a lungul secolelor, au existat nenumărate interpretări ale poveștii lui Adam și Eva. Multe dintre cele mai influente interpretări figurează în această carte. Dar este cu neputință să redăm toată bogăția, varietatea, competența și uneori extravaganța vastei arhive care s-a strâns și care continuă să sporească.”

Stephen Greenblatt

Despre acest cuplu inițial, din istoria omenirii, s-au scris nenumărate cărți. Este suficient să amintim că Stephen Greenblatt (n. 1943), profesor la Harvard, le dedică o nouă carte*, bazată pe o bibliografie selectivă ce însumează un număr de 31 de pagini. Dintr-o sumară notiță însoțitoare aflăm că Stephen Greenblatt este fondatorul unei noi școli de critică literară, „Noul istoricism”, a ținut conferințe remarcabile în diferite centre universitare (Oxford, Princeton, Frankfurt), a fost invitat la universități de prestigiu, a primit numeroase distincții și premii. Cartea de față este a treia sa carte apărută în România. E secționată în 14 capitole, precedate de Prolog și urmate de Epilog, anexe, note și indice. Stephen Greenblatt urmărește îndeaproape în expunerea sa relatarea din Biblie (Facerea) și invocarea unor scrieri străvechi mesopotamiene: *Enuma Eliș* (probabil cea mai veche scriere literară cunoscută) și *Epopoea lui Ghilgameș*. Așadar, din Prolog aflăm că Dumnezeu i-a creat pe Adam și Eva, așezându-i într-o *Grădină a desfătărilor*, unde puteau mânca orice fruct, în afară de unul singur. Ispitită de diavol (deghizat în șarpe), Eva mănâncă din pomul interzis, fapt ce va provoca un șir de necazuri și alungarea din Rai a celor doi. O întrebare ne frământă: dacă Eva respecta interdicția divină, lumea s-ar fi rezumat la acel cuplu inițial? Mâncând fructul interzis, lui Adam și Evei li s-au deschis ochii, au descoperit sexualitatea, iar existența lor ar fi rezultatul unor munci istovitoare. Nemâncând fructul

cartea străină

Ionel SAVITESCU

Adam și Eva

interzis, probabil că lumea se înmulțea în alt mod conceput de Dumnezeu: „Faptul că Adam și Eva nu s-au supus, că au încălcat porunca expresă a lui Dumnezeu a fost cauza a tot ce a urmat în viața întregii noastre specii, de la fenomenul universal al rușinii la universalul fapt al condiției de muritori” (p. 16).

În decursul epocilor, Adam și Eva au fost închipuiți în diferite moduri de artiști și gânditori. Adam era înzestrat cu multe deprinderi: „A inventat toate graiurile și toate meșteșugurile, inclusiv scrisul și geografia. Avea un fel de piele care îl proteja, o carapace, care i-a căzut când a încălcat porunca” (p. 24). În sfârșit, omenirea începe să se constituie, apar diferite seminții, iar evreii sunt poporul ales al lui Dumnezeu. Deși aleși de Dumnezeu dintr-o infinitate de seminții, evreii au de parcurs în existența lor multe suferințe. Întâi, cele zece triburi evreiești sunt dislocate de asirieni și dispar din istorie (721 î.H.). Apoi, evreii au suportat cele două invazii babiloniene din 597 și 587 î.H. Dar deportarea în Babilon le este întrucâtva favorabilă: evreii se constituie în sinagogi (case de adunare), deprind limbi străine și pasiunea cărților. Mulți evrei și-au făcut în Babilon o bună situație, încât, atunci când Cyrus le-a permis să se întoarcă la Ierusalim și să își reconstruiască Templul, au refuzat. Psalmul 136 vorbește de suferința evreilor în Babilon: „La râul Babilonului, acolo am șezut și am plâns, când ne-am adus aminte de Sion”. Zeul tutelar al evreilor era Iahve: „Să nu ai alți Dumnezei afară de Mine!”

În acele timpuri, Babilonul era „orașul plin de viață, de mare diversitate culturală de pe

Eufat, era bogat, sofisticat și de o renumită frumusețe” (p. 33). Babilonul avea palate, ziduri impunătoare, clădiri monumentale, templul Esagila, zигuratul Etemenanki, cu 7 etaje, Turnul Babel. Mitologia babiloniană are la bază crima și actul sexual.

Altă povestire vorbea de un potop primordial. Textele erau scrise pe tăblițe de lut cu litere cuneiforme. *Istoria Babilonului* este scrisă de preotul Berossus, trăitor în secolul al III-lea î.H. Tăblițele de lut făceau parte din arhivele regale. Assurbanipal (Sardanapal) avea cea mai renumită bibliotecă din acele timpuri (p. 52). În 612 î.H., Ninive dispărea din istorie. George Smith, pasionat de asiriologie, a descoperit sfârșitul Epopeii lui Ghilgameș. A se vedea și C.W. Ceram *Zeii, morminte, cărțurari* (1968). La evrei, Potopul era o pedeapsă dată de Dumnezeu răutății oamenilor. Andre Neher, în *Cheile identității iudaice*, Ed. Hasefer, 2001, p. 33, spune că geneza actuală este urmașa a 26 de încercări anterioare, sortite eșecului: „Măcar să țină”.

Epopeea lui Ghilgameș precedă pe Homer și Biblia cu 1000 de ani. Când moare Enkidu, Ghilgameș vrea să obțină nemurirea și află de la Uta-napiștim de copacul aflat pe fundul mării, care asigură viața veșnică. Frunzele copacului îi sunt furate de un șarpe. Iarși un șarpe intervine în viața omului, așa încât Ghilgameș se resemnează cu un destin implacabil. În 1945, un țaran egiptean a descoperit manuscrisele de la Nag Hammadi, alcătuite din diferite scrieri, între care și *Viața lui Adam și a Evei*. Din Facerea 5, 3-5, aflăm că Adam a trăit 930 de ani, iar la pagina 81 Eva a trăit cu 6 zile mai mult decât Adam, însă la pagina 264 se precizează, după Pierre Bayle, că Eva a trăit 940 de ani. Sfântul Augustin (354-430) este unul dintre primii teologi occidentali preocupați de Adam și Eva: „În principal lui îi datorează lumea noastră rolul central pe care îl ocupă Adam și Eva” (p. 106). Augustin „a insistat că planul divin și deci soarta indivizilor și a țărilor deopotrivă era legat de realitatea celor întâmplate în grădină” (p. 106). După scrierea *Confesiunilor*, Augustin a găsit în gestul lui Adam de a mânca fructul oprit un șir de păcate ce se vor abate asupra oamenilor. Discuțiile asupra greșelilor lui Adam și ale Evei abundă de informații și de invocarea altor gânditori – Pelagius, Tertulian, Ieronim. Acesta din urmă a tradus *Vulgata*, socotit ocrotitor al tălmăcilor, bibliotecarilor și autorilor de enciclopedii. Disprețuia căsătoria și sfătuia pe văduve să nu se recăsătorească. Treptat, Biblia este tradusă în diferite ediții, bucurându-se de o largă apreciere. Totodată, Adam și Eva devin

subiect de studiu pentru diferiți artiști plastici: Masaccio, Jan van Eyck, Michelangelo (Capela Sixtină), Dürer, care s-a decis imitatorul lui Zeuxis. Zeuxis a fost un pictor grec care, între alte tablouri, a pictat struguri, iar păsările veneau în zbor să ciugulească boabe de struguri.

De-a lungul câtorva eseuri este analizată opera lui Milton, *Paradisul pierdut*. Pasionat de limbile vechi – greacă, latină, ebraică, aramaică –, Milton (1608-1674) a studiat la Cambridge. Avea lecturi bogate din Biblie. Până la realizarea *Paradisului pierdut*, Milton scrie și publică diferite broșuri, în care susține necesitatea acceptării divorțului, respingerea cenzurii. Războiul civil din Anglia se încheie cu execuția lui Carol I (1649). Lui Milton i se oferă funcția de secretar cu probleme de limbi străine. După moartea lui Cromwell (1658), Carol II este rechemat la Londra, iar Milton se teme pentru viața sa. Trădătorii au fost aspru pedepsiți și executați. Pentru a încheia *Paradisul pierdut*, Milton este ajutat de Urania (patroana celestă). Prima versiune a poemului este publicată în 1667, apoi în 1674 este revizuit, *Paradisul pierdut* asigurându-i nemurirea poetică la care visase în tinerețe: „De fapt, reușise să rivalizeze cu Homer și Vergiliu. Ajunsese în vârful atins de Shakespeare. Scrisese unul dintre cele mai bune poeme ale omenirii” (p. 213).

Interesante cercetări întreprinde și Isaac La Peyrere (n. 1596), pentru a dovedi existența oamenilor preadamici. Sunt invocați mulți autori antici, între care Platon și Herodot, care aflaseră de la preoții egipteni care erau posesori ai unor documente vechi de 11340 de ani, iar preotul egiptean Berossus (la p. 251 și 378 este scris Berossus) admitea că erau aproximativ 432 de mii de ani de la primul rege, caldeeanul Aloros, până la Marele Potop. În cercetările sale, La Peyrere admite că Adam și Eva au existat, dar nu au fost primii oameni pe Terra. Cărțile sale sunt distruse și arse. Și-a retractat în fața papei Alexandru VII afirmațiile anterioare, scăpând cu viață. La Peyrere cade în uitare, până în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, când este redescoperit.

Ultimele două capitole – *Despărțirea și Îndoiala lui Darwin* – încheie o carte exemplară, ce se citește cu mare interes. Epilogul ne oferă o cercetare asupra cimpanzeilor din Uganda. Anexele 1 și 2 surprind o selecție de interpretări despre Adam și Eva, începând cu Clement Alexandrinul (sec. II-III), până în 2009, precum și o selecție de povești ale originii din diferite locuri. În final, ilustrațiile realizate de diferiți pictori completează o carte de excepție.

* Stephen Greenblatt, *Adam și Eva. Mărire și decădere*, traducere din limba engleză de Mariana Piroteală, București, Editura Humanitas, 2023, 445 p.

• autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți •

Tradițional, dar și modern

„Când balaurii erau mici” (Buc., Ed. Eikon, 2025), cartea semnată de Simona-Nicoleta Lazăr, este o lectură încântătoare, plină de farmec și sensibilitate, destinată atât copiilor, cât și părinților care vor să împărtășească bucuria poveștilor cu cei mici. Volumul reunește două povești – „Când balaurii erau mici” și „Zmoron, un zmeu timid” – care, dincolo de universul fantastic, transmit lecții valoroase despre prietenie, empatie, responsabilitate și curaj.

Prima poveste aduce în prim plan trei pui de balaur – Flamar, Zig-Zag și Pufăilă –, niște creaturi jucăușe, naive și pline de șotii, care învață de la frații Sergiu și Bogdan ce înseamnă politețea, respectul și bunătatea. Lumea în care balaurii descoperă regulile simple ale conviețuirii este una veselă, luminoasă, presărată cu umor și jocuri copilărești. Atmosfera are ceva din candoarea copilăriei autentice, unde învățarea vine firesc, prin joacă și experiențe.

Cea de-a doua poveste se distinge printr-o notă mai melancolică și profundă. Zmoron nu este zmeul fioros din basmele tradiționale, ci o creatură vulnerabilă, care se teme și suferă pentru că nu știe să zboare. Prietenia cu Sergiu și Bogdan îl ajută să-și depășească fricile și să descopere libertatea. Finalul, în care zmeul își găsește locul în lume și chiar o familie, este deopotrivă emoționant și luminos.

Stilul Simonei-Nicoleta Lazăr este accesibil și cald, presărat cu dialoguri vii, descrieri poetice și imagini vizuale inedite. Se simte intenția de a aduce în literatura pentru copii un mesaj educativ, dar prezentat cu naturalețe, fără moralizări obositoare. Ilustrațiile, realizate digital, completează textul și oferă un plus de atractivitate.

În ansamblu, „Când balaurii erau mici” este o carte care îmbină tradiția basmului românesc cu sensibilitatea poveștilor moderne. O recomand cu drag tuturor celor care cred că literatura pentru copii trebuie să inspire nu doar imaginația, ci

și inimile, amintindu-ne că bunătatea, prietenia și curajul sunt cele mai de preț daruri.

Ioan DĂNILĂ

Florin Șuțu:

„Tescani este pentru mine o Duminică nesfârșită“

– Ne întâlnim în cuvânt, în 2025, sub semnul Rezidenței Tescani. Vă mulțumesc încă de la început pentru amabilitatea de a răspunde acestor câtorva curiozități! Cum probabil e firesc, prima întrebare, inevitabil, se leagă de datele acestui spațiu aparte: ce reprezintă Tescanii pentru dumneavoastră? Considerați că au aceste ținuturi într-adevăr o aură aparte, așa cum în varii situații s-a afirmat?

Florin Șuțu: – Vă mulțumesc și eu, în egală măsură! Aveți dreptate, există o aură care te urmărește și după ce ai plecat, nu doar cât timp viețuiești acolo. Tescaniul este pentru mine o Duminică nesfârșită, continuă, înscrisă cu roșu în calendarul meu afectiv. De cum am ajuns aici, am rămas într-o continuă uimire, căci nu credeam întâmplarea de a fi la Tescani ca un merit, ci ca o șansă cu asupra de măsură. Nu te dumirești ce și cum, dar continui să lucrez, nu ești mulțumit de ceea ce faci, dar ți se pare normal să ratezi pânze, uiți de ora mesei, dar stai fără motiv în fața șevaletului, bei un pahar de vin bun cu un confrate drag, dar gândul îți zboară la pânza de pe șevalet; îți spui că nu importă ce vor spune colegii despre lucrările tale, dar tai pânza de pe cadru și o arunci la lada de gunoi, și câte și mai câte alte paradoxuri...

– Tescani, un loc unde artele par să se completeze de o manieră mai mult decât firească, cel puțin așa îl percep eu – dar mai mult, pare și un loc al dialogului veridic, al dialogului care zidește și care aduce oamenii, îndeosebi pe creatori, într-o continuă lucrare. V-ați bucurat de asemenea întâlniri minunate?

– Da, m-am bucurat de astfel de întâlniri cu artiști minunați și oameni dragi, fără să vă pot spune însă cât am bucurat eu pe ceilalți. Nu zic aceasta dintr-o modestie mimată, ci din pricina naturii mele introvertite, care lasă impresia că particip la un priveghi atunci când toți vorbesc iar eu ascult, că par la un parastas mâncând tăcut în vreme ce comeseni dragi mie mănâncă glumind, beau și fac haz din te miri ce-și amintesc. Chiar și așa, mi-am umplut cușorul cu amintiri dintre cele mai frumoase și emoționante.

– Participați la multe tabere, expoziții ș.a.m.d. Ce alte locuri vă sunt dragi, pe care să le socotiți propice pentru actul de a crea? Stabiliți în câteva cuvinte o coordonată definitorie pentru fiecare!

– Vă mărturisesc că fac un efort de zile mari să particip la simpozioane, căci sunt lipsit de minime abilități de socializare (nu știu bancuri, iar dacă îmi amintesc unul amărât, îl fac praf atunci când încerc să-l reproduc; nu știu să dansez, vorbesc puțin și tac mult), dar răspund cu bucurie unor invitații venite de la organizatori dragi și prețuiți. Astfel, nu l-am putut refuza pe Ovidiu Ungureanu nici dacă m-ar fi înjurat de mamă atunci când m-a chemat la Tescani ori când mi-a propus să particip la simpozionul de la Sinemorets, cu atât mai mult cu cât urma să regăsesc prieteni și

confrăți dragi. De aceeași bună revedere am avut noroc și în simpozionul de la Hațeg, cel susținut și binecuvântat de Episcopia Devei și Hunedoarei. În rest, cu părere de rău, am refuzat invitații care făceau din asigurarea hranei și a cazării punctul forte al simpozionului.

– De unde vine toată această energie și care este tehnica în care considerați că vă exprimați cel mai bine?

– Bănuiesc că din bucuria de a fi viu, îngăduit încă de Dumnezeu. Nu știu ce să spun, sper să nu fie un răspuns hazardat. Prefer să lucrez în culori acrilice, căci pot reveni fără să aștept zile la rând, timp în care emoția s-ar duce pe apa sâmbetei.

– Ajunși în acest punct, aș vrea să privim retrospectiv: care sunt temele care v-au străbătut lucrările? Există una care se detașează, o temă-umbrelă?

– Vă mărturisesc că în dinamica exercițiului zilnic de atelier am remarcat și eu că anumite subiecte, pretexte plastice revin deseori, devenind astfel teme care mă însoțesc fără să-mi fi propus aceasta din capul locului. Le reiau, încercând de fiecare dată o altă punere în pagină, o renunțare la cât mai multe detalii, împingând enunțul spre metaforă. Bunăoară prescura, clopotul, vițade-vie... Prescura seamănă doar iluzoriu cu pâinea cea de toate zilele, hrană îndestulătoare pentru trup, căci prescura frântă pe din două este o posibilă fereastră către mântuire. O pictez în culori stinse, sobre, amintind întrucâtva de palmele bătătorite ale buncii stând în fața icoanei Maicii Domnului.

– O pictură cu multe elemente, preluate cel mai adesea din universul omului obișnuit. O cromatică bogată, dublată de o abordare în manieră expresivă. Mărturișiți o armonie, reinstaurați întrucâtva echilibrul, liniștea. Înspre ce ar trebui să-și coboare privirea omul zilei de azi?

– Cred că privim prea mult în jos și prea puțin în sus, acolo de unde lumina ne îngăduie să fim martorii celor mai frumoase daruri făcute nouă de Dumnezeu, chiar părtăși la această viață dăruită nouă. Apropo de privit în sus: visător cum mergeam cu ceva timp în urmă, m-am împiedicat de o piatră apărută nu știu de unde în mijlocul trotuarului. Evident că am bombănit, ca să nu spun că am înjurat de-a dreptul. După câțiva pași, mi-am văzut umbra prelungă, înțelegând că lumina se-mpiedica și ea de mine, fără ca aceasta să bombăne, să injure. Astfel, am realizat diferența dintre natura mea tectonică, materială și natura spirituală a luminii. Pictura mea nu este despre mine, căci nu sunt cu nimic mai meritoriu decât semenii și confrății mei, ci, așa după cum spuneți, despre liniște, echilibru, armonie și toate celelalte rude ale bunei-cuviințe.

– La Tescani, mai precis la Galeria „Ilie Boca“, în vara lui 2025, ați propus expoziția „Însemnări olografe“. Cu gândul la una dintre lucrări – mă refer la cea care înfățișează un samovar –, vă invit să ne vorbiți despre „Însemnări olografe“.

– Din punctul meu de vedere, șotronul șchiop desenat cu creta colorată pe trotuarul din fața casei, desenul făcut cu degetul pe geamul aburit al copilăriei sunt două dintre cele mai expresive și emoționante însemnări olografe. Apoi, pe măsură ce deprindem abecedarul, îl exersăm cu un entuzi-

asm infantil pe scaunul din tramvai, cu briceagul în scoarța mesteacănului tânăr, cu vopsea pe gardul școlii ori banca din parc și câte și mai câte alte însemnări olografe, nu neapărat măgulitoare pentru natura noastră bipedă. În mod evident, pictura este și ea o confesiune olografă, căci nu ne putem ascunde trăirile autentice nici dacă am vrea. Eu adaug înscrisuri pe întinderea pânzei, unele inspirate, altele mai puțin, dar toate sub impulsul momentului, ba chiar forțez „accidente“ care să încalce norme, convenții despre ce și cum trebuie pictat. O astfel de lucrare este și cea la care faceți referire, prezentă în expoziția de la Galeria „Ilie Boca“, Tescani – proiectul inițiat și susținut de prietenul Ovidiu Ungureanu, cel căruia nu i-am mulțumit îndeajuns pentru efortul supraomnesc pe care-l depune în susținerea artei și artiștilor. Pe suprafața pânzei am riscat un pleonasm scriind că frumusețea nu cuvântă, dar voiam să mă asigur că privitorul vede mai mult decât un obiect util și nu ignoră proporțiile armonioase care-l definesc.

– Din nou... în atelier! Ce presupune lucrul la o nouă pânză? Există niște etape, există dinainte un anume concept spre care tinde „execuția“?

– În primii ani ai uceniciei mele, atunci când eram încredințat că pictura este execuție, manualitate mai mult ori mai puțin exersată, mă umpleam de schițe ajutătoare ca pași siguri spre reușită. Rareori lucrurile mergeau în direcția bună, căci cele mai multe dintre schițe erau din cale-afară de expresive, spontane, în vreme ce lucrările finite ieșeau seci, uscate, lipsite de bucuria lucrului și de tot ceea ce schițele aveau cu asupra de măsură: emoție. Astăzi lucrez alla prima, acceptând din mers întâmplări plastice (scurgeri de vopsea, disproporții, construcții eronate de perspectivă...), căci prefer ca busolă orientativă emoția, cea care-l face pârtaș pe privitor la cele mai intime clipe ale demersului meu plastic. Cât despre concept, mă retrag într-o parte, căci nu vreau ca privitorii să răfoiască dicționare pentru a înțelege ceea ce nici eu nu eram convins că am vrut să

spun. Cu alte cuvinte, lucrez atunci când emoția se află la altitudine înaltă, ca măcar ceea ce fac să fie onest, trăit pe de-a-ntregul, emoționant, chiar dacă las loc la cârcoteli din partea confrăților.

– Cum arată o zi de lucru pentru Florin Șuțu?

– Nu cu mult diferită de cele ale confrăților, ba chiar și de cele ale semenilor mei. Uneori, cel mai adesea are sușuri și coborâșuri aidoma electrocardiogramei unui om viu; alteori, din păcate este banală, aproape liniară, ca semnul grafic al ultimei electrocardiograme. Dar o cafea fierbinte, un pahar de vin bun, un concert simfonic ori o baladă rock sunt suficiente resorturi pentru a activa tensiuni latente.

– Puteți să ne împărtășiți o amintire, o întâmplare sau un moment deosebit de inspirație legat de o lucrare anume?

– Legat de o anumită lucrare nu, dar vă pot vorbi despre o expoziție. Am văzut prin piețele și pe podurile din Veneția umbrele abandonate și purtate de vântul și ploaia de noiembrie ca pe niște cuiburi părăsite, am văzut îndrăgostiți ce-și ocroteau iubirea sub aceeași umbrelă. Peste tot erau umbrele ce păreau cupole de pe streșina cărora ploaia cădea rece, șiroind. Întors în țară, am deschis la Galeria Artelor, CNM București, Expoziția „Acqua Alta“, al cărei personaj era atmosfera fluidă și nu arhitectura specifică Veneției, așa după cum remarca criticul de artă Doina Păuleanu, cea care a rostit cuvântul de deschidere.

– Există un spirit autocritic? Cum funcționează?

– Da, există! În timpul lucrului apar corecții de limbaj plastic; renunț la tușe ori culori, răzuiesc și dau jos de pe pânză ceea ce mi se pare că nu susține demersul meu plastic. Când realizez că sunt pe un drum înfundat, soluția ultimă este să tai pânza de pe șasiu, să o fac ghemotoc și să o arunc la lada de gunoi. În tinerete aruncam desenele și pânzele întregi, până am văzut în casa unui vecin, la loc de cinste, lucrarea tocmai aruncată la ghenă. Mi-am luat seama, iar de atunci tai, rup și apoi arunc.

– Aș zice că funcția artei contemporane nu se mai limitează la a încânta, ci în primul rând ar trebui să fie capabilă de a declanșa mecanismele gândirii critice, de a genera în progresie geometrică metadiscursul. Care sau unde mai este azi locul artistului?

– Nu cred că există pietre care să reacționeze la cei care trec pe dinaintea lor, indiferent dacă aceștia sunt filozofi ori umblători fără noimă. Cu alte cuvinte, nu este suficient ca „arta să fie capabilă să declanșeze mecanismele gândirii critice“ atâta vreme cât prin fața

Magdalena CHITIC

Dosarul lui Adrian Păunescu: sub norii cenușii ai Securității

artei trec și posesori doar de carte de identitate, nu și de identitate. Nu știu să vă răspund la întrebare, risc să mă împiedic.

– *Scrieți, țineți prelegeri, aveți și rol de formator. Ce rol joacă mentoratul în viața unui artist? Considerați că este important ca un artist să se implice în formarea noilor generații, așa cum faceți și dumneavoastră?*

– Am suferit mult timp în tinerețea mea imberbă, băjbâind pe întinderea pânzei fără busolă și fără puncte cardinale, ca să prețuiesc cu adevărat chiar și dojana aspră a unui mentor mai puțin îngăduitor. Sigur, poți lucra de capul tău, dar riști să inventezi risipa de timp, entuziasm și tinerețe. Nu știu cât de important este ca un artist să se implice, dar știu cât de mult înseamnă ca un ucenic să-și dorească acest lucru. Eu însumi am bătut la multe uși, cărând cu mine mape doldora de studii, desene, în speranța că se va deschide o ușă de după care un artist, un maestru o să mă privească cel puțin îngăduitor, măcar și pentru tinerețea în care se puteau regăsi. Multe uși nu s-au deschis, altele s-au închis imediat cu zgomot și bombăneli. Până la urmă, lucrurile nu se așază cum vrem, ci cum trebuie.

– *Privind parcursul artistic al unui creator, unii spun că acesta presupune un dialog continuu cu sine însuși. Vă regăsiți în această idee? Cum ați descrie relația dintre artist, lucrarea sa și privitor, odată ce pânza părăsește atelierul?*

– Într-adevăr, sunt într-un dialog continuu cu mine însumi, dar interogările nu țin de măsura în care ceea ce fac se pliază pe validarea publicului, ci dacă soluționarea plastică este cât mai adecvată enunțului declanșator. Cu alte cuvinte, nu mă întreb dacă o să placă ceea ce am făcut, ci dacă este cazul să tai pânza și să o arunc la gunoi. Am cunoscut confrăți care reveneau asupra lucrărilor chiar și atunci când acestea atârnav expuse pe simeză, justificând prin nu știu ce neîmpliniri cromatice, compoziționale ori chiar disproporții anatomice. Din punctul meu de vedere, tot ceea ce nu s-a ntâmplat la temperatura de lucru din fața șevaletului, tot ceea ce câmpim și înnodăm la rece este sortit să se destrame.

– *Interviul nostru se apropie de final, vă mulțumesc pentru amabilitate! Ce planuri de viitor aveți? La ce proiecte, expoziții sau evenimente lucrați sau urmează să lucrați?*

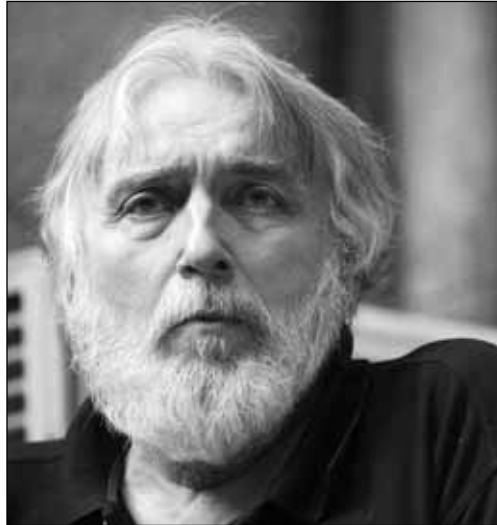
– Eu vă mulțumesc, domnule Marius Manta! Mă aflu la vârsta la care planurile de viitor sunt o nesferată îngăduință a lui Dumnezeu. Lucrez zilnic, mai mult ori mai puțin inspirat, fără să numesc șantierul din fața șevaletului proiecte ori viitoare expoziții. Apropo de expoziție, începând cu 4 septembrie, voi deschide Expoziția „Cuiburi” la Galeria de Artă Ploiești. În rest, ce va fi să se ntâmple se va ntâmpla nu din nu știu ce merite personale, ci din dragostea Domnului față de biata mea paletă de pictor.

Interviu de **Marius MANTA**

În epoca în care discursul poetic devenea periculos prin simpla lui capacitate de seducție, Adrian Păunescu nu a fost doar un poet, ci o forță de nivel național. Iar în fața forțelor culturale greu de înregimentat, statul totalitar ridica ziduri de hârtie, invizibile, arhive de supraveghere, note informative, stenograme și grile de interpretare ideologică. În dosarele Securității, Păunescu apare nu doar ca un obiect de observație, ci ca o entitate cu potențial subversiv, un personaj capabil să modifice starea de spirit a maselor, un poet care galvaniza, înflăcăra, tulbura liniștea necesară regimului. Dosarul I-686, început în 1969 și continuat în etape succesive, cuprinde zeci de volume de observații, filaj, rapoarte de teren și informații despre viața personală și profesională a poetului. Sub numele de cod „Redactorul”, apoi „Americanul”, iar în final „Titanul”, Securitatea a urmărit nu doar comportamente, ci și ecouri. Îi erau monitorizate nu faptele, ci reacțiile pe care le genera în rândul publicului. Popularitatea sa devenea, în ochii sistemului, o amenințare tăcută, iar magnetismul său poetic, un tip de deviere de la normele regimului. Într-un regim bazat pe previzibilitate și loialitate declarativă, Păunescu era imprevizibil și, adesea, ironic. Iar ironia, într-o dictatură, e o formă de nesupunere mai periculoasă decât critica directă. Dosarul său nu este singular. În Fondul informativ I-2628, ce îl are în centru pe Ștefan Augustin Doinaș, apar pasaje care trimit la rivalitățile și la circulația informațiilor între scriitori, într-un climat literar marcat de duplicitate și spaimă. În Rețeaua R 874/I, numele lui Păunescu figurează contextual, în legătură cu alți actori culturali ai vremii.

Cenaclul „Flacăra”, proiectul său de suflet, se regăsește în Fondul documentar nr. 7856, sub lupa atentă a aparatului represiv. Acolo, spectacolele sunt analizate nu estetic, ci ideologic: ce se spune, ce se scandează, cât de tare se aplaudă, cât de autentic e entuziasmul și dacă nu cumva depășește limitele toleranței regimului. Aceste dosare, departe de a fi doar relicve arhivistice, ne oferă o imagine vie a modului în care puterea încerca să domesticească vocea culturală. Păunescu nu era nici dizident, nici fidel cu totul. Era un „om de sistem” în măsura în care sistemul i-a permis să fie el însuși, dar în același timp, era un om care testa limitele, care își rostea poemele ca pe niște manifeste lirice cu sensuri multiple, greu de prins în tipare doctrinare. Securitatea îl asculta, îl observa, dar nu îl putea clasifica definitiv. Tocmai de aceea dosarul său e dens, fluctuant, tensionat. Nu documentează o vină, ci o stare de alertă continuă. Poetul nu e anchetat pentru trădare, ci pentru ecou. În regimul național-ceaușist, ecoul era un pericol.

Păunescu atrăgea tineri, vorbea despre țară într-o tonalitate exaltată, invoca valori care, deși compatibile formal cu discursul oficial, căpătau o nuanță autonomă, aproape sacră. Asta îl făcea greu de controlat. Azi, lectura acestor dosare presupune o descifrare dublă: a mecanismelor de control și a mecanismelor de supraviețuire. Păunescu, dincolo de poemele publicate, apare aici ca un om

expus, filat, analizat, dar și ca o forță care scapă printre degete autorității. Dosarele nu oferă răspunsuri, ci ridică întrebări incomode despre cum funcționează puterea, cum operează frica și cum reacționează un creator atunci când fiecare metaforă poate fi suspectată de ambiguitate. Sub norii cenușii ai Securității, poezia lui Păunescu continuă să ardă cu intensitate. Nu ca act de sfidare, ci ca expresie a unei epoci care a știut să înghită multe, dar n-a putut digera vreodată complet libertatea de a spune în felul său. Iar dosarul, cu toată răceala sa instituțională, nu face decât să confirme, indirect, acest adevăr: că acolo unde e poezie, e și risc. Mai ales într-un regim în care totul trebuia prevăzut, măsurat, ordonat și tăcut.

În mod simptomatic, în jurul dosarului I-686 planează o senzație de gol documentar deliberat, ca și cum ar fi fost voită ștergerea urmelor dosarului complet. Deși înregistrat oficial în evidențele CNSAS, cu indicarea etapelor de urmărire informativă și a numerelor conspirative succesive („Redactorul”, „Americanul”, „Titanul”), consultarea propriu-zisă a materialelor întâmpină obstacole structurale: volume lipsă, file rupte, mențiuni eliptice, transferuri între fonduri fără justificare logică. Nu este vorba doar despre o uzură naturală a arhivelor sau despre o clasificare temporară. Este vorba despre o strategie a dizoluției urmelor, despre o dizolvare administrativă a memoriei represive, menită să estompeze contururile unui profil incomod pentru istoria oficială. Dispariția documentelor nu anulează vinovăția regimului, ci o multiplică prin absență, căci ceea ce nu se mai poate demonstra se transformă în ceea ce nu se mai poate contesta. În cazul Păunescu, această absență devine încărcată de sens. Poetul a fost o figură marginală în raport cu disidența autentică, dar prea central pentru a fi ignorat. N-a fost nici adversar declarat, nici colaborator docil. A fost un corp poetic instabil, care agita masele, ocupa tribuna, ridica întrebări indirecte, emoționa spontan. Iar regimul, incapabil să-l încorseteze, a preferat, post factum, să-l reducă prin tăcere arhivistică. Fragmentarea dosarelor, dispariția unor pagini, trecerea sa în registrul „aproape consultabil” reflectă nu doar un accident birocratic, ci o formă de amnistie criptică, aplicată nu poetului, ci instituției care l-a urmărit. Astfel, ceea ce istoria recentă încearcă să recupereze

prin hermeneutică, istoria documentară strivește prin vid. Se pierde, odată cu documentul, potențialul lui revelator. Iar în această pierdere stă o altă violență: aceea de a refuza prezentului dreptul la memorie deplină.

Investigarea dosarelor de urmărire informativă privitoare la Adrian Păunescu nu aduce doar clarificări cu privire la relația poetului cu aparatul represiv al statului totalitar, ci impune o reevaluare critică a raporturilor dintre creator și mecanismele ideologice ale controlului. Departate de a oferi un tablou univoc al colaborării sau al rezistenței, aceste dosare configurează o zonă gri, netestată, în care supravegherea se amestecă cu toleranța regizată, iar ambiguitatea devine un instrument al supraviețuirii.

Studiul aprofundat confirmă faptul că Păunescu a fost obiectul unei urmăririi sistematice, dar și selective, focalizată nu atât pe fapte, cât pe ecouri. Mai ales pentru că, în documentele publice, pe site-ul C.N.S.A.S.-ului, nu se găsește nicio referință directă la Adrian Păunescu. Toate provin din caietele C.N.S.A.S., dar și acolo cu referințe minimale. Securitatea nu-l viza pentru ceea ce scria în mod explicit, ci pentru puterea cuvântului său de a coagula emoție colectivă, de a destabiliza ierarhii simbolice și de a crea o atmosferă de exaltare națională care scăpa, uneori, rigorilor ideologiei oficiale. Lipsa unor volume, dispariția secțiunilor esențiale, confuziile între fonduri și numere de înregistrare, toate aceste anomalii arhivistice relevă o realitate profund incomodă: arhiva Securității nu este doar un instrument de cercetare istorică, ci și un spațiu al ficționalizării, al manipulării și al omisiunii deliberate. Ceea ce nu se mai găsește spune adesea mai mult decât ceea ce se conservă.

Din punct de vedere metodologic, studiul reclamă o abordare transdisciplinară, care să combine analiza filologică, hermeneutica documentară, teoria arhivelor și istoria ideologică recentă. Este necesară o permanentă recalibrare între faptele documentate și golurile de sens, între discursul poetic și discursul instituțional, între imaginea publică a poetului și legăturile sale cu Securitatea. Din această perspectivă, unificarea fragmentelor documentare dispersate în fonduri informative, dosare de rețea și materiale despre Cenaclul „Flacăra” ar permite constituirea unei monografii de frontieră, în care biografia poetică s-ar suprapune peste geografia represivă a epocii. O astfel de reconstrucție nu ar aduce doar o contribuție istorică, ci ar oferi și un cadru de reflecție asupra tensiunilor etice și estetice care definesc cultura sub regimuri autoritare.

Așadar, dosarul lui Adrian Păunescu, chiar și în forma sa lacunară, împrăștiată prin arhive, devine un act revelator: el nu spune doar cine a fost poetul în ochii Securității, ci și cine a fost Securitatea în fața unei voci imposibil de controlat pe deplin. Ceea ce arhivele încearcă astăzi să ascundă prin absență confirmă, într-o manieră inversă, persistența unei conștiințe artistice care a ars din interior o parte din iluzia totalitară.

Luís Filipe SARMENTO (Portugalia):

„Poezia nu va schimba lumea, dar...”

Luís Filipe Sarmiento s-a născut pe 12 octombrie 1956, la Lisabona. Este considerat unul dintre cei mai importanți poeți contemporani din spațiul ibero-american. A studiat filosofia la Facultatea de Arte a Universității din orașul natal. Este scriitor, traducător și regizor de televiziune. Este jurnalist, editor, regizor de film și video și profesor de Scriere eseistică, Istoria modernismelor și Estetică. Unele dintre cărțile și textele sale au fost traduse în engleză, spaniolă, franceză, italiană, arabă, mandarină, japoneză, română, macedoneană, croată, turcă și rusă. A pro-

pus și regizat primul experiment de carte video din Portugalia în cadrul programului Acontece pentru RTP (Radio și Televiziunea Portugheză), care a rulat timp de mai mulți ani, precum și pentru alte programe de televiziune. Este membru al Clubului P.E.N., al Asociației Scriitorilor Portughezi și al Comitetului Internațional al Congresului Mondial al Poetilor. A fost coordonator internațional al Organizației Mondiale a Poetilor (1994-1995) și președinte al Asociației Scriitorilor Ibero-Americani (1999-2000). De-a lungul carierei sale, a fost onorat cu mai multe premii internaționale de renume. În 2021, a primit Premiul Internațional Balsa de Piedra, Premiul Internațional Águila de Oro, Premiul Literar

Ulysses și Premiul Internațional César Vallejo. În anul următor, 2022, a fost din nou distins cu Premiul Internațional César Vallejo pentru cartea „Beat”. În 2023, i s-a acordat Premiul de Literatură Clarice Lispector. Referindu-se la opera sa, Tiago Alves Costa afirma: „Luís Filipe Sarmiento este un scriitor combativ, unul al cărui drum este făcut fără concesii paliative”. De altfel, însuși scriitorul s-a dovedit a fi un critic foarte dur al societății politice actuale, susținând într-un interviu din 2020 că „pandemia a expus aroganța incompetentă a liderilor mondiali, ipocrizia și disprețul lor față de viața umană”.

Interviu, prezentare și traducere de
Leonard POPA

Leonard POPA – *În opinia dumneavoastră, fiecare poet este un gânditor. Mai răspunde acesta la întrebările nepuse, le mai caută?*

Luís Filipe Sarmiento: – Când un filosof portughez a fost întrebat, cândva, unde se găsește marea filozofie produsă în Portugalia, el a răspuns simplu: „Citiți poezia noastră”. Poezia și literatura, în cazul meu, sunt mai presus de orice gândire și limbaj; și această experiență umană la ceea ce este comunicat și a modului în care este comunicat capătă o dimensiune universală în literatură, în sensul că pune adesea sub semnul întrebării ceea ce este incontestabil și, în acest dialog, se obțin uneori răspunsuri neașteptate, răspunsuri la care nu s-a gândit niciodată și care, în anumite cazuri, trezesc știința la un subiect care nu fusese luat în considerare înainte. Literatura are în sine sau mai degrabă caută în sine să călătorească dincolo de granițele universului cunoscut, așa cum face o navă spațială în science fiction.

– *Întâlnirea dumneavoastră cu poezia a fost esențială sau una existențială?*

– Când vorbesc despre poezie, aș vrea să iau în considerare întreaga literatură, toate disciplinele ei, pentru că nu poate exista una fără cealaltă. Când literatura a devenit esențială pentru mine, a devenit imediat existențială. Cea mai intimă căutare a existenței umane rezidă în esența sa în acel limbaj care pune sub semnul întrebării, în mod misterios, spațiul și timpul și cum iubirea rățăcește prin ele ca dorință și disperare și moartea ca destin, dar întotdeauna un destin discutabil. Când mă trezesc în fiecare zi cu scopul de a mă dedica în esență literaturii, îmi pun imediat întrebarea existențială. Aș putea spune că este o căsătorie cosmică al cărei protocol rămâne valabil atâta timp cât există în eternitatea mea.

– *Poezia este ceea ce deghizează filosofia? Nu o destabilizează?*

– Gândirea în poezie sau literatură nu este și nu ar putea fi niciodată o mască. Ar fi o contradicție. Conceptual, ar putea fi vertijul rigori sau rigoarea vertijului. Și cât de des există ambiguitate în ceea ce este aparent clar? Despre ce realitate vorbim atunci când punem sub semnul întrebării sensul personal și viziunea noastră universală? Cred că în aceste două întrebări, filosofia, poezia și literatura, semnate de același autor, nu s-ar abate niciun milimetru în reflecția lor, în răspunsul

lor sau în expunerea lor la pericolul unei experiențe prin limbajul scriitorului ca gânditor, poet și prozator. Există un sens logic în gândirea poetică, dar este experimentat de un corp plasmatic, deci are o existență absolută, și aici se află spațiul minunat al filosofiei, poeziei și literaturii.

– *Rămâne un blestem ontologic?*

– În sensul că a fi înseamnă a pleca nu va fi niciodată un blestem, ci o binecuvântare. Existăm deoarece comunicăm. Nu este insuportabil pentru mine să mă simt scriitor. Ceea ce este insuportabil este să asist la anulări promovate de ignoranță, rea-credință, necinste, promovate astăzi de o extremă dreaptă fascistă care alimentează războaie, crime, eliminări, indexări. Acesta, da, este un blestem. Rezonanța a fi, a ieși la iveală și a simți se traduce astăzi într-o luptă pentru apărarea Libertății și Democrației. Și fără poeți, fără filosofi, fără scriitori, această luptă ar fi lipsită de unul dintre farurile care exaltă condiția umană în măreția ei ca un corp de diferențe care ne completează și ne împlinesc ca ființe.

– *De ce îi evităm pe cei care gândesc? Ce avem de ascuns?*

– În primul rând, din frică. Una dintre caracteristicile puterii, chiar și în democrație – care este atât de prost tratată –, este de a proiecta anularea gânditorilor în cadrul societăților politice. Uitați-vă la ce se întâmplă în Statele Unite ale Americii, cu Trump anulând universități și lansând un atac frontal asupra Harvardului. Gândirea este dușmanul puterii, așa că trebuie să-i evităm pe toți cei care gândesc, pe cei care reflectează asupra vremurilor lor, asupra urgenței regândirii comportamentului uman. Ce are puterea de ascuns? Reaua-credință, necinstea ei. Trebuie să-i ascundă pe toți cei care trăiesc de pe urma cleptocrației. A reduce la tăcere vocea unui gânditor, a unui poet sau a oricărui artist este una dintre obsesiile puterii, chiar și în unele regimuri democratice.

– *Ne place realitatea actuală, o acceptăm? Sau încă mai căutăm un pat procustian în care să o încadrăm? Ce rol atribuți poeziei contemporane?*

– Trăim într-o realitate paradoxală. Pe de o parte, avem coșmarul războaielor din diverse părți ale lumii, creșterea extremei drepte și a fascismului în Europa, Israel și Statele Unite ale Americii, genocidul din Palestina, crimele de război ale lui Putin,

autocrațiile și cleptocrațiile, provocările climatice și creșterea exponențială a sărăciei, mizeriei și foametei. Pe de altă parte, avem progrese majore în științele sănătății, tehnologii pozitive, trezirea conștientizării că nu există un plan B pentru Pământ, disponibilitatea de a crea spații de reflecție care să ne conducă la denunțarea crimelor pe care le comit diferitele puteri și conștientizarea faptului că economiile liberale și neolibérale au fost o greșală orchestrată în subteranul ordinii mondiale și, mai presus de toate, credința că este încă posibil să trăim în pace cu revenirea la agenda gândirii, la promovarea diferențelor culturale, care nu ne despart, ci ne unesc, evitând abisul spre care ne conduce regresia civilizațională, realizată de neofascisme. În oricare dintre paturile lui Procust, realitatea ar fi spulberată de furtunile provocate de ambiția excesivă a celor mai bogați împotriva celor mai săraci, împotriva celor mai vulnerabili, împotriva celor care nu au contat niciodată în strategiile inumane de îmbogățire excesivă ale liderilor exploatare umane, pe care îi cunoaștem cu toții. Poezia nu va schimba lumea, dar numeroasele sale voci contemporane pot contribui la creșterea gradului de conștientizare și pot continua să fie un balsam pentru toți cei care încă mai cred în regenerarea umanității.

– *Am rămas cu câteva întrebări în minte după ce am citit poeziile dumneavoastră... Unde putem găsi încă inocență, rădăcini romantice?*

– Nu știu. Dacă, pe de o parte, găsim în aceste rădăcini romantice o interacțiune sentimentală între misterul infinitului și chestionarea locului nostru în natură, a pierderii în ea și regăsirii în imensa vastitate a ceea ce suntem, pe de altă parte, aceleași rădăcini ne confruntă cu raționalismul iluminist. Spre deosebire de Rousseau, nu am încredere în civilizație sau mai degrabă în civilizații ca producători de cunoaștere și bogăție umană, dar sunt mai aproape, deși nu în întregime, de un anumit idealism german, în care se participă la lume și la conservarea ei prin imaginație, creație și recreere. Nu simt dor sau nostalgie pentru un trecut romantic fals stabil în vremurile preindustriale, dar sunt enorm de curios în legătură cu viitorul și vreau să știu ce fel de viitor ne dorim pentru ca viața să fie plăcută. Din păcate însă, nu asta vedem în acest moment.

– *Ce este mai rău astăzi: să ai o mână sau mai multe care indică misterul cosmic al unui cer fără zei?*

– Marele pericol nu este discuția filosofică sau chiar poetică despre existența unuia sau a mai multor zei. Marele pericol este ideea de Dumnezeu și exploatarea acesteia de către manipulatori care sunt conștienți de rău și care acționează exclusiv pentru a-și proteja bogăția prin falsitate și minciuni. Fanatismul islamic, creștin și evreiesc sunt o dovadă clară a acestui lucru în contextul unui Occident care pune în pericol întreaga umanitate în numele unei inexistente. Misterul cosmic despre care vorbești, unde nu locuiește niciun zeu, este atât de gigantic încât nu avem cum să ni-l imaginăm, nici măcar poetic. În ciuda ideilor extrem de periculoase care se formează despre Dumnezeu, universul va continua să-și păstreze toate misterele fără nicio prezență divină. Curiozitatea mea despre acest viitor îndepărtat, unde vom avea în cele din urmă puține dintre nenumăratele răspunsuri posibile, mă conduce la o imposibilitate existențială, cum ar fi să trăim până la vârsta de o mie de ani și să fim martori la faptul că nimic nu ar fi așa cum ni-l imaginăm astăzi.

– *Cum rezistă poetul astăzi în lupta cu realitatea într-o lume nepoetică? Mai are curajul inițiativei?*

• continuare în pag. 20